

MATERIALS DE PAU
I DRETS HUMANS, 14

CAMPANYES INTERNACIONALS DE DESARMAMENT: UN ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Javier Alcalde Villacampa

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Alcalde Villacampa, Javier

Campanyes internacionals de desarmament : un estat de la qüestió.
– (Materials de pau i drets humans ; 14)
Bibliografia
I. Catalunya. Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans II.
Títol III. Col·lecció: Materials de pau i drets humans ; 14
1. Desarmament
341.67

Materials de Pau i Drets Humans, 14

Barcelona, setembre de 2009

© Autor: Javier Alcalde Villacampa

© Edició:

Generalitat de Catalunya

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

Avda. Diagonal 409, 08008 Barcelona

Tel: 935526000

oficinapauddhh@gencat.cat

www.gencat.cat/dirip

Coordinació de Materials de Pau i Drets Humans: Eulàlia Mesalles

Maquetació i impressió: El Tinter (Empresa certificada ISO 9001, ISO 14001 i EMAS).

Imprès en paper ecològic i 100% reciclat.

Dipòsit Legal: B-XXXXXXXX-09

Aquesta obra està subjecta a llicència *Creative Commons de Reconeixement* –
No comercial – Sense obra derivada 2.5. Espanya

Consulteu la llicència a http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.es_CL

Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar aquesta obra sempre que no se'n faci un ús comercial i es reconegui l'autoria amb la citació següent:

ALCALDE VILLACAMPA, JAVIER. *Campanyes internacionals de desarmament: Un estat de la qüestió*. Barcelona: Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, Generalitat de Catalunya, 2009. (Materials de Pau i Drets Humans; 14)

Les opinions expressades en aquesta publicació no representen necessàriament les de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans.

Aquest material es va redactar el 2007

L'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans és l'estructura de la Generalitat de Catalunya que té com a missió principal desenvolupar polítiques públiques de foment de la pau i de promoció dels drets humans.

La col·lecció Materials de Pau i Drets Humans recull documents de treball amb l'objectiu de proporcionar una visió nova i original d'ambdós àmbits, a través de l'edició d'investigacions elaborades per centres especialitzats i persones expertes.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	7
1. ALGUNS CONCEPTES TEÒRICS	8
1.1. La idea de campanya	8
1.2. Perspectives des de les ciències socials	8
1.3. El dret internacional humanitari	13
1.4. Seguretat humana i noves propostes d'anàlisi	14
2. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES MINES ANTIPERSONES	16
2.1. Què són les mines antipersones?	16
2.2. Els actors que formen la xarxa internacional	17
2.3. Evolució del procés internacional	20
2.4. En clau més propera	27
3. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA L'ÚS DE NENS SOLDAT	28
3.1. Què són els nens soldat?	28
3.2. Els actors que formen la xarxa internacional	29
3.3. Evolució del procés internacional	31
3.4. En clau més propera	37
4. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES ARMES LLEUGERES	38
4.1. Què són les armes lleugeres?	38
4.2. Els actors que formen la xarxa internacional	39
4.3. Evolució del procés internacional	41
4.4. En clau més propera	47
5. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES BOMBES DE DISPERSIÓ	49
5.1. Què són les bombes de dispersió?	49
5.2. Els actors que formen la xarxa internacional	50
5.3. Evolució del procés internacional	52
5.4. En clau més propera	59
6. CONCLUSIONS: EFECTES DE LES CAMPANYES DE DESARMAMENT I POSSIBLES SINERGIES	59
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	62

INTRODUCCIÓ

Aquest estudi ha estat encarregat per l'Oficina de Promoció de la Pau i els Drets Humans i s'integra en la col·lecció de documents de treball (*working papers*) que serviran de material complementari per a l'Institut Català Internacional per la Pau. La idea que hi ha al darrere és oferir una informació completa i a escala internacional sobre diverses campanyes actuals de desarmament convencional. Es tracta, doncs, d'una anàlisi de l'estat de la qüestió a escala internacional. Tot i això, quan s'escau també es fan mencions del treball fet en l'àmbit català i/o espanyol, com per exemple en el cas de les entitats que formen part de les xarxes internacionals.

Per obtenir el material empíric, l'autor ha participat en trobades internacionals com ara la Conferència de Revisió del Programa d'Acció d'Armes Lleugeres (Nova York, juny-juliol del 2006) i la Conferència d'Oslo sobre les Bombes de Dispersió (febrer del 2007), i ha fet entrevistes semiestructurades amb alguns dels actors principals en aquests processos.

En primer lloc, es presenten diversos conceptes teòrics que poden ser útils per entendre aquest tipus d'iniciatives de la societat civil, tant des del punt de vista dels moviments socials i l'acció col·lectiva com d'algunes escoles de les relacions internacionals. Un element aglutinador d'aquestes campanyes són les referències al dret internacional humanitari. Un altre és el concepte de seguretat humana aplicat a la nova diplomàcia, desenvolupat, per exemple, des de l'Institut de l'ONU d'Investigació per al Desarmament (UNIDIR).

Tot seguit s'expliquen els quatre casos que s'analitzen en profunditat en aquesta recerca: les campanyes internacionals contra les mines antipersones, les municions de dispersió (o de fragmentació), els nens soldat i la proliferació d'armes lleugeres (transparència i control del comerç d'armes). Concretament, se'n descriu la problemàtica, s'explica l'evolució del procés internacional i dels objectius de la campanya, i s'avalua el nivell d'assoliment. Tots són casos interrelacionats, impulsats des de la Crida de l'Haia l'any 1999 (excepte el de les bombes de fragmentació, perquè la campanya pròpiament dita va començar més tard), que es poden interpretar tant des de l'òptica del desarmament com dels drets humans, i que van néixer amb l'objectiu comú d'aconseguir un nou tractat internacional.

A les conclusions, l'estudi fa una recapitulació de les dades presentades i una reflexió sobre una sèrie de preguntes que permeten aprofundir tant en l'anàlisi sincrònica (entre campanyes) com en la diacrònica (al llarg del temps). Així, es pretén aportar informació sobre com són i com funcionen aquestes campanyes. Són similars o diferents? Té això algun impacte respecte de l'objectiu que persegueixen? Quina influència real tenen en les negociacions? Què passa quan s'ha assolit l'objectiu principal, és a dir, el tractat internacional? Canvien, s'expandeixen, desapareixen? En aquest context, què vol dir èxit? És suficient la signatura d'un tractat? Fins a quin punt és important la implementació?

D'altra banda, es pretén mostrar que una coordinació més gran entre aquestes campanyes podria contribuir a un augment de la seva efectivitat. En aquest sentit, es presenten casos de bones pràctiques en què aquest tipus de cooperació ha donat fruits.

L'estudi es va redactar durant l'estiu del 2007. Per tant, aquest és el límit temporal de la recerca; és a dir, s'analitza l'evolució de les campanyes fins al setembre del 2007.

1. ALGUNS CONCEPTES TEÒRICS

1.1. La idea de campanya

A diferència d'un moviment social, una campanya implica mobilitzar-se *ad hoc* per una qüestió concreta i, per tant, amb un missatge i un objectiu determinats i, almenys *a priori*, té un principi i un final clars. El nivell d'estructura formal és variable. De vegades, com veurem, es tracta d'una coordinació puntual entre diverses entitats preocupades per un problema comú. D'altres, es crea una nova organització amb seu pròpia i personalitat jurídica, que serveix de coalició per a totes les organitzacions implicades. Entre aquests dos extrems, sovint trobem diferents tipus de xarxes flexibles que faciliten la comunicació i la gestió dels recursos dels seus membres.

Es tracta d'iniciatives que surten de la societat civil, tot i que poden tenir el suport oficial o governamental. A escala internacional, això pot voler dir, per exemple, tenir el suport d'alguns departaments o ministeris dels països nòrdics, que sovint intervenen en aquestes xarxes en part per tradició i vocació pacifista i en part per un càlcul racional del prestigi que representa ser reconegut com a potència humanitària.

Tot i que les campanyes es poden basar en repertoris d'accions diferents, avui dia i especialment a escala internacional, en el conjunt d'entitats que d'alguna manera formen el moviment global per la pau i els drets humans, es tendeix cada vegada més a activitats amb un perfil de visibilitat baix. Això no vol dir que s'hagin apartat completament les accions de protesta, com ara manifestacions i boicots, però sí que sembla que hi ha hagut una evolució cap a la pressió política com a acció més efectiva. Idealment, la millor solució és la combinació de totes dues, i, de fet, la major part de les coalicions estudiades aconsegueixen crear un grup plural d'organitzacions que permet especialitzar-se en perfils diversos per donar sortida a accions tant de *lobby* com de protesta, segons les capacitats i el tarannà de cada organització, i els objectius que es marqui la coalició respecte de la campanya concreta que impulsi. Per exemple, mentre que hi ha ONG que han aconseguit nivells d'accés molt elevats a determinades instàncies oficials, altres, com ara Amnistia Internacional, refusen explícitament participar en delegacions governamentals a fòrums com conferències internacionals de l'ONU, amb l'objectiu de mantenir una certa distància i capacitat crítica de discurs.

En qualsevol cas, un element fonamental de qualsevol campanya és la mobilització de l'opinió pública, necessària per impulsar avanços democràtics.¹ Amb accions espectaculars, amplificades gràcies als mitjans de comunicació, s'arriba al gran públic i fins i tot més enllà. Així, tots els diplomàtics entrevistats coincideixen a afirmar que se senten influïts per la manera com els mitjans tracten un tema determinat.

Els casos que s'estudien en aquest treball no són únics. Cal recordar altres precedents de mobilitzacions efectives de la societat civil internacional, com ara per la Cort Penal Internacional.² I si anem una mica més lluny, podríem arribar fins al moviment per l'abolició de l'esclavitud, que, després d'haver començat a la Gran Bretanya, es va estendre arreu del món occidental.³

1.2. Perspectives des de les ciències socials

Diferents disciplines de les ciències socials han estudiat les campanyes internacionals dels moviments socials i les seves interaccions amb organitzacions internacionals. Tot i això, el diàleg

---

1. Vegeu Sampedro (2000).

2. Per obtenir una recerca exhaustiva sobre la participació de la societat civil en la creació de la Cort Penal Internacional, vegeu l'estudi de Marlies Glasius (2005).

3. Un bon estudi recent sobre el moviment antiesclavisme a l'imperi britànic és Hochschild (2006).

entre totes dues sovint no s'ha desenvolupat gaire. Un element comú de totes aquestes línies de recerca és l'èmfasi en la rellevància creixent dels actors no governamentals i la distinció cada vegada menys clara entre els àmbits estatal i global en política, especialment activa en l'anomenat *nivell transnacional*.⁴

En primer lloc, la literatura acadèmica sobre ONG, en gran part empírica, és extremament diversa i heterogènia. Alguns exemples en el sector del medi ambient són els següents: Lipschutz (1992) va entendre que Greenpeace tenia un paper cabdal a les xarxes de la societat civil global. Wapner (1995) va emfasitzar que el seu impacte a les polítiques dels governs representava només una petita part del seu impacte polític i ideològic a les polítiques globals. El treball de Raustiala (1997) va confirmar dues coses: a) els estats continuen tenint el control del procés polític i les formes de participació de les ONG estan sistemàticament lligades als recursos que posseeixen; i b) els estats hi surten guanyant amb la participació de les ONG. D'altra banda, l'ambiciosa recerca de Princen i Finger (1994) va concebre les ONG com a agents de transformació social que desenvolupen una tasca essencial en l'aprenentatge social i en la connexió de les polítiques mundials amb els canvis en els règims internacionals. Jacky Smith (1997b) va mostrar que EarthAction va ajudar a sostenir la pressió als governs per adherir-se a les declaracions fetes amb motiu de la reunió de l'ONU sobre el medi ambient el 1992, la qual cosa va incrementar la consciència pública i governamental sobre temes mediambientals globals. Aquests autors assumeixen que els processos de canvi no seran liderats pels estats; al contrari, prediuen que els actors fonamentals en el desenvolupament dels règims internacionals seran les comunitats científiques o epistèmiques, individus i ONG, però no identifiquen amb més precisió quins són els papers que tindran aquests actors. En aquest sentit, mostren que les ONG han tingut un cert èxit a l'hora d'influir en negociacions i en processos de presa de decisions, així com en el contingut i l'elaboració de diferents tractats internacionals.⁵ Tot i això, el pes i l'impacte d'aquests esforços no s'ha de sobrevalorar (vegeu Rucht, 1997, per al cas de la política mediambiental de la Unió Europea).

Per exemple, l'estudi de la mobilització transnacional al voltant de les sessions especials de l'ONU sobre desarmament celebrades els anys 1978, 1982 i 1988 va concloure que les ONG no eren capaces d'exercir gaire influència en el curs de les negociacions (vegeu Atwood, 1997).⁶ No obstant això, altres autors han pogut mostrar la influència directa d'algunes ONG –especialment els quàquers– a la Comissió de l'ONU sobre drets humans per avançar en el dret d'objecció de consciència (vegeu Hovey, 1997).

Després de comparar una àmplia sèrie d'estudis de casos, diversos experts van concloure que hi havia evidència significativa per afirmar que les ONG s'havien sumat als estats com a participants en les conferències internacionals, tot i que els protagonistes en els processos de presa de decisions i d'implementació en el context de l'ONU continuaven sent els representants dels governs (Gordenker i Weiss, 1995). La seva presència varia segons el tema específic de què es tracti. Sembla que conferències internacionals referents a casos com la sida, el medi ambient, els drets humans, la situació de la dona i l'assistència humanitària ofereixen una oportunitat perquè

---

4. En aquesta recerca es considera que l'acció col·lectiva és transnacional quan implica "esforços conscients per construir una cooperació transnacional al voltant d'objectius compartits de transformació social" (Smith, Pagnucco i Chatfield, 1997: 60). En contrast amb les entitats nacionals, les ONG transnacionals "incorporen membres de més de dos països, tenen algun tipus d'estructura formal i coordinen la seva estratègia mitjançant un secretariat internacional" (Smith, Pagnucco i Chatfield, 1997: 61).

5. Entre altres, la Convenció sobre el Comerç Internacional d'Espècies en Perill d'Extinció (CITES), el Protocol Antàrtic Mediambiental, la Convenció de Viena i el Protocol de Montreal sobre la Capa d'Ozó, la Convenció Marc del Canvi Climàtic, la Convenció del PNUMA sobre Diversitat Biològica, l'Agenda 21, la Convenció de Lluita contra la Desertificació, el Tractat Nord-americà per a la Cooperació Ambiental, la legislació sobre la protecció dels dofins en la pesca de tonyina i el protocol de bioseguretat, lligat a la Convenció del PNUMA sobre Diversitat Biològica. Vegeu una bona revisió d'aquests tractats a Arts i Mack (2003).

6. Cal destacar que la mateixa investigació va trobar que la participació de les ONG en aquestes sessions va tenir conseqüències indirectes importants, tant en termes d'influència en els debats nacionals i intergovernamentals sobre aquestes qüestions com en temes de l'aprenentatge polític de les ONG, en fomentar la cooperació entre les organitzacions que treballen per la pau i el desarmament (Atwood, 1997).

hi hagi contactes més profunds entre les ONG i entre aquestes i l'ONU. En qualsevol cas, es tracta de resultats incomplets i, per tant, no concloents, sobretot pel que fa a escala transnacional.

En segon lloc, la literatura sobre relacions internacionals s'ha desenvolupat històricament sobre la base dels estats com a actors principals del sistema internacional. Des del realisme, s'ha estudiat el poder militar i l'economia política internacional. Es considera que els tractats internacionals són creats per estats poderosos amb l'objectiu de protegir els seus interessos. Els autors realistes creuen que els estats cooperen amb el nou règim només si així milloren o, com a mínim, mantenen la seva posició relativa respecte dels altres estats. Per tant, només hi haurà cooperació quan hi hagi voluntat per part dels estats poderosos. Com que els afers relatius a la seguretat estan íntimament lligats a la regulació d'armaments, en les negociacions per regular el comerç d'armes, els realistes prediuen que les nacions productores d'armes resistiran les interferències dels altres estats. D'altra banda, les coalicions d'ONG haurien de tenir un paper insignificant en el desenvolupament dels règims internacionals. Altres autors consideren que l'enfocament basat en estats com a únics actors en el sistema internacional s'ha sobreestimat. Així, sense l'anàlisi d'altres actors –tant governamentals com no governamentals– en els processos de negociació, hi ha certes qüestions que no es poden explicar adequadament. Aquest estudi segueix la perspectiva d'altres autors, com els de l'escola transnacional (p. ex., Keohane i Nye, 1972), que han subratllat el paper dels actors no estatals a la política internacional.⁷

En tercer lloc, la perspectiva normativa, exemplificada en els debats sobre la governança global i la societat civil, ha tingut una influència creixent els darrers anys (vegeu, p. ex., Held, 1995; Held et al., 1999). Per a aquests autors, la força motriu de la societat civil global és la preocupació moral per crear un món millor defensant un ordre global més just, més lliure i més igualitari. Aquesta literatura ha centrat l'atenció en l'esfera transnacional i les dinàmiques de la societat civil, i ha estat criticada per utilitzar el concepte "societat civil global", sovint amb un contingut excessivament normatiu.⁸ D'altra banda, algunes versions d'aquest enfocament s'han desenvolupat només d'una forma descriptiva (vegeu Salamon et al., 2000).⁹

Una de les anàlisis més sofisticades, considerada ja un estudi clàssic, és el llibre de Margaret Keck i Kathrin Sikkink (1998) *Activists Beyond Borders (Activistes més enllà de les fronteres)*. En aquest treball (i en altres de més recents, com ara Risse i Sikkink, 1999 o Khagram, Riker i Sikkink, 2002) les autores argumenten que l'èxit de les xarxes transnacionals de suport es basa en l'efecte bumerang de treballar en xarxa, de manera que les normes internacionals són desenvolupades per mitjà d'ONG nacionals i les seves relacions amb els mitjans de comunicació i les ONG internacionals, que exerceixen una persuasió més efectiva al país on les ONG nacionals no tenen accés a les institucions (Keck i Sikkink, 1998: 12-13).¹⁰ En alguns casos, les crítiques internacionals provoquen un efecte espiral, en què els estats que violen normes internacionals són impulsats a fer concessions democràtiques (Risse i Sikkink, 1999: 18-32). Per exemple, durant

7. Hi ha, almenys, tres escoles clàssiques més en les relacions internacionals que han provat d'explicar la creació i la modificació dels règims internacionals. En primer lloc, els idealistes o liberals se centren en els valors i els interessos dels actors, incloent-hi els interessos de les mateixes organitzacions, que necessiten actuar per continuar existint. Per exemple, el "liberalisme republicà" de Moravcsik (1999) suggereix que la creació de la Convenció Europea de Drets Humans i Llibertats Fonamentals és producte dels esforços autointeressats de les noves democràcies per tal de consolidar la pròpia democràcia mitjançant compromisos internacionals. En segon lloc, els neomarxistes han provat d'adaptar la construcció de classes a l'escala internacional. Finalment, les teories basades en el coneixement emfasitzen la importància de la convergència científica i les comunitats epistèmiques (vegeu Haas, 1992).

8. Vegeu, per exemple, Wapner, 1995; Waterman, 1998; Munk, 2002. Vegeu una defensa del terme a M. Shaw (2001) i també al primer Anuari de la Societat Civil Global, de la London School of Economics and Political Science (Anheier, Glasius i Kaldor, 2001).

9. D'una manera semblant, Taylor argumenta que "en l'actualitat la suma de descripcions discretes de la societat civil de cada país no és homologable a una societat civil global" (2002: 342).

10. Putnam (1988) va examinar aquesta dinàmica amb el concepte de "joc de dos nivells", en què els contextos de presa de decisions nacional i internacional estan afectats per processos nacionals i multilaterals interdependents. Altres autors han assenyalat que el model de Putnam exagera la independència dels processos multilaterals de presa de decisions pel que fa a les pressions dels actors no estatals (p. ex., Risse-Kappen, 1995: 16; Smith, Pagnucco i Chatfield, 1997: 76).

els anys noranta, i a causa del bloqueig de l'estructura d'oportunitat política a l'Argentina, els moviments socials i les ONG locals van treballar amb ONG internacionals i moviments socials transnacionals per pressionar l'ONU i altres estats, com ara Itàlia, per forçar el Govern argentí a millorar la situació dels drets humans en aquest país.¹¹

Finalment, l'acció col·lectiva transnacional s'ha estudiat també des de la sociologia dels moviments socials. Amb l'objectiu de trobar punts de contacte entre la tradició de les relacions internacionals i la dels moviments socials, s'ha subratllat la rellevància de conceptes com ara *estructura d'oportunitat política* (Keck i Sikkink, 1998) i *emmarcament* o *framing* (Olesen, 2005). Altres perspectives clàssiques inclouen l'estudi de les identitats (Melucci, 1982), el repertori d'accions o de contenció (Tilly, 1984) i els diferents recursos que les ONG poden mobilitzar per l'acció col·lectiva (McAdam, 1983).

Aquest cos de literatura té, com a mínim, quatre punts dèbils. En primer lloc, la recerca de moviments socials que operen més enllà de l'estat nació és encara limitada. És a dir, aquest tipus d'investigació ha estat tradicionalment "miòpicament estatal" (Khagram, Riker i Sikkink, 2004).¹² En segon lloc, generalment és massa descriptiva i no tracta suficientment les qüestions teòriques (p. ex., Cohen i Rai, 2000). En tercer lloc, aquesta àrea pateix de problemes greus d'especificació i de mal ús dels conceptes, com en el cas de l'expressió *moviment social*.¹³ Finalment, la major part de les anàlisis comparatives han explorat les diferències entre països deixant de banda el contingut global (p. ex., Kriesi, 1996). Generalment, aquests treballs intenten analitzar organitzacions i moviments que operen més enllà de l'estat nació a través d'estudis de casos descriptius d'organitzacions o campanyes individuals, i moltes vegades conclouen que es tracta de casos específics que no es poden generalitzar a altres situacions polítiques o a altres societats civils nacionals (p. ex., Florini, 2000; Edwards i Gaventa, 2001).

En un treball recent, experts en aquest sector han provat d'establir l'estat de la qüestió de l'acció col·lectiva transnacional (Della Porta i Tarrow, 2004). Aquest llibre representa un intent d'ampliar la concepció limitada del "món real" per part dels estudiosos en moviments socials, exemplificada en un treball previ –*Social Movements in a Globalising World* 'Moviments socials en un món globalitzant' (Della Porta, Kriesi i Rucht, 1999)– que dibuixava un període d'especialització de les ONG en temes molt concrets, una generalitzada "retirada de la política" i l'esperança que les "comunitats epistèmiques" d'experts podrien treballar amb les institucions internacionals per crear un nou ordre mundial.

Aquest enfocament es presenta com una alternativa a les teories "macro" del canvi social (la globalització) i les perspectives "micro" que emfasitzen les innovacions tecnològiques (internet) com l'agent principal del canvi social. Els autors proposen una nova perspectiva de rang mitjà per estudiar l'acció col·lectiva transnacional al voltant de diversos conceptes: l'internacionalisme complex,¹⁴

11. Cal remarcar que la influència d'aquestes xarxes transnacionals de suport varia en funció de la regió (Risse-Kapfen, 1995: 4, 30-1). Així, alguns estudis han mostrat que els moviments transnacionals per la democràcia i els drets humans van ser més influents a Europa Central i l'Amèrica Llatina durant els anys noranta que en altres regions del món (Sikkink, 1993: 435-6; Sikkink, 1996: 166; Risse i Ropp, 1999: 240). A més, les organitzacions de l'Orient Mitjà i de l'Àfrica subsahariana estan "severament infrarepresentades" a les xarxes transnacionals (Florini i Simmons, 2000: 7). Aquest enfocament s'ha criticat per considerar-lo massa restrictiu, en el sentit que només tracta uns temes i unes formes d'acció política determinats (Nelson, 2002) i també perquè està esbiaixat cap a l'activisme de classe mitjana (Waterman, 1998).

12. John McCarthy (1997), per exemple, en un article titulat "La globalització de la teoria dels moviments socials", suggereix que els estudis dels moviments socials transnacionals haurien d'adaptar sis conceptes centrals de la tradició dels moviments socials: els processos d'emmarcament estratègic, les identitats dels activistes, les estructures de mobilització, la mobilització dels recursos, l'estructura d'oportunitat política i els repertoris de contenció.

13. Un dels errors més habituals consisteix a considerar una única organització com si fos el conjunt del moviment social. Per exemple, Greenpeace és una ONG que forma part d'un moviment mediambiental més ampli.

14. "Expansió de les institucions internacionals, els règims internacionals, i la transferència dels recursos dels actors locals i nacionals a escala internacional, que generen amenaces, oportunitats i recursos per a ONG internacionals i moviments socials transnacionals" (Della Porta i Tarrow, 2004: "Introducció").

l'estructura d'oportunitat política a diversos nivells¹⁵ i els ciutadans i les ciutadanes com a cosmopolites arrelats¹⁶ amb pertinences múltiples¹⁷ i identitats flexibles.¹⁸ Segons aquest model, les variables estructurals i culturals, filtrades per les variables relacionals, afecten les estratègies finals dels actors no governamentals a l'hora d'influir en el procés polític internacional. Per exemple, una aplicació lògica del model esmentat en aquest estudi podria ser que, a causa del poder decreixent dels parlaments i del poder creixent de les organitzacions internacionals, els actors no estatals que participen en accions col·lectives transnacionals emmarquen o identifiquen les organitzacions internacionals com "l'enemic" i, treballant en xarxa de coalicions, escullen la tàctica de *lobby* o de pressió política a les organitzacions internacionals, en lloc de convocar manifestacions massives als carrers per tal de maximitzar la seva influència política en el moment en què es discuteix la signatura d'un tractat de desarmament. Un dels capítols del llibre proposa una tipologia de les dinàmiques de la governança a diversos nivells (Sikkink, 2004). La idea és que per entendre l'acció col·lectiva transnacional cal distingir entre diferents nivells d'oportunitats polítiques, cosa que mostra l'existència, almenys, d'una estructura estatal i una altra d'internacional i, per tant, d'una estructura d'oportunitat política a diversos nivells. A més, totes dues es poden dividir en diferents subnivells, com el local i el regional (per a l'estatal), i l'europeu i el global (per a l'internacional).¹⁹

A més de les estratègies i el context a diferents nivells, la investigació en moviments socials nacionals ha mostrat que les ONG es poden organitzar de formes diferents, fet que pot influir en les capacitats d'acció de les organitzacions (vegeu, p. ex., Gamson, 1990; McCarthy i Wolfson, 1996 i Smith, Pagnucco i Chatfield, 1997).²⁰ I el mateix passa en les coalicions internacionals. La recerca en la campanya contra les mines antipersones (Price, 1998), en les campanyes mediambientals (Ringius, 1997) i en la xarxa de solidaritat internacional amb els zapatistes (Olesen, 2005) mostra que la forma organitzativa és un factor que explica (d'alguna manera) el tipus i el nivell d'èxit que poden obtenir diferents ONG. Aquest element és crucial per a aquest estudi, ja que el model de coalició és un dels que prolifera més en l'univers de les ONG (Smith, 1997). S'ha suggerit també que ONG amb diferents formes organitzatives varien a l'hora d'atreure xarxes transnacionals i a l'hora de tenir els seus membres geogràficament dispersos, dues mesures d'interconnexió íntimament relacionades amb l'èxit de les organitzacions (Smith, 1997). Tot i això, encara no hi ha dades concloents sobre aquests temes en la literatura específica. Així, continua sense quedar clar fins a quin punt i de quina manera les diferències pel que fa a les pertinences organitzatives influeixen en les activitats polítiques. I el mateix es pot argumentar respecte de qüestions com el finançament o el lide-

15. "Si l'internacionalisme complex representa obstacles a la participació política, també ofereix recursos i oportunitats per als actors no estatals a l'hora de desafiar les elits a col·laborar amb els insiders o individus situats a l'interior del sistema" (ibídem).

16. "Individus i grups arrelats en contextos nacionals específics, que s'impliquen regularment en activitats que requereixen la seva participació en xarxes transnacionals" (ibídem).

17. "Presència d'activistes amb afiliacions superposades, vinculades a xarxes estructurades indirectament i policèntriques" (ibídem).

18. "Identitats caracteritzades per la inclusivitat i un èmfasi positiu cap a la diversitat i la interdisciplinarietat, amb identificacions limitades que es desenvolupen especialment al voltant de campanyes amb objectius percebuts com a "concrets" i alimentades per la recerca del diàleg" (ibídem).

19. Tot i això, aquesta idea té també els seus problemes. D'una banda, com qualsevol tipologia, funciona millor amb models ideals. Amb altres paraules, en la realitat el més probable és trobar models mixtos o combinacions d'aquestes categories. Per tant, aquesta tipologia ha de ser una simplificació de la realitat, basada en una única variable. En aquest cas, l'autora ha escollit l'accés al sistema polític com a manera de conèixer el nivell d'obertura de l'estructura d'oportunitat política, una decisió discutible. D'altra banda, el mateix actor transnacional no estatal pot tenir diferents nivells d'obertura en diferents temes. En qualsevol cas, sembla que funciona bastant bé per entendre els casos de l'efecte bumerang i l'efecte espiral, com en els temes de drets humans a l'Argentina i les xarxes transnacionals que donen suport a les ONG argentines. Així, cal valorar l'ús d'una estructura política a diversos nivells com una innovació i una millora en la literatura sobre l'acció col·lectiva transnacional.

20. Aquestes estructures fonamentals que donen suport a la mobilització ciutadana i la condicionen s'anomenen de vegades *estructures de mobilització*. A McCarthy, 1997 podeu consultar una classificació de les diverses estructures de mobilització que poden contribuir a les activitats de les ONG.

ratge.²¹ Per exemple, encara no sabem per què el finançament públic té una rellevància clau en l'evolució de les grans ONG de desenvolupament que operen en les emergències humanitàries, mentre que les organitzacions del moviment feminista sembla que són efectives amb un finançament fonamentalment privat.

1.3. El dret internacional humanitari²²

Sovint els temes relacionats amb el dret de la guerra són delicats de tractar. Molts estats consideren que no s'han de tocar, perquè són qüestions internes dels països que afecten la seva sobirania i la seva seguretat. I això inclou els casos analitzats en aquest estudi, fins i tot el tema de la participació de nens en conflictes armats. Cal recordar que no es tracta de lleis per evitar la guerra, sinó per regular-la.

Els principis mil·lenaris que regulen la conducta de la guerra van ser codificats en normes legals i acordats per primera vegada pels estats a la primera Convenció de Ginebra del 1864, que comprèn el *Conveni per a la millora de la sort que corren els militars ferits en els exèrcits en campanya*. Les Convencions de Ginebra són l'intent de normativitzar el dret internacional humanitari (DIH) amb la finalitat de minimitzar els efectes de la guerra sobre els soldats i els civils. Són el resultat dels esforços d'uns quants ciutadans genovesos i, particularment, de Jean Henri Dunant, creador del Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR), que és l'organització que té la missió internacional de servir de garant del DIH.

Una part d'aquest corpus legal regula i prohibeix l'ús d'algunes armes que causen un mal i un sofriment innecessaris. Així, la Declaració de Sant Petersburg, signada el 1868 a proposta del tsar rus Alexandre II, va prohibir l'ús d'una bala que acabava d'inventar l'exèrcit rus que explotava quan entrava en contacte amb una substància suau i s'estenia de manera mortal.²³ A iniciativa d'un altre tsar rus, Nicolau II, van tenir lloc les Conferències de Pau de l'Haia del 1899, que, entre altres coses, van adoptar dues declaracions que prohibien l'ús de diversos tipus de projectils de dispersió, com els que escampen gasos asfíxians.

Cal destacar que aquestes regulacions es van adoptar pel principi majoritari i no per consens. De fet, països com els Estats Units no van signar aquestes dues declaracions, i la principal potència militar de l'època (el Regne Unit) només va acceptar la declaració sobre gasos asfíxians i només ho va fer vuit anys després d'haver-se adoptat. Tot i així, l'acord de la majoria va permetre convertir en text legal una sèrie de principis que ja existien feia molt de temps com a dret consuetudinari, és a dir, com a norma jurídica repetida en el temps que encara no s'havia codificat explícitament.

Històricament, molts dels intents d'"humanitzar" la guerra han estat conseqüència de conflictes importants que, en desafiar els principis humanitaris amb l'ús de nous mètodes de guerra i innovacions tecnològiques, han mostrat els buits existents en les lleis. Per exemple, les Convencions de Ginebra del 1949 van ser producte de l'experiència de la Segona Guerra Mundial. També la guerra del Vietnam va servir de catalitzadora dels Protocols Addicionals del 1977 i de la Convenció d'Armes Inhumanes (CAI) del 1980.²⁴

21. Pel que fa a les característiques dels líders, Young ha argumentat que la seva emergència és una condició necessària (tot i que no suficient) per a l'èxit a l'hora d'arribar a acords institucionals a escala internacional. En la seva concepció multidimensional de lideratge, aquest autor distingeix entre els líders estructurals, intel·lectuals i emprenedors, i conclou que "el treball real de la formació dels règims a la societat internacional té lloc generalment en la interrelació d'aquells qui representen les diverses formes de lideratge" (1991: 307).

22. Una extensa col·lecció de material sobre el dret internacional humanitari es pot trobar a la pàgina web del Comitè Internacional de la Creu Roja: http://www.icrc.org/web/spa/sitespa0.nsf/iwplList2/Humanitarian_law?OpenDocument

23. L'arma prohibida es va definir com "qualsevol projectil que pesi menys de 400 grams, que o bé és explosiu o bé està carregat amb substàncies inflamables". Vegeu l'edició anglesa de wikipedia "St. Petersburg Declaration of 1868".

24. El nom complet en anglès és Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects (Convenció sobre Prohibicions o Restriccions de l'Ús de Certes Armes Convencionals que es Poden Considerar Excessivament Nocives o d'Efectes Indiscriminats).

Durant el context de la guerra freda, una sèrie de països neutrals liderats per Suècia van intentar aconseguir restriccions internacionals en l'ús de certes armes amb unes conseqüències greus per a la població, i van fer servir l'Assemblea General de l'ONU com a plataforma per expressar les seves idees.²⁵ Davant l'oposició dels països pertanyents als dos blocs, el CICR va intentar arribar a un compromís i va oferir solucions pràctiques que milloressin la protecció dels civils, tenint també en compte la utilitat militar de les armes. Això va conduir a discussions tècniques que van tenir com a resultat restriccions molt dèbils i insuficients pel que fa a les mines antipersones i les bombes incendiàries. Retrospectivament, cal valorar positivament l'establiment de la CAI com a institució en la qual es poden reobrir les discussions sobre armes que causen danys greus a la població i en la qual les parts interessades poden centrar els seus esforços a continuar desenvolupant el DIH.

Més recentment, l'acció contra les mines antipersones ha estat precedida pels efectes dels conflictes de la guerra freda teòricament acabats. Com veurem més endavant, el procés de negociació del protocol opcional sobre nens en conflicte armat va coincidir amb situacions de conflicte o de postconflicte armat en països com ara el Congo o Sierra Leone, amb una gran presència de nens soldat. Finalment, hi ha hagut pressions internacionals contra les bombes de fragmentació després de les crítiques rebudes per l'OTAN arran de la intervenció a Kosovo i Sèrbia, en primer lloc, i de la guerra entre Israel i Hezbol·lah al Líban, a l'estiu del 2006. A escala nacional, moltes vegades s'han pres mesures per controlar la possessió i el tràfic d'armes petites i lleugeres com a reacció contra massacres amb molta ressonància als mitjans de comunicació.

1.4. Seguretat humana i noves propostes d'anàlisi

No hi ha una definició consensuada del concepte de "seguretat humana", més enllà del fet de constituir una "seguretat entesa des del punt de vista de l'individu". D'alguna manera, es tracta d'anar més enllà de la concepció de seguretat en termes de seguretat militar clàssica que implica una amenaça externa als estats, i incloure-hi temes com ara els drets humans, el desenvolupament i el medi ambient.²⁶

Així, s'assumeix que la pau i el desarmament estan íntimament lligats a altres dimensions de la seguretat, com ara el desenvolupament, el respecte al medi ambient i, d'una manera potser particularment important, els drets humans. Per això aquest estudi inclou casos que es poden interpretar des de totes dues vessants. Per exemple, el cas dels nens soldat. En el cas de les mines antipersones i de les bombes de fragmentació, emmarcar-lo com un afer de drets humans ha estat precisament el que ha permès moure els processos dels fòrums internacionals sobre seguretat, freqüentment tancats i rígids, i desenvolupar processos alternatius, més creatius i flexibles. En el cas de les armes lleugeres, la proliferació incontrolada d'aquest tipus d'armament representa un factor que incrementa la possibilitat i la intensitat de les violacions dels drets humans a molts països.

Una enquesta recent a vint-i-un investigadors en l'àmbit de la seguretat humana va revelar un ventall molt ampli de nocions sobre com s'hauria de definir.²⁷ En aquest sentit, s'ha descrit com una crida a l'acció, com una campanya de pressió política, com un conjunt de creences sobre les arrels dels conflictes violents, com una nova manera d'entendre la seguretat i com una guia per als polítics i per als acadèmics (París, 2001: 102).

25. En aquell moment, el cap dels negociadors suecs era Hans Blix. L'any 2000 Kofi Annan el va designar cap dels inspectors de desarmament de l'ONU que havien de verificar si l'Iraq posseïa o no armes de destrucció massiva. Per a una descripció més detallada d'aquests processos, vegeu el capítol 2 de Petrova (2007).

26. De fet, tant Amnistia Internacional com Oxfam i Greenpeace, que són tres de les ONG més importants en aquests àmbits, sovint participen en campanyes contra els efectes d'algunes armes i les emmarquen en termes de "seguretat humana". Levy (1995) i Græger (1996) fan una anàlisi més profunda de la relació entre seguretat i medi ambient.

27. En són alguns exemples: "pont entre els reptes interconnectats del món", "benestar psicosocial al llarg del temps" i "un concepte que busca la seva rellevància". Vegeu també l'especial "What is Human Security" a la revista *Security Dialogue* (2004).

Com a eslògan, no hi ha cap dubte que és prou efectiu i que ha fet possible que membres de determinades coalicions d'ONG hagin estat capaços de minimitzar les seves diferències individuals per tal d'adaptar una àmplia varietat de participants i d'interessos a una campanya concreta.

Des d'aquest punt de vista, es tracta d'una estratègia que continua sent efectiva actualment. Per exemple, Jody Williams, premi Nobel de la pau l'any 1997 per la seva tasca de coordinació a la campanya contra les mines antipersones, va repetir diverses vegades en el seu discurs als governs durant la Conferència d'Oslo contra les municions de fragmentació (al febrer del 2007) que el centre de les discussions havia de ser la "seguretat humana" i no pas la "seguretat de les bombes (de fragmentació)". Fins i tot els acadèmics més crítics amb el terme acaben fent propostes per utilitzar-lo d'una manera o d'una altra.²⁸

Si ens atenem a objectius analítics, una de les divergències més grans té lloc entre les anomenades concepcions "limitada" i "àmplia" de la seguretat humana. La definició original del PNUD era un concepte amb set dimensions: seguretat econòmica, alimentària, sanitària, mediambiental, personal, seguretat a la comunitat i seguretat política (vegeu l'Informe sobre el Desenvolupament Humà del 1994). És cert que aquest tipus de definicions no ajuden a fer propostes polítiques o analítiques concretes. Els qui han proposat concepcions més pragmàtiques i "limitades" s'han centrat en l'avaluació dels efectes d'amenaques violentes com a base de la resposta política, i han argumentat que els paràmetres de la seguretat humana han esdevingut iniciatives que han assolit un alt grau d'èxit. Alguns dels casos d'aquesta recerca serien exemples de la idea esmentada.²⁹

Tot i això, encara que s'assumeixi que aquests casos han aconseguit alguns resultats, d'aquí no es dedueix automàticament que la perspectiva de la seguretat humana va ser la que va "guiar" durant les negociacions els representants dels governs, que probablement tenien preocupacions més prosaiques. En aquest sentit, un diplomàtic que va participar en el procés de seguiment de la Convenció Antimines, així com en les negociacions del Programa d'Acció sobre el Tràfic Il·lícit d'Armes Lleugeres i Petites (aprovat el 2001), afirma que les idees de la seguretat humana només "van informar les opinions dels negociadors que ja hi estaven predisposats".³⁰

En qualsevol cas, sembla que aquestes idees haurien contribuït a donar forma a un enfocament intel·lectual més coherent a l'hora d'emmarcar els temes i de negociar el contingut substantiu d'aquestes reunions. Així, el mateix diplomàtic (que va encapçalar la delegació de Nova Zelanda) revela que la perspectiva de la seguretat humana "va permetre desenvolupar una anàlisi compartida entre els països donants i els països afectats per la qüestió de les mines i, com a conseqüència, va generar diners i altres recursos per ajudar en l'acció antimines" (Borrie, 2005: 24).

D'altra banda, s'hauria de considerar el potencial de les perspectives basades en el treball desenvolupat al terreny per la comunitat humanitària en els processos multilaterals de desarmament i de control d'armes. De fet, les persones que treballen en ambients postconflicte sovint expressen la seva preocupació pel que fa als efectes indiscriminats i desproporcionats d'un cert tipus d'armes, cosa que pot motivar que altres actors (com el Comitè Internacional de la Creu Roja) reculli dades sobre els ferits i els morts causats per aquestes armes. Si s'aconsegueix plantejar el cas d'una manera empírica, es pot iniciar un procés de negociació per regular o fins i tot abolir un tipus concret d'armes. Això explicaria el perquè de l'existència d'una sèrie d'iniciatives de la societat civil per recollir dades empíriques en àrees com les armes lleugeres, els nens soldat, les mines antipersones i les restes explosives de guerra.

---

28. Per exemple, Roland Paris conclou així el seu article: "La seguretat humana podria oferir una etiqueta pràctica per a una àmplia categoria d'investigació —una branca diferent dels estudis sobre seguretat que explorés les condicions concretes que afecten la supervivència d'individus, grups i societats— que pot ajudar alhora a establir aquesta branca d'investigació com un component central en el camp dels estudis sobre seguretat". Vegeu Paris (2001).

29. Vegeu Owen (2004).

30. Vegeu Borrie (2005: 24).

Com es mostrarà a les pàgines següents, aquesta perspectiva s'ha aplicat d'una manera efectiva en el cas de les mines antipersones i hi ha hagut un seguit d'intents de rèplica en altres àmbits relacionats. L'argument o l'emmarcament (*framing*) de la qüestió, confirmat per la relació simbiòtica entre treballadors al terreny i negociadors a fòrums multilaterals, es podria resumir així: la presència i l'ús d'aquestes armes causa inseguretat i actua com un impediment al desenvolupament, i a més a més empitjora la situació dels drets humans i el medi ambient.

En qualsevol cas, com dèiem, la seguretat humana adopta la perspectiva de l'individu i de la comunitat, no la de l'estat nació. Aplicat en aquest camp d'estudi, la idea és que conceptes creats al sector humanitari poden servir per enfocar eficaçment els reptes del desarmament, així com per actuar com a *broker* o intermediari, i ajudar a reduir així la distància entre diferents alineaments polítics –sovint entre el Nord i el Sud– i entre la perspectiva (suau) humanitària i la perspectiva (dura) de la seguretat nacional.

En definitiva, els conceptes de la seguretat humana poden ser útils a l'hora de concebre la manera com es poden acomodar els beneficis per a l'individu i per a la comunitat, especialment si s'aconsegueix implicar en les negociacions la comunitat humanitària que treballa al terreny. En aquesta recerca argumentaré que un cert grup de representants d'ONG han entès aquesta dinàmica i intenten desenvolupar aquestes idees en coalició amb un conjunt de diplomats d'opinions similars, que en conjunt formen el que alguns autors han anomenat una “comunitat de pràctica”, amb l'objectiu d'avançar en determinats temes en l'àmbit del desarmament i els drets humans.³¹

El concepte de comunitat de pràctica reconeix que les interaccions entre els seus membres són dinàmiques i evolucionen en el temps. Per tant, l'explotació d'aquestes interaccions pot facilitar la negociació i els compromisos multilaterals per aconseguir objectius polítics. Per exemple, diplomàtics que procedeixen del món humanitari pertanyen sovint a diverses comunitats al mateix temps, amb la possibilitat d'exercir un paper de pont o intermediari molt efectiu. En definitiva, “com sap d'una manera instintiva qualsevol persona que hagi participat en negociacions multilaterals, les estructures heretades i els mètodes de treball d'una negociació es juxtaposen amb les actituds, l'estil, l'experiència i les opinions personals dels seus participants, fet que té una influència cabdal en les condicions per a l'èxit o el fracàs de les negociacions, a través de les dinàmiques iteratives que s'hi desenvolupen” (Borrie, 2005: 24).

2. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES MINES ANTI-PERSONES

2.1. Què són les mines antipersones?

Es tracta d'un tipus d'armament molt barat de produir i amb uns efectes particularment cruels. D'una banda, perquè es perpetuen en el temps durant un període molt llarg; d'una altra, perquè són necessàriament indiscriminades, ja que, pel seu propi disseny, són armes que no poden distingir entre civils i soldats. Les mines queden plantades fins que algú acciona el seu mecanis-

---

31. Les comunitats de pràctica són grups socials constituïts amb la finalitat de desenvolupar un coneixement especialitzat que comparteixen aprenentatges basats en la reflexió sobre experiències pràctiques i orientada a un objectiu social comú. Algunes d'aquestes pràctiques són regles formals de negociació. Altres, com ara cafès que no s'acaben mai, dinars i sopars de treball, així com l'art d'evitar col·legues pesats a les recepcions diplomàtiques, són informals. Però el fet d'entendre què són, com funcionen i els papers i les responsabilitats de les persones que hi participen és compartit implícitament pels seus membres. Aplicat al camp de les negociacions sobre desarmament, hi ha certes característiques que són pròpies i exclusives de la comunitat de negociadors sobre desarmament, ja que el precedent legal i diplomàtic sovint els guia i les mateixes persones acostumen a treballar en diferents negociacions (vegeu Borrie, 2005).

me detonador, i llavors normalment la persona queda ferida o mor. Els supervivents sovint requereixen amputacions, la majoria són civils i de països que ja no estan en guerra. Les comunitats en queden afectades i també es dificulta el retorn dels refugiats i els desplaçats. Els països més contaminats són l'Afganistan, Angola, Burundi, Bòsnia i Hercegovina, Cambodja, Txetxènia, Colòmbia, l'Iraq, el Nepal i Sri Lanka. Se sospita que la situació és igualment greu en altres països que no ofereixen prou informació sobre el tema, com Myanmar (Birmània), l'Índia i el Pakistan.

Les mines antipersones es van fer servir per primera vegada a gran escala durant la Segona Guerra Mundial. Des de llavors han actuat en molts conflictes, entre els quals podem destacar la guerra del Vietnam, la guerra de Corea i la primera guerra del Golf.

La negociació del tractat que prohibeix aquest tipus d'armes cinc anys després de la fundació de la xarxa d'ONG Campanya Internacional per a la Prohibició de les Mines Antipersones (International Campaign to Ban Landmines, ICBL) representa un dels casos d'èxit més significatius de la mobilització humanitària. Així, altres coalicions, i particularment la coalició contra les municions de fragmentació, l'han fet servir explícitament com a model i l'han intentat adaptar a l'hora de portar a terme les seves campanyes.

2.2. Els actors que formen la xarxa internacional

Els primers que van alertar sobre aquest problema van ser el Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) i les ONG que treballaven a les regions més afectades, que van començar a publicar informes sobre els terribles efectes indiscriminats i a llarg termini de les mines terrestres i les seves conseqüències a països concrets com ara Cambodja, l'Iraq, Moçambic i l'Afganistan (p. ex., Human Rights Watch i Physicians for Human Rights, 1991).

Aquestes publicacions tenien una cosa en comú: parlaven de l'existència d'una "crisi humanitària" (Boutros Ghali, 1994; Cahill, 1995; Departament d'Estat dels Estats Units, 1994).³² Al mateix temps, diverses ONG coordinaven els seus esforços per fer front a aquesta crisi. Al novembre del 1991, la Vietnam Veterans of America Foundation, VVAF (Fundació de Veterans del Vietnam dels Estats Units) i Medico International, d'Alemanya, van acordar llançar una campanya conjunta que unís altres ONG en un esforç coordinat per prohibir les mines terrestres. Al maig del 1992, Handicap International va llançar la seva campanya, juntament amb el Grup d'Acció contra les Mines i amb Physicians for Human Rights. Aquestes cinc organitzacions i Human Rights Watch van crear la Campanya Internacional per a la Prohibició de les Mines Antipersones (International Campaign to Ban Landmines, ICBL) a l'octubre del 1992, i Jody Williams, de VVAF, en va ser la primera coordinadora.³³

Tot i que el principal objectiu era des del principi aconseguir un tractat per prohibir les mines, un objectiu previ a més curt termini va consistir a situar l'afer a l'agenda dels mitjans de comunicació, els governs i les institucions internacionals.³⁴

Des que es va crear, l'evolució de la ICBL ha mostrat un increment constant de la coordinació de les ONG a escala internacional. A la primera conferència internacional d'ONG sobre mines organitzada per la ICBL a Londres al maig del 1993, hi havia 50 representants de 40 entitats. La segona,

---

32. El 1994, el senador nord-americà Leahy va organitzar al Congrés dels Estats Units la primera conferència sobre mines, amb el títol *The Global Landmines Crisis*.

33. El primer Comitè Directiu de la ICBL estava format per Handicap International (França), Human Rights Watch (EUA), Medico International (Alemanya), Mines Advisory Group (Regne Unit), Physicians for Human Rights (EUA) i Vietnam Veterans of America Foundation (EUA).

34. A més, la Conferència de Londres del maig del 1993 va fixar dos objectius més: a) l'establiment d'un fons internacional, administrat per l'ONU, per promoure els programes d'ajuda a les víctimes de mines, de conscienciació dels perills que representaven, i de neteja i eradicació de les mines disseminades arreu del món; i b) l'esforç per assegurar que els països productors i exportadors de mines antipersones contribuïen a aquest fons.

al maig del 1994 a Ginebra, va congregar 110 persones de 75 ONG. La tercera, al juny del 1995 a Phnom Penh (Cambodja), 400 representants de 42 països, incloent-hi, a més d'ONG, membres de governs, d'agències de l'ONU, i d'organitzacions de desminatge i de víctimes de mines. A la quarta, al febrer del 1997 a Maputo (Moçambic), hi va haver més de 450 participants de 60 països.

Al mateix temps, s'anaven creant campanyes nacionals a molts països.³⁵ Així, durant els primers anys, una gran part del treball es va concentrar a expandir la ICBL per l'Amèrica del Nord, Europa, Austràlia i Nova Zelanda (Williams i Goose, 1998: 24). En una segona etapa, sobretot des de la Conferència de Cambodja del 1995, es va actuar als països més afectats per les mines, majoritàriament del Tercer Món.

La ICBL va començar amb una organització molt flexible, sense una estructura formal, secretariat ni pressupost. Les entitats alliberaven personal propi perquè s'ocupés específicament de la campanya internacional (vegeu Goose, 1998 i Huberts, 2000: 32).³⁶ Des d'un punt de vista organitzatiu, cal distingir entre, d'una banda, el Comitè Directiu, responsable de les decisions estratègiques, i, de l'altra, l'àmplia coalició formada per les xarxes nacionals i els vincles amb organitzacions sobre el terreny. Entre els membres formals del comitè hi havia els sis fundadors, i durant el Procés d'Ottawa es van ampliar amb algunes campanyes nacionals de països del Tercer Món i també amb la secció sueca de Save the Children.³⁷ A més, persones concretes d'altres organitzacions prenen part regularment en les reunions del comitè (Huberts, 2000: 32).

Desenes d'ONG es van implicar en la coalició pròpiament dita, fins al punt d'enviar més de 100 activistes a les principals reunions governamentals del procés. Es van crear campanyes nacionals coordinades per grups paraigua que unien organitzacions i xarxes. En tots els casos les campanyes nacionals es van crear amb el doble objectiu de sensibilitzar l'opinió pública de la crisi de les mines i fer pressió al mateix govern perquè es comprometés a prohibir-les. En alguns països, canvis en el govern van donar lloc a relacions de treball més properes entre el govern i les ONG (p. ex., al Canadà, Noruega, Bèlgica i Holanda).

Cal destacar la relació entre les ONG i persones concretes amb un perfil molt específic (celebritats) i amb experiència de primera mà sobre els efectes de les mines, que van tenir un paper molt important en alguns països: per exemple, el senador Patrick Leahy als Estats Units, la princesa Diana al Regne Unit, el ministre Lloyd Axworthy al Canadà i Nelson Mandela i l'arquebisbe Desmond Tutu a Sud-àfrica. Això va donar credibilitat a algunes de les campanyes nacionals i els va facilitar contactes amb els governs.³⁸

Les campanyes nacionals oferien informació i recursos a aquestes persones perquè s'impliquessin en el tema de les mines i pressionessin els estats perquè canviessin la seva política.³⁹ El seu treball va facilitar també la creació de relacions estretes entre dues dotzenes d'activistes compromesos amb la ICBL i persones membres de diferents governs. Aquest fet s'ha subratllat sovint en els estudis acadèmics com una de les característiques principals d'una nova manera de construir un procés de negociacions internacionals. Alguns han parlat fins i tot d'"elits transnacionals glo-

35. Per exemple, el 1992 es van llançar campanyes a Alemanya i a Suècia. El 1993, al Regne Unit, Austràlia, Itàlia i Nova Zelanda. El 1994, a Bèlgica, Irlanda, Cambodja i el Canadà. El 1995, a Kenya, Espanya, Sud-àfrica i l'Afganistan. El 1996, a Zàmbia i Zimbabue. El 1997, al Japó, a Grècia i a Tailàndia. I el 1998 a Geòrgia.

36. Actualment, la ICBL té un Comitè Administratiu format per quatre membres i un Comitè Consultiu format per vint-i-una organitzacions. Els quatre empleats tenen la base a Ginebra (oficina central), París i Roma.

37. Els nou membres inclosos al Comitè Directiu de la ICBL entre el 1996 i el 1997 van participar en les campanyes de l'Afganistan, Cambodja, Kenya i Sud-àfrica, i la ONG sueca Rätta Barnen.

38. Alguns autors han estudiat el paper de persones clau com a forces motrius darrere dels canvis normatius i que estan en posició de prendre decisions, i que poden ser persuadits pels activistes per elevar la posició d'un tema a l'agenda nacional o internacional o, fins i tot, decidir a favor d'un tema determinat per conviccions morals (vegeu Lumsdaine, 1993).

39. Altres persones preeminents que van afegir la seva veu a la crida per la prohibició són el secretari general de l'ONU, Boutros Ghali; el papa Joan Pau II i el Dalai Lama. La ICBL reconeix explícitament la importància del factor "celebritats" quan es pregunta, amb vista al futur: "La màgia i el prestigi relacionats amb unes persones determinades, com ara Jody Williams, la princesa Diana i Lloyd Axworthy, han ajudat a atreure l'atenció de la gent pel tema de les mines. Com podríem reproduir aquesta màgia?" (vegeu Mine Action Canada, 2003: 35).

bals” (Anderson, 1999). Altres, d’una “comunitat de pràctiques” formada per gent del sector de les ONG i dels governs, juntament amb alguns acadèmics i altres membres d’organitzacions internacionals que conviuen als espais físics i temàtics dels fòrums de negociació internacionals i que aprenen de la seva experiència compartida i l’apliquen en les interaccions futures (Borrie, 2005).

La primera decisió de la ICBL en el terreny estratègic va ser pragmàtica: escollir una única qüestió, aïllar les mines terrestres com a problema concret amb una solució identificada en el sentit de la prohibició total. Durant el procés de negociacions, l’objectiu encara es va concretar més: el tractat es va concentrar únicament en les mines terrestres antipersones, excloent-ne per tant les mines antitancs. Això implicava no només escollir les mines entre totes les armes petites, sinó també escollir el tractat entre tots els aspectes relacionats. En aquest sentit, alguns autors han destacat que el tema de l’assistència a les víctimes va ser secundari fins al 1996 (White i Rutherford, 1998).

El paper dual de la ICBL (mobilitzar l’opinió pública i treballar estretament amb el grup d’estats amics) mostra que no hi ha necessàriament una incompatibilitat entre les activitats de protesta i les de *lobby*, sinó que sovint una combinació que tingui en compte tots els possibles àmbits favorables a l’acció col·lectiva és l’estratègia més efectiva en aquest tipus de campanyes internacionals. Així, quan no va poder accedir a la Convenció d’Armes Inhumanes (CAI), la ICBL es va centrar en accions espectaculars coordinades per cridar l’atenció dels mitjans.⁴⁰ D’altra banda, com veurem, una bona part dels esforços en les negociacions del Procés d’Ottawa van consistir a pressionar directament els delegats dels governs per tal d’apropar tant com fos possible l’esborrany austríac a la proposta de tractat de les ONG. En part, això es va aconseguir després de proporcionar-los estadístiques esfereïdores sobre el problema.⁴¹ Avui sabem que algunes d’aquestes estimacions es van inflar.⁴² De fet, moltes de les fonts originals i de les tècniques de recollida de les dades són desconegudes. Tot i això, van obtenir una gran cobertura mediàtica i van arribar a un públic molt nombrós que no va començar a qüestionar aquestes dades fins a la segona meitat del 1997 (Rutherford, 2000: 87-90). En qualsevol cas, encara que ningú no pogués assegurar que hi havia 100 o 200 milions de mines terrestres a més de 60 països, aquestes xifres es van acceptar arreu i van ajudar a crear un sentiment de crisi humanitària.⁴³

Respecte als governs i als exèrcits, el repte fonamental era modificar els càlculs dels interessos dels actors en la direcció d’obrir espais i alliberar recursos per una acció humanitària imparcial i efectiva (Huberts, 2000). En aquest sentit, l’estratègia d’emmarcament de la ICBL es concentrava en els horribles efectes i en les conseqüències desproporcionades de l’arma en la població civil.⁴⁴ Aquests eren arguments difícils de discutir, i als actors contraris a la prohibició els costava desenvolupar contraarguments polítics i militars que tinguessin en compte la preocupació humanitària per les víctimes de les mines.

40. A Williams i Goose (1998), els autors presenten un resum detallat d’aquestes activitats orientades al públic.

41. Algunes de les estadístiques generades per les ONG i reproduïdes pels mitjans de comunicació eren les següents: les mines maten o mutilen més de 26.000 persones cada any (500 cada setmana), 80% de les quals són civils; es calcula que hi pot haver 200 milions de mines plantades almenys a 64 països; és més probable que les minen matin o fereixin un civil després d’un conflicte que un combatent després de les hostilitats; moren més nens per culpa de les mines després d’una guerra que soldats durant el conflicte armat; els països on hi ha més mines són els països amb més mutilats del món (p. ex., Cambodja, amb més de 30.000 dels 8,5 milions d’habitants; vegeu HRW, 1991); els esforços de desminatge han remogut 100.000 mines des de mitjan anys noranta. A aquest ritme, caldrien 1.000 anys per netejar les zones on hi ha mines plantades, en el supòsit que no se’n plantessin més. Tot i això, per cada mina recollida se’n planten unes altres 20. Una bona part d’aquestes dades procedeixen del Departament d’Estat dels Estats Units, 1994, i del CICR, 1994 i 1996.

42. En concret, les primeres estadístiques públiques publicades sobre l’Afganistan, Angola i l’Iraq estaven parcialment inflades (Rutherford, 2000: 88-89). Tot i això, altres estudis eren extremament rigorosos, com el que va presentar Graça Machel a l’Assemblea General de l’ONU sobre l’impacte dels conflictes armats (incloent-hi les mines) en els nens.

43. De fet, molts autors paraven de la “crisi de les mines”. Vegeu, p. ex., Boutros Ghali, 1994; US Dept. of State, 1994; Cahill, 1995; i ICBL, 1999-2006.

44. En paraules de Jody Williams: “Hem de continuar educant la gent, els nostres governs i els nostres militars sobre la nostra perspectiva: els costos socials de les mines són molt més grans que qualsevol utilitat militar que puguin tenir; per això s’han de prohibir” (Williams, 1995: 11).

Arran d'emfasitzar-ne els efectes indiscriminats i el fet que continuessin explotant molt de temps després de la fi del conflicte,⁴⁵ la ICBL va aconseguir que moltes persones incloguessin les mines en la categoria de les armes de destrucció de masses, juntament amb les armes nuclears, químiques i biològiques.⁴⁶ D'altra banda, les històries personals i tràgiques de les víctimes de les mines ajudaven a crear la impressió que es tractava d'una lluita de "David contra Goliat" (Williams i Goose, 1998).⁴⁷

2.3. Evolució del procés internacional

Un primer factor que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar aquesta campanya (i les successives) és el context geopolític de postguerra freda en el qual va començar.⁴⁸ Després de cinquanta anys de la política de blocs, els estats podien portar a terme accions unilaterals en política internacional. Pel que fa als esforços internacionals en desarmament, la pèrdua de primacia de les armes nuclears a l'agenda internacional va permetre que els efectes de les mines antipersones i d'altres armes petites es poguessin considerar en la seva totalitat.⁴⁹ D'altra banda, com veurem, les diferències ideològiques podien ser superades pel discurs humanitari.

El primer intent real per restringir l'ús i les transferències de les mines terrestres antipersones va tenir lloc el 1995, a la Conferència de Revisió de la Convenció d'Armes Inhumanes (CAI). Per tal de preparar aquesta conferència, des del començament del febrer del 1994 van tenir lloc quatre reunions d'experts que funcionaven sobre la base del consens. Les ONG van intentar participar-hi, però van topiar amb la negativa total d'alguns països i, particularment, de la Xina.⁵⁰

En aquells moments, les negociacions se centraven gairebé de forma exclusiva en la valoració de la "utilitat militar" de les mines i en el seu ús legítim per preservar la sobirania i la seguretat dels països. De fet, les ONG van ser excloses d'una participació plena perquè els membres de la CAI consideraven que les discussions tenien lloc únicament en l'àmbit del desarmament i, per tant, de la seguretat nacional (Price, 1998: 624). Tot i això, cal reconèixer que ja llavors hi havia alguns països, com ara Suècia, que defensaven la prohibició total de les mines. Això va ajudar les ONG que seguien les negociacions a pressionar els diplomàtics des dels passadissos per tal d'introduir el discurs dels "costos humans" de les mines.

En un principi, la CAI havia de durar tres setmanes des del setembre del 1995. Aviat es va veure, però, que hi havia una clara divisió entre els governs que volien restriccions concretes i els que s'hi oposaven. Per sortir de l'atzucac, es va suggerir una solució tecnològica, una proposta que

---

45. Als efectes indiscriminats de les mines, aviat s'hi va afegir la "desproporció" del dany (vegeu De Larrinaga i Sjolander, 1998).

46. En paraules de Jody Williams: "Els militars han de considerar el cicle vital de l'arma. No n'hi ha prou d'observar les mines en combat; el soldat ha d'entendre el seu impacte en el temps" (Williams, 1995: 11). Entre els qui comparaven les mines amb les armes químiques i biològiques, podem esmentar el ministre belga d'Afers Exteriors en el discurs d'obertura de la Conferència de Brussel·les el 23 de juny de 1997.

47. Goliat en aquest cas eren bàsicament els governs contraris al tractat antimines, mentre que David era la coalició per prohibir les mines.

48. Entre els autors que emfasitzen la importància del context de postguerra freda per a l'èxit de la ICBL podem mencionar Axworthy (1998), De Larrinaga i Sjolander (1998), Peters (1996), Williams i Goose (1998), Williams (1999) i Huberts (2000). No obstant això, Rutherford (2000) ha criticat el final de la guerra freda com a explicació per introduir el tema de les mines en l'agenda internacional, perquè això no explicaria per què altres temes, com la degradació mediambiental, no ho van aconseguir d'una manera plena (almenys fins al documental recent d'Al Gore). Bas Arts també ha destacat el context internacional del començament dels noranta com a factor facilitador de la influència política de les ONG, i en concret de Greenpeace, en els fòrums internacionals (Arts, 1998).

49. Tot i això, des dels anys setanta el CICR i algunes ONG havien començat a pressionar els governs contra les armes que produeixen un sofriment innecessari de forma indiscriminada.

50. Les ONG membres de la ICBL van participar a les dues primeres reunions, però van boicotejar les altres dues com a protesta perquè no hi van poder accedir. De fet, pocs països van incloure representants del sector dels moviments socials entre els membres de les seves delegacions. Tot i això, més de 100 representants de 70 ONG van anar a la reunió de la CAI per seguir les negociacions i fer de *lobby* des dels passadissos.

van presentar conjuntament el Regne Unit i els Estats Units. S'oferia la prohibició de les mines anti-persones convencionals o mines "estúpides", per reemplaçar-les per mines "intel·ligents" que incorporessin mecanismes d'autodestrucció. Deixant de banda que aquesta idea representava una rebaixa molt important en les pretensions de les ONG, els països menys industrialitzats van argumentar d'una manera efectiva que els elevats costos impediéssin portar-la a la pràctica, i al final es va refusar.

Les negociacions es van reprendre al gener del 1996 amb una sessió tècnica i van concloure a l'abril del 1997 amb l'aprovació d'un nou protocol a la CAI que no es tractava, però, d'una prohibició absoluta. Per aquest motiu, la ICBL i altres van denunciar el fracàs humanitari que significava aquest resultat.⁵¹

Tot i això, la revisió de la CAI (Convenció sobre Certes Armes Convencionals, CCW) va constituir un moment decisiu pel que fa a l'evolució de la ICBL cap al futur tractat, perquè va enfortir els defensors de la prohibició (tant ONG com estats), cada vegada més coordinats. Així, des del final del 1995 fins a mitjan 1996, el nombre de països que van prendre accions unilaterals, establint moratòries a les exportacions de mines o prohibint-ne directament la producció, va passar de 15 a 40 (vegeu Huberts, 2000: 13-17 i Atwood, 1999).

Tot i que els assumptes relatius a la seguretat són molt resistents a pressions de la societat civil, després de la CAI la ICBL va reeixir en l'esforç de cridar l'atenció de l'opinió pública sobre les conseqüències de les mines per a la població. La campanya es va presentar com una qüestió humanitària, amb estadístiques esfereïdores sobre la desproporció dels seus efectes, i es van poder emfasitzar les històries de les víctimes d'una manera més gràfica i instantània que el que succeïa amb altres campanyes (Price, 1998: 622). A més, la implicació del Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) va augmentar la legitimitat moral de la causa de les mines i en va qüestionar seriosament la suposada utilitat militar.⁵² A la primavera del 1996, el suport a la prohibició era majoritari entre moltes opinions públiques nacionals arreu del món, i el grup de governs que s'hi manifestaven explícitament a favor continuava augmentant.⁵³

El Procés d'Ottawa

Aquests països van decidir iniciar un procés alternatiu, tot i que paral·lelament es continuava pressionant els governs per obtenir mesures unilaterals i es treballava a escala regional per aconseguir zones lliures de mines. Hi va haver reunions al gener, a l'abril i al maig del 1996, en les quals van participar, entre altres, aquest grup d'estats i la ICBL. A l'octubre del 1996, el ministre canadenc d'Afers Exteriors, Lloyd Axworthy, va declarar que el Canadà celebraria en catorze mesos una conferència en la qual s'hauria de signar el tractat que va inaugurar el pro-

51. En el text, la definició de mines antipersones es va afèblir de manera que solament incloïa els artefactes dissenyats específicament perquè explotessin per la presència, la proximitat o el contacte amb una persona. D'aquesta manera, les mines antitancs quedaven excloses del procés. A més, "la majoria de les provisions no es farien efectives, com a mínim, abans d'una dècada; no hi havia cap restricció respecte dels artefactes *antihandling*, mentre que es donava un suport implícit a les mines amb mecanismes d'autoneutralització i autodestrucció" (Huberts, 2000: 16). Vegeu també Price (1998), Williams i Goose (1998) i Rutherford (2000).

52. La crida del CICR a la prohibició de les mines va ser cabdal, perquè es tracta d'una organització internacional amb una reputació d'entitat humanitària neutral que no acostuma a implicar-se fins aquest punt en campanyes de pressió política. Va organitzar una reunió d'experts per discutir sobre la utilitat militar de les mines i va demanar un informe a Patrick Blagden, un antic enginyer de combat de l'exèrcit britànic i posteriorment expert en desminatge per a les Nacions Unides (CIRC, 1996). D'altra banda, aquest debat també va arribar als Estats Units. A l'abril del 1996, el comandant nord-americà a la guerra del Golf, el general N. Schwartzkopf, i uns altres catorze oficials retirats van escriure una carta oberta al president Clinton (publicada al *New York Times*) en què argumentaven que la limitada utilitat militar de les mines no compensava els enormes costos humans que provocava.

53. "Estaríeu a favor o en contra que el vostre govern signés el tractat per prohibir les mines antipersones?", *Ban of use landmines in favour or against*, Gallup International Opinion Research. Citat a Rutherford (2000: 106). L'autor explica que, dels vint-i-un països de l'enquesta, el Japó (58%) i els Estats Units (60%) van tenir el percentatge d'aprovació més baix, mentre que Espanya (91%) i Dinamarca (92%) van tenir els més alts. L'estudi incloïa també ciutadans de potències regionals com ara Rússia (83%) i l'Índia (82%).

cés conegut com a Procés d'Ottawa.⁵⁴ Cinquanta estats van participar plenament en la Conferència d'Ottawa del 1996, entre els quals hi havia els Estats Units, el Regne Unit i França; vint-i-quatre ho van fer com a observadors, i també hi va haver representants del CICR i d'agències de les Nacions Unides i les ONG. Al final, les discussions liderades per la delegació canadenca van acordar començar un procés de negociació per una via més ràpida, encara que no s'excloïa formalment la Conferència de Desarmament (CD) com a fòrum per desenvolupar una part de les negociacions multilaterals.⁵⁵

No obstant això, des del moment en què el tema va començar a ser discutit a la CD els defensors d'un procés més ràpid i efectiu van entendre que l'única possibilitat real a curt termini era el Procés d'Ottawa, caracteritzat per: a) una relació molt propera entre estats i ONG; b) una coalició de petits i mitjans estats amb idees similars i voluntat de tirar endavant⁵⁶ que es van dividir el treball d'una manera funcional i geogràfica,⁵⁷ i c) unes negociacions dutes a terme fora dels canals multilaterals habituals amb l'objectiu de crear un ambient favorable al diàleg i l'acord. Això implicava la participació a través del procés d'autoselecció,⁵⁸ la regla de majoria de dos terços per prendre les decisions, la selecció d'un president acceptat per les ONG (l'ambaixador Selebi de Sud-àfrica) i la participació plena de la ICBL a les reunions.

En aquest intensiu període de reunions, el grup d'estats va aconseguir portar les negociacions fora dels fòrums tradicionals de desarmament, cosa que va evitar la lògica de les mesures de control d'armaments, com ara la necessitat de l'acord dels grans poders militars i l'èmfasi en els mecanismes de verificació. També es van assegurar que el tema de les mines no es tractava en espais poc favorables, com ara l'OTAN i, de vegades, també la Unió Europea. A més, hi va haver declaracions de l'ONU que apressaven l'acció legislativa en un tema, el de les mines, que s'havia tractat en altres fòrums multilaterals, com el G-8 a Denver, la reunió dels caps de govern de la Commonwealth a Edimburg i la reunió de la Francophonie al Vietnam. El resultat va ser que els estats compromesos amb el Procés d'Ottawa van passar de 30 al gener del 1997 a més de 70 al final del mes de maig.

Les negociacions finals van tenir lloc a Oslo al setembre del 1997. Davant la presència dels Estats Units, la major part dels debats es van centrar en les seves demandes, plantejades rígidament com a no negociables. Al final, els defensors que no hi hagués excepcions en el tractat van ser més efectius i els Estats Units es van quedar sols.

El tractat antimines va ser signat en un temps rècord per 122 països. Alguns van signar després de la concessió del premi Nobel de la pau a la ICBL i la seva coordinadora, Jody Williams. Així, a

54. La Conferència va rebre el nom següent en anglès: Towards a Global Ban on Anti-Personnel Mines (Ottawa, 3-5 d'octubre de 1996).

55. Els arguments dels defensors de la CD (Estats Units, França, el Regne Unit, Austràlia, Alemanya, Espanya i Finlàndia, entre altres) eren: a) la prohibició de les mines s'havia de negociar en una "institució multilateral dedicada únicament al desarmament"; b) això permetia la presència dels productors i els usuaris més importants de mines; c) si es treballava a través de canals ja establerts s'augmentava la legitimitat del procés, i d) alguns èxits recents respecte de les armes químiques i les proves nuclears confirmaven la seva efectivitat. Al contrari, els defensors del Procés d'Ottawa apuntaven que: a) la regla del consens de la CD permetia als estats més reticents bloquejar esforços seriosos per prohibir l'arma; b) a la CD no estaven representats alguns dels estats més afectats per les mines; c) la CD feia dècades que negociava, sense resultats visibles, i d) les mines antipersones eren un problema humanitari i no un afer de seguretat.

56. Àustria, Bèlgica, el Canadà, Dinamarca, Mèxic, Noruega i Suïssa van ser el grup d'estats que es van reunir al gener del 1996. Al febrer s'hi van afegir Sud-àfrica, Alemanya, Filipines i Holanda, de manera que va augmentar la diversitat geogràfica del grup.

57. Àustria havia d'elaborar el primer esborrany del tractat. Bèlgica, Alemanya i Noruega van organitzar conferències importants. Els altres havien de treballar regionalment a l'Àfrica, l'Amèrica del Sud, Àsia i la Unió Europea per assegurar un ampli suport d'una futura prohibició completa. Per exemple, al febrer del 1997 Sud-àfrica (el productor i usuari de mines més gran de l'Àfrica i parcialment responsable que la regió del sud de l'Àfrica sigui la regió del món més afectada) va anunciar-ne la prohibició unilateral, fet que va provocar que molts altres estats africans donessin suport al Procés d'Ottawa.

58. El procés d'autoselecció significa que els participants s'havien de comprometre a una sèrie de principis que a la primera reunió es van resumir en el següent: "La conclusió, al més aviat possible, d'un tractat internacional jurídicament vinculant per prohibir les mines antipersones". Els països que no es comprometessin a aquest principi podien participar a les reunions, però només com a observadors.

través del que es coneix com a procés d'averkonyiment o *shaming*, els líders d'alguns dels estats més reticents, com Grècia i Polònia, van signar per por de ser exclosos del grup de ciutadans internacionals responsables. També el Japó i Austràlia van signar per aquest motiu.

Pel que fa als factors d'èxit, cal mencionar la idea que apuntàvem a la part teòrica d'estructures d'oportunitat política a diversos nivells, és a dir, el fet d'aprofitar els diferents contextos i nivells que poden ser favorables a l'acció col·lectiva. En aquest sentit, la ICBL va decidir treballar des del començament en tots els àmbits: global (trobadres internacionals), regional (zones lliures de mines) i nacional (campanyes nacionals). També va fer servir l'àmbit local per arribar a l'opinió pública i mostrar la magnitud i les conseqüències del problema. Aquesta estratègia era necessària per adaptar la campanya als diferents països. Així, de vegades van ser les campanyes nacionals el factor clau per assegurar una posició favorable a la prohibició (com a Itàlia); altres, la decisió es va prendre des d'una perspectiva més regional (com als països sud-africans); alguns estats s'hi van sentir obligats per la pressió internacional (com Polònia). Finalment, el motor de la innovació política que va representar el Procés d'Ottawa al Canadà va ser un antic professor de ciències polítiques convertit en ministre d'Afers Exteriors.

D'altra banda, fins a mitjan 1997 el Regne Unit va ser un dels adversaris més importants del tractat. Quan Tony Blair va pujar al poder, la prohibició de les mines era un dels temes estrella de la seva campanya.⁵⁹ Això va afavorir que altres estats s'afegissin al grup a favor de la prohibició.⁶⁰ Un cas similar és el de França. Tot i l'interès inicial i el treball d'algunes persones concretes dins l'Administració francesa, la pressió de la indústria d'armament no es va poder contrarestar fins al canvi de govern a la primavera del 1997. Altres estats (com Bèlgica) eren partidaris de la prohibició des del principi perquè no usaven aquestes armes i, per tant, la prohibició no afectava els seus interessos (Price, 1998: 614). Aquest argument, però, no explica per què altres estats com Angola, Cambodja i l'Afganistan també s'hi van comprometre.

Quant als Estats Units, de vegades van assumir el paper de lideratge en el procés, tot i que al final no van signar el text.⁶¹ La Directiva presidencial de Seguretat Nacional (PDD) 64 va ser el resultat d'un procés llarg i tortuós en el qual l'Administració Clinton va intentar un acord entre una sèrie d'actors influents a la Casa Blanca, com el Consell de Seguretat Nacional, el Departament d'Estat, el Departament de Defensa, les dues cambres del Congrés, diversos grups d'interès i alguns governs estrangers. Finalment, l'oposició del Departament de Defensa, amb l'ajut d'alguns congressistes i de l'exèrcit en bloc, van aconseguir convèncer Clinton d'escriure la PDD 64, un compromís complex i dinàmic entre agendes humanitàries, militars i de desar-

---

59. Cal destacar també els viatges de Lady Diana com a convidada de la Creu Roja britànica, que van ajudar a transformar el tema en un problema més humanitari que polític: "Jo no sóc una figura política. Els meus interessos són humanitaris. Per això em sento marcada per aquesta tragèdia humana. Per això volia aportar la meua part en el treball per la prohibició mundial d'aquestes armes" (citat a Rutherford, 2000: 100). Uns dies després de la seva mort, el 31 d'agost de 1997, el primer ministre de Noruega va declarar en el discurs inaugural de la Conferència d'Oslo que el tractat hauria de rebre el nom de Tractat de Diana, Princesa de Gal·les, ja que va destacar el fet que, gràcies a la cobertura mediàtica que van tenir els seus viatges a Angola i a Bòsnia, va ajudar les ONG a atreure l'atenció pública en el tema de les mines, va aconseguir assistència per a les víctimes i va enfortir el procés cap a la prohibició de les mines (vegeu Rutherford, 2000: 101-102).

60. Entrevista amb John Borrie, de l'UNIDIR, i antic líder de la diplomàcia neozelandesa en qüestions de desarmament, el 7 de febrer de 2007 a Ginebra.

61. El paper complex i ambigu dels Estats Units respecte de les mines va començar a l'octubre del 1992, quan el senador Patrick Leahy i el membre del Congrés Lane Evans van aconseguir imposar una moratòria d'un any en les vendes, les transferències i les exportacions de mines terrestres. Amb el suport de la Fundació de Veterans del Vietnam dels Estats Units, el mateix senador va introduir dues resolucions a l'Assemblea General de l'ONU, el 1993 i el 1994, per demanar una moratòria en l'exportació i fer una crida per "l'eventual eliminació de les mines terrestres". També la publicació de Hidden Killers va ser molt influent a l'hora d'augmentar els fons per a l'assistència de les víctimes (al Departament d'Estat dels Estats Units, 1994 i 1998 figura una llista amb els donants més importants en aquest aspecte, liderada pels Estats Units). Tot i això, cal remarcar que aquestes dades són absolutes. Si mirem les dades relatives (tenint en compte la població dels països), els donants més importants són Luxemburg i els països nòrdics, i els Estats Units hi tenen una posició més aviat secundària. Vegeu el Landmine Monitor de 2005.

mament.⁶² Alguns van interpretar que l'absència dels Estats Units representava una manca de legitimitat del tractat que es reflectiria en una manca d'efectivitat.⁶³ La realitat ha demostrat precisament el contrari, i gairebé tots els estats que no són membres del tractat han restringit la seva política respecte de les mines antipersones.⁶⁴ Amb el president actual, George Bush Jr., la política dels Estats Units s'ha orientat a protegir els seus interessos nacionals, de manera que s'ha oposat a qualsevol tractat sobre mines i ha anul·lat les restriccions adoptades per l'Administració anterior.⁶⁵

Els actors a favor de la prohibició de les mines van crear en part la seva identitat col·lectiva com a oposició als arguments dels seus adversaris, un dels quals era que la prohibició constituïa un objectiu utòpic. La ICBL contraargumentava que era "més utòpic confiar en la legislació existent per tractar el problema de les mines d'una manera efectiva". A més, des d'un punt de vista pràctic, "una prohibició total seria més fàcil de verificar que qualsevol altre tipus d'acord, com passa amb altres prohibicions d'armes biològiques i químiques, i dificultaria la cooptació de la ICBL per part dels governs" (Jackson, 2000).⁶⁶ Pragmàticament, s'afirmava que "sense l'articulació de la prohibició com a objectiu, fins i tot l'acord sobre altres passos més petits és més improbable".⁶⁷ Legalment, s'argumentava que "la prohibició en l'ús de les mines ja tenia lloc en el dret costumari internacional". Finalment, s'apel·lava a una motivació ètica: "Tot i que sigui difícil, la magnitud i l'horror del problema obliga la societat a acordar-ne la prohibició".⁶⁸

D'altra banda, les estratègies d'avergonyiment van permetre destacar la diferència entre la posició pública dels països i la seva manca de voluntat d'adaptar-hi la seva política exterior d'una forma coherent.⁶⁹ En aquest sentit, la ICBL va crear una llista de "bons" i "dolents" durant les

62. La Directiva presidencial (ordre executiva del president amb el consentiment del Consell de Seguretat Nacional) 64 de la primavera del 1998 és la tercera i darrera PDD que tracta la política sobre mines de l'Administració Clinton. Amb aquest document, els Estats Units es comprometien a signar el tractat d'Ottawa, com a molt tard el 2006 si es desenvolupaven alternatives a les mines antipersones. Vegeu Snyder, 2004.

63. Tot i això, en una enquesta a 201 participants a la Conferència d'Ottawa del desembre del 1997 només el 16% de les persones que la van respondre sentien que el fet que alguns països no haguessin signat la convenció tindria un efecte negatiu important a l'hora d'implementar-la, i el 81% afirmava que el Procés d'Ottawa havia estat molt efectiu a l'hora de tractar el tema de les mines (enquesta Ekos, 1997). Agraïxo a Bob Lawson l'amabilitat que va tenir d'enviar-me una còpia de l'informe amb els resultats.

64. L'eficàcia del moviment per prohibir les mines antipersones i del tractat es reflecteix en el fet que "una prohibició global *de facto* en el comerç (legal) de mines antipersones havia tingut lloc des de meitat dels noranta, amb només un nivell molt baix de tràfic il·lícit. A més, dels més de 50 països que havien produït mines antipersones, només 15 no han renunciat formalment a continuar-ne produint" (Steve Goose, editor en cap del *Landmine Monitor*, a ICBL, 2005). De fet, l'efectivitat del tractat havia quedat ja demostrada un any després de la seva entrada en vigor i molts estats hi havien adoptat mesures unilateralment. "Els darrers anys, el nombre de productors de mines s'ha reduït de 54 a 16. Els 38 que n'han deixat de produir inclouen la majoria dels grans productors entre els anys setanta i noranta. Així, 8 dels 12 principals productors i exportadors de mines terrestres els darrers trenta anys han signat el tractat i n'han aturat la producció" (ICBL, 1999: Major Findings: 5). En qualsevol cas, tot i que el tractat no pot assegurar que els estats no signants el respectaran, sembla que s'ha incrementat el cost polític i econòmic d'utilitzar aquest tipus de mines.

65. Cal destacar que des de l'any 2000, el *New York Times*, l'*International Herald Tribune* i altres diaris de gran tiratge als Estats Units han publicat més de vint editorials i articles d'opinió crítics amb la nova política Bush sobre mines, i han mostrat el suport a la prohibició de l'opinió pública dels Estats Units. En aquest sentit, vegeu l'arxiu de notícies de la campanya nord-americana a les adreces següents: http://www.banminesusa.org/news/965_news.htm i http://www.banminesusa.org/news/921_times.htm. Altres notícies relacionades són: *New Poll Shows 80% of Americans Want US to Join Mine Ban Treaty* (http://www.banminesusa.org/news/895_poll.htm) i *Mine Ban Advocates Denounce White House Decision to Retain Landmines and Abandon Mine Ban Treaty* (http://www.banminesusa.org/news/928_bush.htm).

66. Les citacions d'aquest paràgraf es van transcriure originalment a les Actes del Tercer Grup de Treball de la II Conferència d'ONG sobre mines, ICBL, 1994: 82-86.

67. Les Actes del Grup de Treball sobre qüestions d'estratègia mencionen el debat entre els qui preferien fer una crida per la prohibició i els qui volien anar pas a pas: "Algunes persones —una minoria— han argumentat que ens hauríem de concentrar en millores del protocol de mines terrestres" (ICBL, 1994: 82-86). Vegeu també Lawson, Gwozdecky, Sinclair i Lysyshyn (1998).

68. Aquest era, de fet, el factor més esmentat a l'enquesta Ekos (80%) entre les persones que havien tingut alguna influència en la decisió de signar el tractat.

69. També el ministre d'Afers Exteriors canadenc, Axworthy, va parlar de la "mobilització de la vergonya" respecte del Procés d'Ottawa (Tomlin, 1998).

conferències de la CAI (vegeu Williams i Goose, 1998: 31).⁷⁰ A més, l'averkonyiment informava els governs que les seves accions els situaven fora de la comunitat internacional.⁷¹

La ICBL es va aliar amb actors clau de l'escena internacional que omplien buits en les seves capacitats, com el CICR i algunes agències de l'ONU (amb presència a regions on la campanya de les ONG era més dèbil, com ara Àsia). A més, el CICR podia treballar amb militars que no volien associar-se amb la ICBL (Maslen, 1998). D'altra banda, la implicació de l'ONU en el procés va ser més lenta i no va ser completa fins al 1997, amb l'establiment del Servei d'Acció contra les Mines (UNMAS) dins del Departament d'Operacions de Manteniment de la Pau. L'objectiu era constituir el punt focal de tots els afers relacionats amb les mines terrestres i assegurar que hi hagués assistència de l'ONU en la creació de les capacitats nacionals i en la implementació dels programes sobre mines.

La ICBL també es va beneficiar d'esdeveniments més enllà del seu control. En primer lloc, la indústria de les mines no era econòmicament tan poderosa com altres (p. ex., la de les armes lleugeres). A més, els líders militars no tenien una evidència convincent per donar suport a l'argument sobre la utilitat militar de l'arma. D'altra banda, els canvis en els governs de França i la Gran Bretanya a la primavera del 1997 van afectar la correlació de forces al Consell de Seguretat de l'ONU a favor de la prohibició. Finalment, l'ambigüitat dels Estats Units en el procés va deixar els seus aliats en una posició insostenible, i alguns d'ells van signar per evitar la pressió pública que patien els Estats Units en el seu aïllament.

Una nova fase per a la ICBL: després del tractat internacional

Després de la signatura del tractat, la ICBL es va institucionalitzar, en va descentralitzar l'estructura (fins aquell moment amb una certa dominació anglosaxona i nord-americana) i va crear també una pàgina web molt funcional.⁷² A més, va dissenyar nous objectius i va dedicar un gran esforç a produir un instrument per verificar la Convenció (vegeu Wareham, 2005). Així, els informes del *Landmine Monitor* ens recorden cada any que s'ha fet molta feina, però que encara queda molt per fer.⁷³ Cadascun dels *Landmine Monitor Report* té més de 1.000 pàgines, i hi treballen entre 60 i 100 persones en la publicació, que té lloc en les sis llengües oficials de les Nacions Unides (anglès, àrab, rus, portuguès, castellà i francès). Cada any se'n fa la presentació durant la reunió dels estats que formen part de la Convenció sobre la Prohibició de les Mines Antipersones.

70. En concret, l'estratègia mediàtica portada a terme a la conferència de revisió de la CAI incloïa la producció, dues vegades a la setmana, del butlletí *CCW News*. La columna "The Good, The Bad and The Ugly" d'aquest butlletí va forçar alguns governs a intentar "alinejar els seus discursos públics amb les realitats de les seves posicions negociadores, o viceversa" (Williams i Goose, 1998: 31).

71. Sovint els líders dels països estan preocupats pel que pensen d'ells els líders d'altres estats (Risse, 2000). James Fearon afirma que les normes són diferents d'altres regles o principis. Així, mentre que les regles acostumen a tenir la forma "Si fas X obtindràs Y", les normes tenen aquesta altra: "Les bones persones fan X". Els individus de vegades segueixen les normes perquè volen que els altres pensin bé d'ells i perquè volen pensar bé d'ells mateixos (Fearon, 1997, citat a Risse i Sikkink, 1999). La reacció dels governs d'estats poc partidaris de la prohibició com ara Polònia i Grècia després de la concessió del premi Nobel de la pau a la ICBL es pot entendre des d'aquesta perspectiva.

72. "No teníem estructura ni seu, no teníem un pressupost específic. Tot va canviar després del 1998, perquè la ICBL va rebre el premi Nobel de la pau. Va ser el primer grup que va haver de dir al comitè: "Ens podeu guardar vosaltres el xec, sisplau?". [...] Llavors vam tirar endavant i ens vam convertir formalment en una entitat i vam obrir un compte corrent en un banc, i vam fer aquest tipus de coses institucionals que les ONG van evitar durant tant de temps perquè es volien centrar en els seus membres. Però finalment el grup es va convertir en una cosa tan gran que ho vam haver de fer" (entrevista amb Mary Wareham, el 5 de juliol de 2006 a Nova York. Wareham va coordinar la campanya dels Estats Units contra les mines des de la Fundació de Veterans del Vietnam i després del 1998 va treballar a Human Rights Watch, on va ser una de les fundadores del *Landmine Monitor*. Actualment treballa per a Oxfam Nova Zelanda).

73. Entre els èxits en el terreny de la implementació, se'n poden assenyalar sis: a) La producció de mines antipersones s'ha reduït considerablement i el comerç pràcticament s'ha aturat; b) s'ha destruït una gran part de les mines emmagatzemades; c) extensions grans de terreny s'han desminat i s'han preparat per a un ús productiu; d) a escala global, cada vegada hi ha menys víctimes per mines; e) l'ús de les mines s'ha aturat en països, com ara Angola o Sri Lanka, on havia estat molt habitual; i f) el tractat s'ha enfortit amb la inclusió de nous països, i fins i tot els estats no signants i els actors no estatals estan responenent a la pressió internacional i es comporten d'acord amb l'esperit del tractat. Vegeu els *Landmine Monitor* de la ICBL, 1999-2006.

A més d'aquestes reunions anuals, un esdeveniment important va tenir lloc a Nairobi al final del 2004 (del 29 de novembre al 3 de desembre): la primera Conferència de Revisió dels estats membres de la Convenció sobre la Prohibició de les Mines Antipersones. Hi van participar 135 estats, juntament amb la ICBL, el CICR, organitzacions internacionals com el Fons Monetari Internacional, el Banc Mundial, el Parlament Europeu, la Unió Africana, deu agències de les Nacions Unides i dotzenes d'ONG.

A la Cimera de Nairobi per un Món Lliure de Mines, els estats membres es van posar d'acord per adoptar el Pla d'Acció de Nairobi, que ha de guiar els esforços internacionals durant cinc anys (2005-2009). Així, es van fixar un conjunt d'accions concretes per renovar el compromís polític, amb la promesa d'aconseguir quatre grans objectius: universalitzar la convenció, destruir les existències de mines antipersones, netejar les àrees minades i ajudar les víctimes.⁷⁴

En aquesta fase es dedica una atenció especial als actors no estatals. Com en altres tractats i convencions, formar part del Tractat contra les Mines és un procés exclusiu per als estats. Els actors no estatals no poden participar en les negociacions dels tractats ni els poden signar, tot i que es calcula que avui dia les mines antipersones són una arma usada principalment pels grups armats no estatals (Geneva Call, 2004: 9). Per aquesta raó es va crear un document específic per a ells, l'Esquerra de Compromís. Al març del 2000, l'organització Crida de Ginebra (Geneva Call) va obtenir la primera signatura de l'Esquerra de Compromís amb la Crida de Ginebra per adherir-se a una prohibició total de les mines antipersones i per cooperar en l'acció contra les mines.⁷⁵

Uns dies abans que tingués lloc la reunió de Nairobi, la Crida de Ginebra va organitzar a Ginebra una reunió paral·lela per als actors no estatals, la primera reunió de signants de l'Esquerra de Compromís amb la Crida de Ginebra, per reafirmar que els actors no estatals representaven un dels àmbits d'actuació més significatius per a les ONG que treballen en el tema de mines a la fase actual. Aquests, per la seva banda, són conscients de l'impacte pel que fa a credibilitat i legitimitat internacional que representa aquest compromís.⁷⁶

El cas de les mines va posar de manifest que la competició en el sector de les ONG existeix no únicament en l'àmbit dels recursos, sinó també per obtenir un espai a l'agenda política i mediàtica. Així, la ICBL es preguntava després del tractat: "Com podem mantenir l'acció antimines a l'agenda pública quan hi ha una gran quantitat de prioritats humanitàries, com ara la sida?" (Mine Action Canada, 2003).

L'èxit d'aquesta campanya l'ha transformat en un "model exportable" (vegeu, p. ex., Rutherford, 2000; Huberts, 2000; Laurance i Stohl, 2002; Small Arms Survey, 2002). Tot i això, altres autors consideren que el context i les característiques de les mines fan d'aquesta campanya un cas únic (p. ex., De Larrinaga i Sjolander, 1998; Peters, 2000).⁷⁷ En qualsevol cas, algunes lliçons d'aquesta campanya han influït molt en altres de posteriors. Així, podem destacar la importància de tenir unes condicions de negociació favorables (p. ex., l'accés de les ONG a les reunions i que el mecanisme de presa de decisions sigui el vot per majoria), de crear una coalició entre ONG i també amb governs i organitzacions internacionals, i d'establir un missatge clar i un objectiu concret, en un discurs explícitament humanitari.

---

74. A l'enquesta Ekos, la majoria va considerar que en la nova fase posttractat les ONG haurien de donar prioritat a mantenir la consciència pública del tema de les mines i a l'assistència a les víctimes, més que no pas a mantenir les relacions amb els governs, vigilar el compliment del tractat i assistir al desminatge, tot i que cadascuna d'aquestes possibilitats va tenir més del 66% de respostes positives (enquesta Ekos, 1997).

75. Actualment, grups armats de Birmània, Burundi, l'Índia, l'Iraq, les Filipines, Somàlia, Sudan i el Sàhara Occidental han acceptat prohibir les mines per aquest mecanisme. Vegeu el text complet de l'Esquerra: <http://www.genevacall.org/SPAGNOLO/about/testi-mission/gc-deed-of-commitment-esp.pdf>.

76. Entrevista amb Habuba Braika (responsable de l'Acció contra les Mines del Front Polisario) en el context de les jornades "Per un món lliure de mines: anàlisi, acció i compromís", organitzades pel Moviment per la Pau, Barcelona, 5 d'abril de 2007.

77. En aquest sentit, el 51% de les persones que van respondre l'enquesta Ekos va destacar que el Procés d'Ottawa havia establert un nou model per negociar altres afers del desarmament internacional.

2.4. En clau més propera

La campanya espanyola va formar part de les campanyes per la transparència en el comerç d'armes de la dècada dels noranta promogudes per les grans ONG de l'Estat, com ara Greenpeace, Intermón, Metges sense Fronteres i Amnistia Internacional, i amb el suport tècnic de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB, i, d'alguna manera, es basava en l'estructura, les relacions i el tarannà desenvolupats a les campanyes prèvies.⁷⁸

El 1995, organitzacions com Mans Unides, Intermón, Acadica, Comisión Española de Ayuda al Refugiado, Metges sense Fronteres, Greenpeace, UNICEF i el Servicio Jesuita a Refugiados van llançar la campanya "Eliminem les mines", i es van convertir així en la representació a l'Estat espanyol de la campanya internacional (ICBL).⁷⁹ El 29 de juliol de 1995, el Parlament Europeu va aprovar una resolució en la qual sol·licitava als països membres que prohibissin la fabricació, l'ús i l'exportació de mines antipersones. Al febrer del 1997 el Congrés dels Diputats va aprovar per unanimitat demanar al Govern que presentés un projecte de llei que prohibís la fabricació, l'emmagatzemament, la comercialització, l'exportació i la transferència de tot tipus de mines antipersones, bombes de fragmentació i armes d'efecte similar, llei que es va aprovar el 1998.⁸⁰

Com a mínim cinc empreses fabricaven en aquells moments cinc tipus de mines antipersones (Bressel, Explosivos Alaveses –Expal–, Explosivos de Burgos, Fabricaciones Extremeñas i Unión Española de Explosivos). Totes formaven part del grup Defex (Defensa y Exportación), controlat per l'Institut Nacional d'Indústria i receptor de subvencions públiques. A llocs com ara l'Iraq, Mauritània, les Malvines i el Marroc s'han trobat mines espanyoles.

Gràcies a la pressió de la societat civil i del treball d'alguns parlamentaris, Espanya va signar el Tractat sobre la Prohibició de Mines el 3 de desembre de 1997 i el va ratificar el 19 de gener de 1999, de manera que es va convertir en estat signant l'1 de juliol de 1999. Durant els anys anteriors Espanya havia assistit a totes les reunions preparatòries del Procés d'Ottawa, però no s'havia considerat un dels líders del procés. En aquest sentit, Espanya continua assistint a les reunions anuals dels estats signants i continua participant en el programa de treball intersessional, tot i que no d'una forma particularment destacada.

Una vegada es va signar el tractat i es va aprovar la llei al Parlament, la campanya espanyola va perdre intensitat. Actualment la campanya espanyola contra les mines antipersones no ha desaparegut formalment, però tampoc no té un paper actiu a la societat. Cal destacar l'activitat del Moviment per la Pau, una de les poques ONG que es continua centrant en els problemes derivats de les mines (i de les bombes de fragmentació).⁸¹

78. Entrevista amb Daniel Luz, antic membre de l'Escola de Cultura de Pau i del Comitè Directiu de la IANSA, Nova York, 6 de juliol de 2006, en el context de la Conferència de Revisió del Programa d'Acció sobre les Armes Petites i Lleugeres.

79. "En el cas de les mines, els països de la UE eren productors i exportadors, però no compradors! Per tant, era més fàcil convèncer alguns governs (no tots, Grècia i Finlàndia no han ratificat encara el tractat d'Ottawa) que no guanyaven res amb el tema de les mines i, en canvi, podien quedar molt bé si s'afegien a la campanya." Entrevista amb Raül Romeva, antic membre de l'Escola de Cultura de Pau i actual europarlamentari, Nova York, 28 de juny de 2006, en el context de la Conferència de Revisió del Programa d'Acció sobre les Armes Petites i Lleugeres.

80. Llei de prohibició total de mines antipersones i armes d'efectes similars, Llei 33/1998, Butlletí Oficial de l'Estat, núm. 239, 6 d'octubre de 1998. La llei també prohibeix els sistemes de transferència de mines.

81. "Un cop signat el tractat, va haver-hi diverses tendències. Nosaltres vam dir: 'S'ha acabat una etapa, però comença una altra, que és la de l'aplicació del tractat'. I va resultar que vam ser pràcticament l'única ONG a l'Estat espanyol que com a tema principal s'ocupava de les mines [...]. Ho vam veure més aviat com un inici i un nou plantejament a l'hora de tractar el problema, perquè quedava una quantitat immensa de feina per fer en els tres pilars que en aquell moment es van fixar: assistència a víctimes, universalització del tractat i educació sobre el risc de les mines." Entrevista realitzada el 10 d'abril de 2007 a Barcelona amb Maria Josep Parés, directora de Moviment per la Pau i, des del 1999, persona de contacte de la ICBL a Espanya, en substitució de Raül Romeva, de la Càtedra UNESCO de Pau i Drets Humans i actual europarlamentari. Altres organitzacions catalanes, com ara Fundació per la Pau, eren també membres de la ICBL quan se li va atorgar el premi Nobel de la pau.

3. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA L'ÚS DE NENS SOLDAT

3.1. Què són els nens soldat?

En molts conflictes, els caps dels grups armats consideren que els nens són lluitadors barats, obedients i efectius. Es recluten per esdevenir soldats, treballadors o esclaus i esclaves sexuals. En situacions de col·lapse de la família i de les estructures socials i econòmiques, alguns poden arribar a allistar-se voluntàriament com a mitjà de supervivència en regions afectades pels conflictes armats. En aquest sentit, molts proven de situacions de pobresa, atur, violència domèstica, abús o explotació. Altres diuen que van decidir allistar-se després d'haver presenciats tortures o assassinats de familiars per membres d'una de les parts en conflicte (vegeu Brett i Specht, 2005).⁸²

Algú es pot preguntar per què s'inclou una campanya contra l'ús de nens soldat en un treball sobre campanyes de desarmament. La realitat és que, tristament, els nens i els adolescents són una arma legítima a molts llocs del món i, per tant, les negociacions per posar fi a aquesta pràctica tenen per a molts països, a més de l'aspecte obvi del problema dels drets humans i els drets de l'infant, una dimensió fonamental de desarmament. De fet, molts dels representants que assisteixen a les reunions internacionals són funcionaris dels ministeris de Defensa o tenen càrrecs importants a l'exèrcit o en grups armats no estatals. I això és així perquè molta gent considera que el tema de la participació dels nens en els conflictes armats és una cosa que no s'ha de tocar, és una qüestió interna dels països. Un problema fonamental que reconeixen la majoria dels entrevistats és que forces governamentals de molts països, que són els qui signen els tractats, encara recluten nens. I, si no ho fan, pensen que en algun moment podrien necessitar fer-ho.⁸³

D'altra banda, l'anàlisi d'aquest cas en el context d'aquest estudi permet examinar una campanya en la qual els actors principals no són pas les entitats que treballen estrictament per la pau o en el terreny humanitari, sinó les ONG pels drets humans. Des d'aquest punt de vista, aquesta campanya estaria més lligada a la de la Cort Penal Internacional, un altre cas paradigmàtic quan es fa referència a casos d'èxit en les iniciatives internacionals de la societat civil.

Un últim factor que aconsella incloure el tema esmentat en aquest estudi són les interrelacions evidents entre la problemàtica dels nens soldat i els problemes associats a les altres campanyes. Així ho va entendre el primer representant del secretari general de l'ONU per a la qüestió dels nens i el conflicte armat (Olara Otunnu), que va insistir a parlar de "nens i conflicte armat" i no de "nens en conflicte armat", de manera que en va ampliar l'àmbit jurídic, que inclou referències als problemes derivats de les armes lleugeres i als artefactes abandonats com a conseqüència d'un conflicte armat, entre altres les mines antipersones.

Un dels primers llibres que van tractar el tema dels nens soldat d'una manera exhaustiva i multidisciplinària en castellà feia nombroses referències a la relació entre el tema de les mines antipersones i els efectes dels conflictes armats en els nens, així com al tema de les armes lleugeres.⁸⁴ També Graça Machel va concloure el seu informe global mencionant diverses vegades aquestes relacions. El vincle principal és el fet que els nens moltes vegades resulten les víctimes principals d'aquestes armes, fet particularment evident en el cas de les submunicions de fragmentació. Això hauria de permetre una col·laboració més gran entre les ONG que s'ocupen d'aquests temes.

82. Vegeu una bibliografia extensiva sobre diverses qüestions relatives als nens soldat a <http://www.child-soldiers.org/library/solereport-jan05.pdf>.

83. I no cal pensar necessàriament en situacions com les de Birmània o el Congo, on les forces armades han reclutat nens de forma massiva. Altres països, com la Gran Bretanya i els Estats Units, que tenen en alguns moments grans necessitats d'alimentar les seves forces armades, no volen renunciar a la possibilitat de fer servir els nens (menors de 18 anys) en algun moment determinat.

84. Vegeu Sedky-Lavandero, 1999.

Segons dades del Servei d'Acció contra les Mines de l'ONU (UNMAS), aproximadament la meitat de les 15.000-20.000 víctimes anuals de mines i restes explosives a noranta països són nens. A Colòmbia, al voltant del 40% de les víctimes per mines des del 1990 fins al 2003 van ser nens. Actualment, a l'Iraq i al Líban les estadístiques són encara més elevades, en part a causa dels efectes de les submunicions i les mines abandonades en escoles i àrees residencials.

També la relació entre els nens soldat i les armes lleugeres és cada vegada més evident. A la major part dels conflictes actuals es lluita amb armes petites i lleugeres, i la seva disponibilitat està directament relacionada amb l'augment dramàtic de la violència, l'exacerbació dels conflictes i el fenomen dels nens soldat.

3.2. Els actors que formen la xarxa internacional

La CSC⁸⁵ va començar a escala internacional i després es va anar nacionalitzant. La idea va sorgir al maig del 1998 dels secretariats internacionals d'una sèrie d'organitzacions que després van formar el Comitè Directiu de la CSC, amb base principalment a Londres, Nova York i Ginebra. I el seu objectiu principal era aconseguir un protocol opcional a la Convenció dels Drets de l'Infant; és a dir, influir en les Nacions Unides per introduir un nou tractat. Posteriorment, la feina s'ha anat ampliant i descentralitzant per aconseguir programes de desmobilització i persuadir els governs per evitar el reclutament de nens. Les ONG que formen la xarxa internacional tenen un grau molt alt de col·laboració a l'hora de compartir informació, i normalment deleguen la tasca de *lobby* i pressió política en la coalició internacional.

Una vegada formada la CSC, el treball fonamental d'investigació l'han fet públic la coalició i de vegades algunes ONG membres, com ara Human Rights Watch, que té un departament específic sobre nens, o els quàquers. Aquestes organitzacions han elaborat informes molt detallats sobre determinats països, però és la coalició qui ha fet els primers i únics informes globals.⁸⁶ Ara bé, cal dir que la CSC obté una gran part de la informació dels seus membres. D'una banda, organitzacions expertes en drets humans, com Amnistia Internacional i Human Rights Watch. D'altra, organitzacions humanitàries o de desenvolupament, com Save the Children i World Vision, que disposen d'aquesta informació perquè són molt presents al lloc. I precisament per aquest fet no tenen de vegades la facilitat ni l'interès de publicar aquestes dades, perquè això podria posar en perill les seves operacions en el terreny. En aquest sentit, fan servir la CSC per dir el que no podrien dir com a organització individual.

Com dèiem, la CSC va incrementar la seva legitimitat quan va ser capaç de presentar un treball d'investigació global, rigorós i de qualitat, millor del que podria haver fet qualsevol organització governamental, sovint exposada a una multitud de pressions polítiques. Fins llavors hi havia molts governs que només es fiaven del que deia la UNICEF o altres organitzacions internacionals. Des del moment en què la CSC va presentar un informe que no estava "descafeïnat" per consideracions polítiques, alguns actors de l'àmbit internacional es van adonar que, si volien saber el que passava realment, era millor contactar amb la coalició que fiar-se dels informes de l'Oficina del Representant Oficial de l'ONU per a la qüestió dels nens i el conflicte armat, els quals, "per acontentar totes les parts, acaben sense dir res amb substància".⁸⁷

D'altra banda, la CSC té una relació molt estreta amb l'Oficina de les Nacions Unides per a la qüestió dels nens i el conflicte armat i amb la UNICEF, que són membres de la Coalició, i això no passa amb cap de les ONG membres de la Coalició. Per exemple, tot i que Amnistia Internacional té els seus representants a l'ONU, sovint se'ls considera "adversaris" i hi troben barreres. La

---

85. Les sigles CSC fan referència a l'anglès Child Soldiers Coalition.

86. Tot i que l'any que ve (2008) se'n presentarà un tercer informe, el darrer informe publicat fins ara (del 2004) es pot llegir en castellà a <http://www.savethechildren.es/iniinterior.asp?IdItem=1247>.

87. Entrevista amb Enrique Restoy, responsable del programa de la CSC, Madrid, 21 de novembre de 2003.

CSC, en canvi, mai no s'ha considerat com a enemic i ha tingut les portes de les Nacions Unides obertes; és a dir: la possibilitat de saber el que hi passava. En part, això es deu al fet que el tema dels infants és bastant marginal dins l'àmbit dels drets humans, cosa que facilita una imatge d'afer "menys perillós" que altres.

Pel que fa a l'estructura, cal destacar alguns canvis que hi ha hagut des de la creació de la CSC. D'una banda, World Vision ha deixat el Consell Directiu perquè forma part d'una altra coalició més àmplia quant a temàtica, Watchlist on Children and Armed Conflict, creada a partir de la CSC per afrontar les situacions dels drets humans dels nens que no són reclutats com a soldats en conflicte armat: la crema d'escoles, la mort de nens com a civils, etc. La CSC forma part del Consell Directiu d'aquesta organització, amb seu a Nova York.⁸⁸ Com a membres del Comitè que no tenen vot i que no són membres executius, hi ha la UNICEF, el Comitè Internacional de la Creu Roja i l'Oficina de la Representant Especial de l'ONU per a la qüestió dels nens i el conflicte armat, que assisteix regularment a les reunions bianuals. Una d'aquestes reunions bianuals inclou membres de cadascuna de les coalicions regionals (treballadors o consultors) que participen plenament en la reunió. D'aquesta manera, el Comitè Directiu pot conèixer de primera mà la situació en el terreny dels projectes gestionats per la CSC.

Dins el Comitè Directiu hi ha un altre petit comitè de gestió, format per membres del Comitè Directiu i que, juntament amb la directora de la Coalició, s'ocupa de les qüestions de comptabilitat, presentació d'informes i del dia a dia del treball de gestió i administració de la CSC. Finalment, els membres del secretariat internacional de la Coalició són els qui treballen com a executius, una secció que canvia molt en funció del finançament i de les activitats concretes a curt termini. En general, són persones amb un bagatge important en drets humans i que sovint han treballat per al secretariat internacional d'Amnistia Internacional, que, amb més de 300 persones, nodreix moltes organitzacions d'aquest àmbit i, per tant, hi té un grau d'influència considerable. En el cas de la CSC, hi ha quatre directors de programes regionals, i des del 2005 un d'ells assumeix funcions de coordinador de tots els directors regionals. A més, hi ha una directora d'investigació per a l'informe global, que es publicarà el 2008 (el tercer, després del 2001 i el del 2004), i una responsable de finançament i captació de recursos. Finalment, una persona s'encarrega d'editar la pàgina psico-social de la CSC. Abans hi havia un director de programes per a l'Amèrica Llatina. Actualment aquesta part la porta un programa des de Brussel·les que s'encarrega també de les relacions amb la Unió Europea. La resta dels membres del secretariat internacional tenen la seu a Londres.⁸⁹

Durant els darrers anys hi ha hagut també una evolució respecte de la relació de la CSC amb el personal que treballa en el terreny. La CSC no té una presència suficient als països en conflicte per ajudar d'una forma efectiva les persones que treballen directament per a ella. Per aquest motiu, tot i que *de facto* en són quasi treballadors, per qüestions legals aquestes persones es consideren consultors. Així, l'única persona empleada formalment per la CSC és el responsable per al sud-est asiàtic, amb base fins fa poc a Bangkok i actualment a Manila. A més, hi ha consultors als Grans Llacs (Uganda) i a l'oest de l'Àfrica, al Senegal.

Actualment hi ha coalicions nacionals gairebé a tots els països en conflicte on hi ha nens soldats (l'Àfrica, l'Amèrica Llatina, el sud-est asiàtic i, en un grau més petit, a l'Orient Mitjà). Algunes tenen una relació contractual amb la CSC; són organitzacions per elles mateixes, creades dins el context nacional, amb els seus estatuts, establertes legalment, etc. Per exemple, la coalició co-

---

88. El secretariat internacional de Watchlist on Children and Armed Conflict està format per CARE International, la Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, l'Aliança Internacional Save the Children Alliance, el Consell Noruec de Refugiats, la Women's Commission for Refugee Women and Children i World Vision International. Vegeu <http://www.watchlist.org>.

89. Tot i que actualment la CSC té seu a Londres, això no ha estat sempre així. En un moment determinat el coordinador va decidir anar a la capital britànica per motius personals. Cal dir que la presència d'ONG com Amnistia Internacional o Save the Children a Londres pot facilitar la feina pel que fa a la coordinació. Tot i això, el fet d'estar ubicat en un país hostil al tema dels nens soldats, perquè l'exèrcit britànic utilitza menors de 18 anys en conflictes armats (tot i que no en hostilitats) es considera un handicap. En aquest sentit, per a una organització amb objectius de pressió política a escala internacional els dos llocs des dels quals s'exerceix una influència més efectiva són Ginebra i Nova York.

lombiana, la de Burundi i la del Congo. Altres coalicions són més aviat xarxes de treball que es reuneixen com a coalició però que realment no existeixen des d'un punt de vista jurídic.

La relació entre les coalicions nacionals i la CSC és bastant flexible i es basa en una relació de col·laboració. Les coalicions a Europa tendeixen a ser molt més independents de la feina del secretariat internacional i els contactes consisteixen principalment en intercanvis d'opinions. De vegades es treballa conjuntament en projectes concrets, però no hi ha una relació de dependència ni de jerarquia. Cada coalició nacional té el seu pla de treball i decideix quines són les seves prioritats.

En un segon apartat hi ha les coalicions nacionals en països en conflicte, en què la relació és més jeràrquica i de dependència. Així, a molts països en conflicte la CSC duu a terme un treball de capacitació i de suport tècnic, que en permet la supervivència. Per exemple, als Grans Llacs i a l'oest de l'Àfrica la coalició internacional és la que gestiona els projectes i els subcontracta a les coalicions nacionals. A Colòmbia, en canvi, la coalició nacional és totalment independent de la CSC i la relació és més de col·laboració a escala internacional, perquè la CSC té la capacitat de facilitar contactes amb institucions com el Consell de Seguretat de l'ONU o la Unió Europea perquè puguin expressar en fòrums internacionals les seves pròpies preocupacions i les investigacions que han dut a terme. Cada vegada que hi ha un projecte de col·laboració, aquesta relació es plasma en un memoràndum d'entesa, que pot tenir una sèrie de contractes *ad hoc*.

Per acabar aquest apartat, la història dels dirigents de la CSC mostra les dificultats d'aplegar en una única persona diferents habilitats pel que fa als coneixements en la qüestió temàtica, de continguts i, alhora, en la gestió del dia a dia.⁹⁰ D'altra banda, i com observem en altres coalicions, cal subratllar la influència del coordinador o director en una organització petita com la CSC. En concret, podríem afirmar que el dirigent marca una mica la direcció que pren la Coalició. Així, Stuart Maslen en va ser el primer coordinador, i va situar el tema en la perspectiva del dret internacional humanitari.⁹¹ El va substituir Rory Mungoven, un home amb molt de carisma però sense formació en gestió d'ONG que va aconseguir influència i presència a l'agenda política i mediàtica internacional i va situar la CSC als fòrums internacionals poc després de la seva creació. Per la seva banda, Casey Kelso, expert en la qüestió financera i la captació de recursos, va aconseguir una estabilitat financera prou important. Després d'haver participat en les negociacions del protocol opcional, la CSC va haver de passar per un període de transició. Finalment, l'actual directora de la CSC és Victoria Adams, que fa quatre anys que és directora de programes regionals, amb un bagatge considerable en drets humans i que havia estat gestora amb l'ONU. El fet de conèixer de primera mà moltes situacions en el terreny i de tenir la capacitat d'exposar els temes més complexos i de veure totes les ramificacions del problema representa un equilibri necessari per a algú en la seva posició en el context actual, la qual cosa evidencia el procés de sofisticació que ha experimentat el missatge de la CSC.

3.3. Evolució del procés internacional

La Coalició d'ONG contra l'Ús dels Nens Soldat (CSC) va ser creada el 1998 per set organitzacions de drets humans i de l'àmbit humanitari: Amnistia Internacional, Human Rights Watch, Save the Children, Defensa dels Nens Internacional, la Societat Religiosa d'Amics (els quàquers), World Vision Internacional i la Federació Internacional Terre des Hommes. La CSC es va crear

---

90. Caldria pensar, doncs, en la possibilitat que les coalicions internacionals d'ONG assumissin una direcció col·legiada, compartida i dividida en dues persones: una especialitzada en la gestió (de recursos i de personal) i l'altra en la direcció estratègica de l'entitat. Aquesta idea sembla que té una bona acollida entre les persones entrevistades per aquest estudi, tenint en compte la dificultat de portar-la a la pràctica.

91. Stuart Maslen havia estat un dels investigadors de l'estudi de les Nacions Unides sobre l'impacte dels conflictes armats en els infants. A més, havia estat membre de la delegació de la UNICEF a la primera Conferència de Revisió de la CAI, 1995-1996, i de la delegació del Comitè Internacional de la Creu Roja a la Conferència Diplomàtica sobre Mines Terrestres Antipersones a Oslo, al setembre del 1997.

perquè calia un tractat específic que prohibís el reclutament i la utilització de persones menors de 18 anys en conflictes armats. En aquells moments hi havia un buit legal. D'una banda, hi havia la Convenció dels Drets dels Infants, que estableix que qualsevol persona menor de 18 anys és un nen. D'altra banda, les Convencions de Ginebra i el dret de la guerra en general, que estableixen que es poden reclutar i utilitzar nens de més de 15 anys. Entre els 15 i els 18 anys hi havia, doncs, un buit, però també una desprotecció, perquè el fet que el dret de la guerra permeti que persones menors de 18 anys i majors de 15 es puguin considerar soldats implica que també es poden considerar objectius militars, fet que dificulta enormement la protecció dels infants. Hi havia un buit d'atenció, d'interès i de coneixement, que es traduïa en un buit legal, perquè "si no hi ha interès i coneixement, ningú no es posa a fer lleis".⁹² Per aquest motiu, la CSC va prioritzar, en un primer moment, la influència a escala internacional. En una segona fase es van anar creant coalicions nacionals per treballar el tema concret de les legislacions nacionals.

Pel que fa a l'agenda internacional, el tema dels nens afectats per conflicte armat ha anat guanyant pes als debats de l'ONU durant les darreres dues dècades. L'any 1989 es va aprovar la Convenció dels Drets dels Infants, que va crear el Comitè dels Drets del Nen amb la missió de vetllar pel compliment i l'aplicació efectiva dels drets reconeguts a la Convenció. Reunit per primera vegada el 1992, va convidar ONG i representants d'agències de l'ONU a aportar recomanacions per millorar la Convenció esmentada respecte de la situació dels infants en els conflictes armats. Per iniciativa d'aquest Comitè, l'Assemblea General va aprovar la resolució 48/157, de 20 de desembre de 1993, en què es recomanava al secretari general que designés un expert independent que estudiés les conseqüències dels conflictes armats per als nens. Graça Machel, exministra d'Educació de Moçambic, va ser nomenada experta del secretari general i se li va confiar la missió d'elaborar l'estudi que, després de dos anys d'intenses investigacions, consultes i visites sobre el terreny, es va presentar el 1996 a l'Assemblea General de l'ONU.⁹³

Aquest informe va tenir un gran impacte. Entre altres coses, va impulsar la resolució 51/77, que recomanava al secretari general que nomenés un representant especial encarregat de la qüestió de les repercussions dels conflictes armats en els infants. Al setembre del 1997, Kofi Annan va nomenar Olara A. Otunnu per a aquest càrrec, que va prorrogar el mandat inicial de tres anys fins a l'abril del 2006, quan va ser substituït per Radhika Coomaraswamy.⁹⁴ La seva funció principal ha consistit a garantir que els afers sorgits com a conseqüència de l'Informe Machel continuessin figurant a l'agenda de la comunitat internacional. Deixant de banda algunes crítiques que ha tingut pel seu funcionament i per les pressions polítiques que ha rebut per incloure o no alguns països en els seus informes, cal valorar molt positivament el fet de crear una oficina específicament per a nens afectats per conflictes armats, que pràcticament s'ocupa exclusivament dels nens soldats.⁹⁵

Paral·lelament, la Comissió de Drets Humans de l'ONU havia designat un grup de treball per redactar un protocol opcional a la Convenció dels Drets dels Infants que havia d'augmentar l'edat dels nens combatents de 15 a 18 anys. El grup de treball va celebrar les seves primeres sessions el 1994 i des de llavors es va reunir anualment a Ginebra. L'última reunió va tenir lloc al gener del 2000. Finalment, al maig del 2000 es va adoptar el Protocol Opcional relatiu a la participació d'infants en conflictes armats, que va entrar en vigor el 12 de febrer de 2002. Es tracta d'un dels protocols opcionals (o facultatius) a la Convenció dels Drets dels Infants de l'ONU que s'afegeix

---

92. Entrevista amb Enrique Restoy, responsable del programa de la CSC, Madrid, 21 de novembre de 2003.

93. Vegeu Graça Machel (1996), amb el títol següent: "Les repercussions dels conflictes armats en els nens" (A/51/306 i Add.1).

94. L'informe del 2006 exposa les prioritats clau de l'Oficina del Representant Especial en aquesta nova fase del mandat, incloent-hi les estratègies que es faran servir per instaurar una "era d'aplicació" de les normes internacionals per protegir els nens. L'informe destaca també algunes àrees importants de progrés en els esforços de la comunitat internacional per proporcionar una protecció tangible als nens afectats per conflictes armats. Vegeu <http://www.un.org/children/conflict/spanish/home6.html>.

95. Entrevista amb Massimo Toschi, de l'Oficina del Representant Especial per a la qüestió dels nens i el conflicte armat (entre els anys 2002 i 2004), el 7 de març de 2006, a Florència.

a dos instruments legals internacionals que tracten sobre l'ús de nens soldat: la Cort Penal Internacional i la Convenció 182 de l'Organització Internacional del Treball.⁹⁶

La negociació del tractat

La CSC va liderar la campanya per adoptar, ratificar i implementar el Protocol Opcional a partir d'un procés intensiu de pressió política que va organitzar conferències regionals d'alt nivell, va documentar les pràctiques i les polítiques sobre el reclutament de nens arreu del món, va fer pressió al Consell de Seguretat de l'ONU i a d'altres actors internacionals i va donar suport a xarxes regionals que treballen per la fi de l'ús de nens soldat.⁹⁷ D'una manera parcialment coordinada i parcialment espontània, les coalicions nacionals van llançar campanyes de sensibilització, van pressionar per aconseguir canvis en les pràctiques i les polítiques nacionals i, a molts països, van ajudar els governs a fer el pas de la ratificació i la implementació del Protocol Opcional.

Des del punt de vista del tractat, la campanya de la CSC va ser un èxit rotund, perquè es va aconseguir que se signés el tractat, que, a més, va satisfer una gran part de les demandes de les ONG. La idea fonamental era el que en anglès s'anomena *straight 18*. És a dir, que l'edat mínima ha de ser 18 per a tot: per al reclutament voluntari i no voluntari, per al reclutament de les forces armades governamentals i d'actors armats no estatals, etc.

La CSC tenia una causa molt clara i molt difícil de rebatre. Formada principalment per experts legals, la seva estratègia va ser plantejar el tema des d'un punt de vista tècnic, un problema de dret: el buit legal que hi havia entre la Convenció dels Drets dels Infants i les Convencions de Ginebra, entre el dret internacional humanitari i el dret internacional de drets humans. En aquest terreny, fins i tot els països més pragmàtics, més legalistes i menys sensibilitzats amb el tema hi havien d'estar d'acord. Altres estratègies centrades en conceptes més ambigus o obertes a manipulacions polítiques, com ara que els nens tenen els seus drets, haurien estat presumiblement més difícils de defensar internacionalment i haurien requerit un consens molt més gran sobre el problema que representava la participació dels infants en els conflictes armats.

Des del punt de vista legislatiu, molts països han adaptat les seves legislacions nacionals per fer-les compatibles amb el Protocol Opcional. Sud-àfrica, Portugal, Dinamarca, Finlàndia, l'Afganistan, Colòmbia i Sierra Leone van ser dels primers a fer-ho. Però també països com els Estats Units, que havien fet servir nois de 17 anys en operacions a Somàlia, Bòsnia i a la guerra del Golf del 1991, van deixar de fer-ho una vegada van ratificar el tractat al desembre del 2002. De manera similar, sembla que el Regne Unit va canviar la seva pràctica quan va anunciar que no enviaria menors de 18 anys a la invasió de l'Iraq, fet que contrasta amb els 200 menors britànics que van participar en la guerra del Golf del 1991, dos dels quals van morir durant la guerra.

Entre les raons d'aquest èxit, tant els activistes com els representats dels governs coincideixen a destacar un treball d'investigació rigorós i complet de la situació sobre el terreny. En concret, l'any 2001 es va presentar el primer *Informe global sobre nens soldat*, una cosa que no s'havia fet mai. Això va tenir una gran repercussió, perquè era la primera vegada que es mostraven totes les situacions i tots els països del món, i es llançava una primera xifra, 300.000 nens, en aquell mo-

96. Al juny del 1998, 120 governs van adoptar l'Estatut de Roma per a la Cort Penal Internacional, que defineix l'allistament o ús en hostilitats de nens menors de 15 anys com a crim de guerra. Al juny del 1999, els estats membres de l'Organització Internacional del Treball van actuar per prohibir el reclutament forçós en conflicte armat de nens per sota dels 18 anys com a part de la Convenció sobre les Pitjors Formes de Treball Infantil. Aquesta convenció va esdevenir la convenció sobre el treball ratificada més ràpidament de tota la història. Finalment, la Carta Africana sobre els Drets i el Benestar del Nen va ser, al novembre del 1999, el primer tractat regional que estableix els 18 anys com a edat mínima per fer qualsevol reclutament militar voluntari i participar en hostilitats.

97. L'atenció pels nens soldat va sorgir també a molts altres fòrums, com per exemple l'OSCE, el Parlament Europeu, l'Organització d'Estats Americans, el Grup de la Unió Europea, l'Àfrica, el Carib i el Pacífic (EU-ACP, per les sigles en anglès) i l'ECOWAS, on es van prendre algunes resolucions i estratègies conjuntes per adreçar el tema dels nens i els conflictes armats, i es van establir mecanismes regionals de protecció dels infants.

ment, que eren utilitzats per grups armats. Una vegada es va tenir aquesta xifra, així com cares concretes i històries personals que la humanitzaven, el treball de *framing* o d'emmarcament del problema va ser molt més fàcil i efectiu. Es tractava d'una xifra alarmant, però conservadora, que permetia anar una mica més lluny del que s'havia fet fins llavors, amb arguments com "Us asseguro que n'hi ha molts, però...". Ara es podia dir: "Us asseguro que hi ha, com a mínim, 300.000 nens en conflictes armats".⁹⁸ En aquest sentit, cal destacar que la CSC, a l'hora d'escriure o publicar informes, no té les limitacions polítiques d'organismes internacionals, com les que tenen les agències de les Nacions Unides. El resultat és que els informes de la CSC són més rigorosos i objectius que els informes oficials elaborats per l'ONU, que sovint han d'afrontar pressions polítiques que limiten les seves anàlisis.⁹⁹

Aquesta feina de documentació ha estat cabdal per dotar de credibilitat una coalició que fins aquell moment era més coneguda pel prestigi dels seus membres (com ara Amnistia Internacional, Save the Children o Human Rights Watch) que no pas per ella mateixa. Es va dotar, doncs, d'uns coneixements i una informació fins llavors completament desconeguda pels estats. De tota manera, el fet de tenir un comitè directiu en el qual participaven pràcticament tots els qui hi estaven implicats (en el tema dels drets dels infants) va proporcionar des del principi una legitimitat molt alta a la CSC.¹⁰⁰

Un segon factor fa referència a un context (o estructura d'oportunitat política, en el vocabulari de la sociologia dels moviments socials) internacional molt favorable a la visibilitat d'aquest tema. En un moment en el qual hi havia conflictes armats al Congo, Angola, Moçambic, etc. es van començar a veure imatges de nens amb armes que van impressionar l'opinió pública, i també en el terreny polític hi va haver gent que es va sensibilitzar, incloent-hi el Consell de Seguretat de les Nacions Unides, que ha aprovat durant els darrers deu anys cinc resolucions respecte dels nens afectats per conflicte armat. Entre altres coses, es va aconseguir que el Consell de Seguretat demanés al secretari general de les Nacions Unides que elaborés i publicés una primera llista de tots els conflictes en els quals hi havia participació de nens soldat i una llista de tots els grups i les forces armades que reclutaven nens soldat, incloent-hi els grups no governamentals. Això era molt difícil d'aconseguir en un òrgan tan polititzat com el Consell de Seguretat de l'ONU.¹⁰¹

Aprofitant l'interès del mitjans, la CSC va intentar que cada dia hi hagués alguna notícia sobre el tema dels nens, amb les atrocitats que els fan cometre o que cometen contra ells, fins que tota aquesta atenció ha arribat a un punt de saturació. Els periodistes ja no es conformen amb la foto del nen i una mica de la seva història, de com ha esdevingut un nen soldat. Ara cal més informació perquè la notícia creï impacte, i alguns mitjans de comunicació han començat a parlar dels nens més com a perpetradors que no pas com a víctimes, un factor que ha dificultat la tasca de les ONG en aquest àmbit, ja que es veuen en la necessitat de reeducar els mitjans. En altres casos, els mitjans tenen una agenda preconcebuda i limitada, sensible a possibles usos polítics de la informació sobre aquest tema, com en el cas de l'Orient Mitjà, però també en altres, com en el cas de Colòmbia.¹⁰² Cal matisar, doncs, el paper dels mitjans de comunicació en un afer tan delicat i sensible com el de la participació dels nens en conflictes armats.

98. De fet, és precisament la manca d'informació completa sobre l'ús de nenes en conflictes armats el que ha endarrerit la pressió de les ONG en aquest sentit (vegeu Alfredson, 2001; Brett, 2002a).

99. Un cas paradigmàtic en aquest sentit és tot allò que té a veure amb el conflicte d'Israel i Palestina.

100. "Si no hi hagués hagut al darrere organitzacions com Amnistia Internacional o Human Rights Watch, hauria estat molt més difícil explicar el que era la CSC." Entrevista amb Enrique Restoy, Madrid, 21 de novembre de 2003. Com veurem, es tracta d'una situació pràcticament calcada de la campanya Armes sota Control, en la qual el prestigi d'Oxfam Internacional i Amnistia Internacional va facilitar els contactes i la imatge pública de la xarxa d'ONG contra la proliferació d'armes lleugeres (IANSA, per les sigles en anglès).

101. Va ser al novembre del 2001 i només incloïa països de l'agenda del Consell de Seguretat. L'any següent ja va incloure més països i s'ha convertit en una llista anual. En qualsevol cas, el problema principal és que els actors de la llista que no milloren la situació no reben cap tipus de sanció.

102. En aquest sentit, a la presentació de la campanya espanyola (Madrid, 20 de novembre de 2003) alguns periodistes colombians preguntaven reiteradament al representant de la Coalició Llatinoamericana contra l'Ús i el Reclutament de Nens Soldat si no era veritat que els únics que recluten nens a Colòmbia són les FARC, sense mostrar un interès més profund o més ampli pel problema estructural de la participació dels nens en els conflictes armats..

Les ONG membres de la CSC calculen que el treball de pressió sobre la redacció del Protocol Opcional va ser bastant efectiu i que s'hauria aconseguit el 80% del que es pretenia.¹⁰³ De les limitacions del tractat, en podem assenyalar les següents: a) el tractat permet en algunes situacions el reclutament voluntari de menors per les forces governamentals;¹⁰⁴ b) no desenvolupa suficientment mecanismes que n'assegurin la implementació.¹⁰⁵

En general, hi va haver un grup de països que van donar suport a les ONG durant tot el procés de negociació del tractat. Entre aquests països hi havia Bèlgica, el Canadà, Dinamarca, Etiòpia, França, Finlàndia, Holanda, Irlanda, Noruega, la República Txeca, Suècia, Suïssa, Uruguai i la Xina.¹⁰⁶ En alguns casos es tracta de països amb una clara vocació pacifista. En altres, com en el cas francès, de l'aposta particular d'una persona concreta (en concret, una funcionària d'alt rang al Ministeri d'Afers Exteriors). Un altre cas de suport als infants en aquest context és el de la Xina, fet insòlit que contrasta amb la posició que les autoritats xineses mantenen en altres àmbits dels drets humans, com ara la tortura.¹⁰⁷

Respecte dels dos punts més conflictius durant les negociacions finals, es discutia sobre els 18 anys com a edat mínima tant per participar en hostilitats (que al final es va aconseguir) com per fer-ne un reclutament voluntari (que ha quedat com la deficiència principal del tractat).¹⁰⁸

Un grup de països s'oposava, en un principi, al tema de la participació en hostilitats. Entre altres, Cuba, els Estats Units, Egipte, Kuwait, el Pakistan, Singapur i el Regne Unit. Els Estats Units i el Regne Unit van destacar en aquest grup. Al final, les seves posicions van canviar i van donar suport als 18 anys com a edat mínima de participació en hostilitats, però tots dos estats van ser adversaris molt durs per a la CSC, ja que insistien a reduir el llenguatge respecte d'aquest tema.¹⁰⁹

Pel que fa al segon punt, els països que defensaven els 17 anys com a edat límit eren els que tenien legislacions que permetien (i en alguns casos encara permeten) l'allistament voluntari a partir d'aquesta edat. Entre aquests països hi havia Alemanya, Austràlia, el Brasil, la República de Corea, Cuba, Egipte, França, Holanda, Itàlia, el Japó, Luxemburg i Nova Zelanda. A més, l'Índia, Singapur i el Regne Unit defensaven en aquest sentit els 16 anys. Al final, la solució va ser una proposta dels Estats Units –que també proposava els 17 anys– que incloïa una sèrie de salvaguardes o condicions perquè l'allistament voluntari dels nois de 17 anys fos legal i quedés clar que no hi havia hagut coacció.¹¹⁰

Una nova fase per a la CSC: després del tractat internacional

Una vegada signat el tractat, els fundadors de la CSC es van plantejar si calia posar fi a la coalició i van decidir que no, perquè calia que el tractat es ratifiqués i s'implementés. En el fons,

103. Entrevista amb Enrique Restoy, responsable del programa per a l'oest de l'Àfrica i l'Orient Mitjà de la Coalició contra l'Ús de Nens Soldat, el 23 de novembre de 2003, a Madrid. Una bona anàlisi en castellà de les millores que representa aquest text (i també de les seves deficiències) és l'article de Felipe Gómez Isa (2001).

104. Per exemple, el tractat estableix que els estats han de fer una declaració formal de per què es recluten nens menors de 18 anys. D'altra banda, si han de participar en conflictes armats, han de ser els últims a fer-ho.

105. Es tracta de mesures per posar en pràctica i per reforçar mecanismes de control, per assegurar que els estats efectivament compleixen la normativa que han signat. Així, el Protocol Opcional (tal com ha passat en altres convencions) va crear un comitè en el qual els diferents estats han de presentar els seus informes, però l'única potestat que té és fer recomanacions sobre els esforços duts a terme per cada estat.

106. Aquesta informació s'ha contrastat amb diferents experts i participants en les negociacions, com ara Jo Becker, Felipe Gómez Isa, Casey Kelso i Enrique Restoy, i amb representants de quatre estats que van demanar que no es fes públic ni el seu nom ni la seva afiliació.

107. Tenint en compte que la Xina no té cap problema a l'hora de reclutar soldats més grans de 18 anys, es pot interpretar aquest suport com una decisió estratègica, ja que els convé que es parli més d'aquest tema i menys d'altres, com la tortura.

108. Entre altres, Alemanya, l'Argentina, Austràlia, Àustria, Bèlgica, el Canadà, la República de Corea, Cuba, la República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Etiòpia, Finlàndia, França, Geòrgia, Holanda, l'Índia, l'Iran, Israel, Itàlia, el Japó, Letònia, Malàisia, Mèxic, Nova Zelanda, Noruega, Polònia, Portugal, Sud-àfrica, Sri Lanka, Suècia, Suïssa, Turquia, Uruguai, el Vaticà, Xile i la Xina.

109. Entrevista per correu electrònic feta a Jo Becker al febrer del 2004. Jo Becker va ser la presidenta del Comitè Executiu de la CSC durant els anys 1998 i 2001.

110. Vegeu la nota al peu núm. 104.

el tractat internacional no és altra cosa que un mitjà per aconseguir l'objectiu final, la "missió" de la Coalició: que no hi hagi nens ni nenes en els grups i les forces armades, i que no n'hi hagi més reclutaments, tal com han destacat repetidament les Nacions Unides (vegeu Annan, 2004; Otunnu, 2004). Aquest objectiu és a molt llarg termini, i per això calen objectius intermedis, com el Protocol Opcional.

Una nova fase, doncs, també molt ràpida (el tractat havia estat signat menys de tres anys després de la formació de la CSC), va consistir en la ratificació del tractat. Actualment, 122 països han signat el Protocol Opcional i 116 l'han ratificat.¹¹¹ Tot i això, cal esmentar el fet que entre els signataris hi ha països que en teoria serien contraris a signar un tractat d'aquest tipus, com el Congo o Rwanda-Burundi, països en els quals s'utilitzen els nens soldat i que van signar i ratificar el tractat molt ràpidament, probablement per la pressió internacional. En aquests casos no es tracta totalment de paper mullat, la signatura té una sèrie d'efectes, però encara cal treballar perquè els estats compleixin els compromisos adquirits. Per tant, ara la feina de *lobby* correspon al Consell de Seguretat de l'ONU i, a més a més, pels tribunals internacionals de justícia, i també directament pels governs, en què l'èmfasi es posa en la implementació i el compliment del text signat.

Aquesta evolució ha afectat també la mateixa CSC. Des que es va adoptar el tractat, l'objectiu havia estat l'expansió, crear tantes coalicions nacionals com fos possible. Actualment s'observa una sofisticació de l'estratègia, que intenta prioritzar unes situacions determinades i que s'ha plasmat en un nou pla estratègic. Aquest document, dissenyat entre els anys 2004 i 2005 i consensuat per totes les parts de la Coalició, constata que tant per a les organitzacions membres a escala nacional i a escala local com per a altres organitzacions no membres de la CSC i altres actors de les Nacions Unides, el valor afegit de la CSC és el treball de *lobby* i de pressió política. Per aquest motiu, s'ha decidit potenciar aquesta funció de la Coalició.

La prioritat ja no és, doncs, expandir-se o ser present a tots els conflictes, sinó ser eficaç a l'hora d'aconseguir canvis. Per tant, ara es treballa molt més en la qüestió de la prevenció, es busquen "buits d'atenció" en llocs on és necessari crear canvis i no hi ha prou suport per fer-ho. Per exemple, en l'aspecte de la investigació: "Arriba un moment en què a determinats països ja se sap tot el que cal saber. No es pot descobrir res nou al Congo o a Burundi o a Costa d'Ivori. No obstant això, hi ha països com la República Centreafricana, el Txad o el Líban on no hi ha proves que hi hagi nens soldat, tot i que creiem que n'hi ha. De fet, des que hem començat a fer estudis sobre situacions de conflicte armat hem trobat menors de 18 anys en tots els casos [...] Si abans era una qüestió més reactiva, ara és molt més proactiva. Es tracta de cridar l'atenció al principi del conflicte, perquè sabem que, si no n'hi ha, n'hi haurà, i s'ha de començar a actuar d'una manera preventiva".¹¹² Es tracta d'una feina clàssica de drets humans de denúncia d'una situació, de treballar alhora a escala de comunitats i de grups armats, per prevenir.

Les ONG reclamen que hi hagi un sistema efectiu de premis i càstigs per als reclutadors en funció del seu comportament (Becker, 2004). És a dir, ja que els nens són lluitadors molt barats i eficients, per tal de desmobilitzar-los cal que els reclutadors percebin que els beneficis de fer-ho superen l'avantatge militar, o que els costos de continuar fent-los servir són massa alts. Els beneficis podrien incloure una millora de la reputació i la legitimitat internacional dels actors armats i un suport concret per rehabilitar els nens soldat. I els costos, una imatge negativa als mitjans de comunicació i als fòrums internacionals, restriccions en l'accés a armament, l'exclusió en futurs acords de govern o d'amnistia i els processos per la Cort Penal Internacional o altres mecanismes judicials. Si aquesta és la teoria, la pràctica ens mostra que encara són molt limitats els esforços per premiar o castigar actituds en termes d'ajudes o sancions.¹¹³

111. Aquestes dades són del juny del 2007. Vegeu les dades actualitzades a <http://www.child-soldiers.org>.

112. Entrevista amb Enrique Restoy, responsable del programa per a l'oest de l'Àfrica i l'Orient Mitjà de la Coalició contra l'Ús de Nens Soldat, el 9 de febrer de 2007, a Londres.

113. El problema és encara més difícil pel que fa als actors no estatals, ja que els possibles punts de pressió són més limitats i, tot i que s'han aconseguit compromisos, la major part no s'han mantingut, sobretot, per les dificultats de fer un seguiment i un control sistemàtics, en part per la manca de recursos. D'altra banda, en els casos en què hi ha hagut programes de desmobilització i rehabilitació només han estat disponibles per a un percentatge petit de nens, l'ajuda arribava amb molt de retard i significativament s'excloïa les noies d'aquests processos. Vegeu Jo Becker (2004).

El darrer gran esdeveniment a escala internacional sobre els nens soldat va ser la Conferència de París, organitzada conjuntament per la UNICEF i l'Estat francès al febrer del 2007. Es tracta d'un tema fonamentalment institucional amb l'objectiu d'adequar els principis de Ciutat del Cap (que són els principis programàtics sobre els nens soldat) als temps moderns i a la resta del món, ja que són uns principis pensats per a l'Àfrica que van sortir d'un taller de treball de la UNICEF i d'una sèrie d'organitzacions que no tenien cap caràcter d'universalitat. Es tracta de principis de fons sobre què és un nen soldat, com ha de ser un programa que treballi amb nens soldat, etc. Ara ja se saben moltes coses sobre la reinserció que abans es desconeixien. Per exemple, que els programes de desmobilització han de ser a llarg termini. O les coses que es poden fer i les que no es poden fer. "Abans es deia: 'Se'ls ha de donar diners'. Ara sabem que de cap manera no se'ls ha de donar diners."¹¹⁴ Es tracta, doncs, d'una conferència que ha de servir per captar recursos i també com a exercici de relacions públiques dels governs, tot i que, en principi, no servirà perquè els estats donants decideixin condicionar l'ajut per al desenvolupament al comportament dels països respecte dels nens soldat.¹¹⁵

Cal destacar, finalment, el treball de l'organització Crida de Ginebra o Geneva Call, sorgida per implicar els actors no estatals en la lluita contra les mines antipersones (un aspecte absent al Tractat d'Ottawa), que actualment estudia la possibilitat d'aprofitar els seus contactes i l'experiència adquirida durant els darrers anys per incloure el tema dels nens soldat en el seu treball amb els actors no estatals.¹¹⁶

3.4. En clau més propera

Tot i que a l'informe global del 2004 no es mencionen casos de nens o adolescents que col·laborin amb l'exèrcit espanyol, el 20 de novembre de 2003 va haver-hi una roda de premsa a Madrid per anunciar la creació de la Coalició Espanyola per Posar Fi a l'Ús de Nens Soldat, que es va presentar finalment al febrer del 2004.¹¹⁷ La coalició espanyola intenta copiar el model internacional.¹¹⁸ Així, les seccions nacionals de les principals organitzacions internacionals formen part del Comitè Directiu. En concret, Amnistia Internacional i Save the Children (que en van ser les fundadores) i dues altres organitzacions que treballen el tema de la cooperació al desenvolupament. Com que l'organització internacional Servei Jesuïta als Refugiats no té una secció formal a Espanya, es va decidir que serien dues entitats properes les que la representarien: Alboan i Entreculturas. A més, la Fundación El Compromiso n'és membre col·laborador, tot i que a la pràctica assisteix a les reunions i participa en les activitats de la mateixa manera que les altres. En un primer moment, les reunions tenien lloc per portar a terme activitats puntuals. L'increment del nivell d'organització i de coordinació ha portat a l'existència actualment d'un pla de treball i d'objectius a diferent termini.

La coalició espanyola no té personalitat jurídica ni personal alliberat, sinó que els representants de les organitzacions membres es reuneixen periòdicament (cada quinze dies). Si l'acció s'ha

---

114. Entrevista amb Enrique Restoy, responsable del programa per a l'oest de l'Àfrica i l'Orient Mitjà de la Coalició contra l'Ús de Nens Soldat, el 9 de febrer de 2007, a Londres.

115. Com a excepció i model de bones pràctiques, podem esmentar dos casos. L'any 1999, el Govern del Regne Unit va acordar un ajut de 10 milions de lliures a Sierra Leone per promoure l'estabilitat i la reconciliació al país. Entre les condicions que va posar hi havia la fi de l'ús dels nens soldat. Human Rights Watch va controlar el procés i, després de noves converses entre tots dos governs, el 2004 no hi havia indicacions de l'ús de nens soldat. D'altra banda, el Parlament belga va aprovar una llei al març del 2003 que prohibeix les transferències d'armes a exèrcits que facin servir nens soldat.

116. Entrevista amb Gustavo Laurie, coordinador d'UNMAS, al febrer del 2007 a Ginebra, i amb Mehmet Balci, director de programes de la Crida de Ginebra, a l'abril del 2007, a Barcelona.

117. El text concret sobre Espanya és el següent: "No hi ha hagut informes sobre la participació de menors de 18 anys en forces governamentals. Hi ha hagut informacions sobre la implicació de menors en activitats violentes lligades al grup armat ETA" (Child Soldiers Global Report, 2004).

118. Entrevista telefònica amb Almudena Escorial, membre de Save the Children i portaveu de la Coalició Espanyola per Posar Fi a l'Ús de Nens Soldat, el 15 de juny de 2007.

pensat per aconseguir la implicació dels mitjans, els departaments de Comunicació de les organitzacions també hi participen de forma coordinada.

Implícitament té la base a Madrid, perquè la majoria de membres hi tenen la seu, amb l'excepció d'Alboan, que és al País Basc. Tot i així, les organitzacions afavoreixen la descentralització. Per exemple, Amnistia Internacional treballa amb grups de voluntaris, mentre que Save the Children i Entreculturas tenen seus en algunes ciutats i províncies. Per mitjà d'aquestes xarxes es mobilitzen persones arreu de l'Estat amb motiu de determinades activitats i es dóna flexibilitat perquè cada grup local adapti l'acció de la manera més convenient.

La coalició com a tal no rep subvencions, tot i que els membres a títol individual sí que demanen ajuts públics o privats per a activitats que després duren a terme sota el paraigua de la coalició. En qualsevol cas, els recursos de la coalició els aporten les organitzacions. Encara que com a xarxa no duu a terme projectes sobre el terreny, algunes de les organitzacions membres sí que ho fan.

En aquests moments el reglament vigent de la coalició espanyola s'està revisant. Es pretén augmentar la relació entre la coalició espanyola i altres coalicions europees, i establir-hi un vincle més formal. Actualment hi ha una independència formal respecte de la coalició internacional, tot i que es coordinen les activitats i s'elaboren els programes adaptats al context espanyol en funció de les prioritats internacionals. L'objectiu principal continua sent posar fi al reclutament de nens i nenes soldats a través de la sensibilització, la investigació i la ciència política. En aquest sentit, hi ha una relació cordial amb l'Oficina de Drets Humans del Ministeri d'Afers Exteriors i també amb l'oficina de cooperació. Aquesta tasca implica una feina de *lobby*, per exemple, per aconseguir que el fet d'haver estat un nen soldat es consideri una causa per poder demanar el dret d'asil.

4. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES ARMES LLEUGERES

4.1. Què són les armes lleugeres?

Avui dia, a la major part dels conflictes es lluita amb armes petites i lleugeres. La seva disponibilitat està directament relacionada amb l'augment dramàtic de la violència, l'exacerbació dels conflictes i el fenomen dels nens soldats. En conflictes com els de la Costa d'Ivori, Libèria i Sierra Leone, el tràfic il·lícit d'armes petites i lleugeres es finança parcialment amb els beneficis obtinguts de l'explotació il·lícita dels recursos naturals. D'altra banda, la dimensió transnacional del tràfic il·lícit d'armes petites i lleugeres ha tingut com a conseqüència l'exacerbació dels conflictes a molts llocs, com per exemple a la regió dels Grans Llacs.

La proliferació d'armes lleugeres i petites no només impedeix la provisió d'assistència humanitària, sinó que també dificulta els esforços de construcció de la pau que busquen enfortir la seguretat i l'estat de dret en situacions de conflicte i de postconflicte, com a l'Afganistan, l'Iraq i l'Amèrica Central.

Segons dades de l'*Small Arms Survey* (2005 i 2006) i de l'*Informe sobre la seguretat humana* (2005), hi ha com a mínim 640 milions d'armes petites i lleugeres en circulació, de les quals aproximadament el 60% estan a les mans de la població civil, 35% dels exèrcits, 4% de la policia i 1% de grups armats no estatals. Als Estats Units es concentren uns 260 milions d'armes, és a dir, el 40% del total i aproximadament uns dos terços de les armes de foc que hi ha a les mans de civils a tot el món. La major part de la producció es concentra als Estats Units, Rússia i la Xina, tot i que gairebé una centena d'estats i unes 700 empreses tenen capacitat per produir-ne. N'hi

ha enormes reserves a molts països –en gran part a conseqüència del llegat de la guerra freda–, que sovint presenten problemes més grans que la nova producció d'armes. Econòmicament, el negoci de les armes lleugeres i les seves municions mou uns 4.000 milions de dòlars a l'any, la qual cosa representa el 10% del comerç de totes les armes convencionals (Krause, 2007). La paradoxa és que les armes petites i lleugeres són les causants de la gran majoria de víctimes per violència armada. Els exportadors principals són Rússia, els Estats Units, Itàlia, Alemanya i la Xina, encara que altres productors com ara Àustria i Bèlgica de vegades n'exporten quantitats significatives.

Les xifres que reflecteixen els efectes de les armes petites són molt elevades. Es calcula que almenys 300.000 persones moren per culpa de la violència armada, un terç dels quals en guerres i la resta en situacions criminals o contextos no conflictius. Pel que fa als costos socioeconòmics, cal esmentar també costos mèdics directes i costos no mèdics (policia, presons, serveis legals i costos de reconstrucció postbèl·lica), costos tangibles indirectes (pèrdua de productivitat, costos de protecció i de seguretat, assegurances i pèrdues d'inversions) i costos indirectes intangibles (qualitat de vida). Si fem servir models de cost similars als derivats de l'ús del tabac, els accidents de trànsit o el problema de la sida, el Banc de Desenvolupament Interamericà ha estimat que els costos directes i indirectes de la violència a l'Amèrica Llatina són de l'ordre de 140 bilions de dòlars a l'any. En alguns països, parlem del 5% del PIB, com a Colòmbia.¹¹⁹

4.2. Els actors que formen la xarxa internacional

Armes sota Control és una campanya liderada per tres grans organitzacions amb un objectiu comú: aconseguir un tractat que reguli el comerç d'armament convencional. D'una banda, la Xarxa Internacional d'Acció sobre les Armes Lleugeres (IANSA, per les sigles en anglès) és una xarxa de centenars d'ONG que treballen sobre el terreny arreu del món. De l'altra, tant Amnistia Internacional (AI) com Oxfam tenen un alt grau de prestigi internacional i contactes amb la premsa i amb organitzacions internacionals, així com molts afiliats que es poden mobilitzar en accions coordinades internacionalment. En paraules de Michael Cassandra, del Departament de l'ONU per a Afers de Desarmament: "La gent de la IANSA ha d'explicar el que és la IANSA, però la gent d'AI i la gent d'Oxfam no cal que expliquin qui són. I això és molt bo per a la IANSA".¹²⁰ De forma similar, el representant del Secretariat Internacional d'AI, Mark Neumann, assenyala: "Juntes tenim coses que cap organització no té per separat. Per exemple, la IANSA no té l'experiència i la reputació que nosaltres tenim en la qüestió dels drets humans. Cadascuna hi aporta alguna cosa i entre les tres som més fortes".¹²¹

La IANSA es va fundar el 1998 amb el rerefons de l'èxit del tractat antimines. La britànica Sally Joss, procedent de l'àrea de desarmament d'Oxfam, en va ser la primera coordinadora. Des del 2003, Rebecca Peters, líder de la campanya australiana pel control de les armes, n'és la directora. En un primer moment, l'objectiu fonamental era ampliar la xarxa, especialment cap als països del Sud, una tasca que va tenir el suport econòmic del Departament d'Ajut Internacional del Govern britànic.¹²² A partir del canvi de lideratge, hi va haver una reestructuració dels objectius i es va reforçar l'àrea del control de la possessió d'armes pels civils (exemplificat en debats amb els líders del moviment pro armes als Estats Units). En part a causa de l'èxit de la campanya Armes sota Control, també el tema del control de les transferències d'armes s'ha convertit en una de les seves prioritats. Pel que fa a l'estructura, cal destacar l'evolució cap a l'ampliació del secretariat internacional en termes de personal i d'influència de la seu central a Londres, al mateix temps

---

119. Per a altres dades similars, vegeu Krause (2007).

120. Entrevistat per l'autor a Nova York, l'1 de juliol de 2006, en el context de la Conferència de Revisió del Programa d'Acció sobre Armes Petites i Lleugeres (RevCon).

121. Entrevistat per l'autor a Nova York, el 5 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

122. Entrevista amb Geraldine O'Callaghan, fundadora i membre del primer Comitè Directiu de la IANSA i experta en armes petites i lleugeres pel Govern britànic. Londres, febrer del 2007.

que ha perdut pes el Comitè Directiu, l'òrgan que havien creat al començament de la IANSA persones de molt prestigi i credibilitat dins el món associatiu del desarmament.¹²³

En termes generals, quan es parla de la IANSA sovint es fa referència als centenars de petites organitzacions que la componen, però no necessàriament a les més grans, que tenen prou rellevància i protagonisme per elles mateixes. La IANSA és, doncs, el paraigua que les coordina, especialment durant les negociacions internacionals, un aspecte valorat molt positivament des de les Nacions Unides: “Des que la IANSA va crear la seva coalició, sempre han dut a terme mostres i altres activitats a les conferències internacionals, i això ha fet la nostra vida més fàcil, ja que abans havíem de tractar amb deu o quinze ONG diferents [...] Una de les feines més importants que han fet per a nosaltres és l'organització dels discursos de les ONG a cada conferència, un fet que sovint crea tensió entre elles. Sé que no és una tasca fàcil”.¹²⁴

D'altra banda, Oxfam és una organització de desenvolupament i AI treballa fonamentalment qüestions relatives als drets humans. Formalment, totes dues són una part de la IANSA. El fet que es consideri que individualment són més rellevants que altres membres de la IANSA, com la britànica Saferworld (que també és fundadora de la IANSA) fa referència al nivell de recursos que aquestes organitzacions han dedicat a Armes sota Control. D'altra banda, altres organitzacions formen part de la campanya perquè formen part de la IANSA, i consideren que el seu paper és complementari de les altres organitzacions més grans: “AI té milions de membres arreu del món. Oxfam també té un nombre enorme de socis. Saferworld no és una organització de socis. Tenim gent que ens dóna suport, però no membres que paguen una quota mensual. La nostra feina té més a veure amb el *lobby*, la pressió política i la recerca, i menys amb el treball de campanya [...] Pel que fa a la campanya Armes sota Control, Oxfam i AI són les dues organitzacions que han pres la iniciativa i que tenen la possibilitat d'aportar més recursos i, almenys teòricament, milions de membres arreu del món. Aquesta és la raó per la qual els seus noms figuren de forma destacada en els materials de la campanya”.¹²⁵

Els secretariats d'AI, Oxfam i la IANSA intercanvien informació i coordinen accions conjuntes. Les tres organitzacions tenen la base al Regne Unit i això facilita els contactes i la cooperació. No obstant això, aquesta coincidència geogràfica pot tenir també una sèrie de conseqüències fins i tot pel que fa a les prioritats de la campanya. Es tracta d'un aspecte que, juntament amb la dependència financera del Govern anglès (sobretot respecte de la IANSA els primers anys), s'ha criticat molt, sobretot per membres de països subdesenvolupats.¹²⁶

En qualsevol cas, les principals organitzacions comparteixen eines i informes, i planifiquen conjuntament cada pas en l'estratègia i l'evolució de la campanya. Ricardo Magán, d'Intermón Oxfam,

123. Entrevista amb Sally Joss, primera coordinadora de la IANSA. Oxford, febrer del 2007.

124. Michael Cassandra, del Departament de l'ONU d'Afers per al Desarmament. Entrevistat per l'autor a Nova York, l'1 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

125. Bernardo Mariani, de Saferworld, entrevistat per l'autor a Nova York, el 2 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

126. En aquest sentit, el coordinador del Development Partnership Centre de Bangladesh, Sharif A. Kafi, assenyala: “És molt difícil tenir una relació bona i transparent amb membres de tants països. La IANSA ha estat acusada de manca de transparència en la presa de decisions. [...] Necessiten democratitzar el procés de presa de decisions, el lideratge. Cal que sigui representatiu. De vegades, el lideratge de la IANSA està dominat per alguns governs occidentals i europeus. De vegades, la gent té la impressió que la IANSA és un instrument a les seves mans. És molt sorprenent la posició del Govern britànic. Si el Govern britànic és un dels principals productors i exportadors d'armes lleugeres, per què posen tants diners a la IANSA? Potser perquè senten que la IANSA beneficia els seus objectius. Des del principi, el treball de la IANSA ha estat acceptable, però es podrien fer moltes més coses. [...] Hi ha temes al sud i a l'est d'Àsia (amb molt poca representació dins la IANSA) que haurien de tenir més importància. Es dediquen molts esforços a l'Àfrica i a l'Amèrica Llatina, però Àsia és la part del món més poblada!”. Entrevistat per l'autor a Nova York, el 29 de juny de 2006, en el context de la RevCon. Altres entrevistats també han criticat la manca de transparència de la direcció actual de la IANSA, que es manifesta en l'absència de criteris definits en la selecció del personal i en la progressiva pèrdua de poder del Consell Directiu respecte del secretariat internacional amb base a Londres. Així, l'òrgan que inicialment es va crear per dirigir estratègicament la xarxa i que l'any 2000 estava integrat per dotze persones, actualment està compost només per quatre, de les quals únicament una era present a la RevCon. Aquesta situació ha portat la xarxa internacional a un procés de reflexió, iniciat al juliol del 2006 a Nova York i continuat a l'agost del 2007 a Ginebra, que hauria de conduir a una transició cap a una redefinició dels objectius i l'estructura de la IANSA.

ho resumeix així: “Pel que fa a l’organització, hi ha unes directrius mínimes, que són molt més concretes en l’àmbit de la ciència política i més flexibles en l’àmbit de la mobilització, que són compartides per les tres organitzacions. Al final hi ha una adaptació de les capacitats nacionals a les necessitats de la campanya. [...] Després compartim eines. Per exemple, en l’àmbit de la ciència política el 80% de tots els informes es fan conjuntament. Ens posem d’acord per decidir què publiquem i quan ho fem. En funció del tema i de les nostres possibilitats decidim si AI o Oxfam pren la iniciativa (o, en un grau més petit, la IANSA, però en tot cas sempre rep el suport de tots els afiliats). Cal tenir en compte que de vegades hi ha límits. Per exemple, en alguns casos AI té més llibertat per parlar d’alguns països en els quals Oxfam està més limitat perquè té personal que hi treballa, etc.”.¹²⁷

Com dèiem, el principal objectiu d’Armes sota Control és el Tractat sobre el Comerç d’Armes (TCA), però no l’únic. Cal destacar que una de les raons per les quals es va escollir té a veure amb el seu potencial de màrqueting. La idea del TCA és fàcil d’entendre i fa recordar altres iniciatives, com el tractat antimines. En paraules d’un dels portaveus de la campanya: “No es limita exclusivament a un sol objectiu, però crec que el TCA és l’objectiu més clar i concret que podria ser adoptat per tots els qui ens donen suport”.¹²⁸

Finalment, la instància superior de coordinació d’Armes sota Control és el comitè executiu del TCA, un òrgan que treballa específicament amb l’objectiu del TCA i que inclou persones d’altres ONG com Saferworld i la Fundació Arias, que no formen part necessàriament de la campanya Armes sota Control.

4.3. Evolució del procés internacional

A grans trets, hi ha dos processos principals que tenen lloc a escala internacional per tractar aquesta problemàtica. D’una banda, les iniciatives relatives al Programa d’Acció de l’ONU sobre Armes Petites i Lleugeres (PoA), que inclou diferents temes com la regulació del marcatge de les armes, les municions, els intermediaris, les transferències d’armes, la possessió dels civils, etc.¹²⁹ D’altra banda, el futur Tractat sobre el Comerç d’Armes (TCA), que inclourà no només les armes petites i lleugeres com ara pistoles i fusells, sinó també armes pesants com tancs, canons i avions. Així doncs, cal no confondre aquesta iniciativa (Armes sota Control) amb els esforços per controlar la proliferació d’armes lleugeres. Es tracta de dos processos relacionats, però diferents.

El PoA és una declaració en el terreny polític, aprovada l’any 2001, no vinculant jurídicament i que únicament afecta les armes petites.¹³⁰ El TCA és una proposta d’un grup de premis Nobel de la pau, liderats pel president de Costa Rica, Óscar Arias, i assumida des de l’octubre del 2003 per la campanya internacional Armes sota Control, en la qual participen Oxfam, Amnistia Internacional i la IANSA, que portarà en algun moment a l’adopció d’un tractat internacional amb valor jurídic i que inclourà no només les armes lleugeres, sinó totes les armes convencionals. Els dos processos són diferents, però amb una connexió clara, ja que en el procés del

---

127. Entrevistat per l’autor a Nova York, el 5 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

128. Mark Neumann, representant d’AI a Armes sota Control. Entrevistat per l’autor a Nova York, el 5 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

129. Cal destacar que hi ha hagut una evolució en les demandes de la societat civil respecte dels enfocaments dels problemes causats per les armes lleugeres. Així, s’ha passat d’una sèrie de demandes de primera generació relacionades amb el control de l’oferta de les armes a un nou conjunt de demandes de segona generació que s’articula al voltant del control de la demanda de les armes. Entrevista amb David Atwood, director de l’Oficina dels Quàquers per a les Nacions Unides, Nova York, 2 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

130. Cal afegir al PoA una sèrie d’acords regionals sobre armes lleugeres (alguns de vinculants, com la Convenció de la CEDEAO a l’Àfrica Occidental), així com el protocol de l’ONU sobre armes de foc, que han entrat en vigor els darrers anys. Tot i així, els analistes coincideixen a assenyalar que la completa implementació del PoA de l’ONU podria tenir un gran impacte a l’hora de reduir els problemes relacionats amb les armes lleugeres.

PoA s'intenta introduir clàusules i articles que millorin els controls sobre les transferències d'armes lleugeres com un pas més cap a la consecució del TCA.

Tenint en compte que aquest estudi pretén constituir un petit estat de la qüestió sobre les campanyes de desarmament actuals, a les properes pàgines ens centrarem deliberadament en l'anàlisi dels dos esdeveniments principals que han tingut lloc recentment. En primer lloc, la Conferència de Revisió del Programa d'Acció de les Nacions Unides sobre les Armes Petites i Lleugeres (RevCon), celebrada a l'estiu del 2006 a Nova York i que va acabar sense acord. En segon lloc, la resolució aprovada al primer comitè de l'Assemblea General de les Nacions Unides, també a Nova York al novembre del 2006 i que, amb la creació d'un grup d'experts sobre el TCA, inicia formalment el procés internacional que hauria de portar cap a un tractat sobre el comerç d'armament.

La Conferència de Revisió del Programa d'Acció sobre Armes Petites i Lleugeres

La Conferència de Revisió del Programa d'Acció (RevCon) va acabar sense acord. Un nombre reduït d'estats es va mostrar intransigent en les seves posicions, i la resta, no prou decidits per portar les negociacions a bon port. Sis anys abans, del 9 al 20 de juliol de 2001, s'havia celebrat a Nova York la Conferència de les Nacions Unides sobre el Tràfic Il·lícit d'Armes Petites i Lleugeres en tots els seus aspectes. Aquella vegada, els estats van acordar un programa d'acció que establia per primera vegada a escala global una sèrie de mesures que els països havien de prendre per abordar aquest tema de forma efectiva (document de les Nacions Unides A/CONF.192/15). Es tractava d'un document no vinculant jurídicament i que no incloïa alguns punts que molts estats i les ONG agrupades al voltant de la IANSA consideraven fonamentals. Entre aquests punts hi havia les transferències a actors no estatals, el control de la possessió d'armes pels civils, la regulació de categories específiques d'armes lleugeres (en concret, de MANPADS o míssils antiaeris portàtils) i els problemes derivats de l'excessiva demanda d'armes.

A la RevCon els estats havien de reafirmar el seu compromís d'eradicar el tràfic il·legal d'aquestes armes, que posen fi a la vida de mil persones cada dia. Aquest compromís s'havia de plasmar en un document adoptat per consens i que havia de servir per complementar el PoA i posar les directrius que els països haurien de seguir en el tema de les armes lleugeres durant els anys següents, incloent-hi noves mencions a la relació entre la proliferació d'armes lleugeres i les dificultats per al desenvolupament socioeconòmic, i a la relació amb les violacions sistemàtiques de drets humans.

El resultat va ser un fracàs, ja que, després de dues setmanes d'intenses negociacions, no hi va haver consens. De les quatre seccions que tenia el primer esborrany de document final, no en va quedar cap.¹³¹ Es va tractar, en part, d'un resultat previsible, perquè la PrepCon (en la terminologia de les Nacions Unides és la conferència de preparació de la RevCon, que es va celebrar al gener del 2006 a Nova York) també va acabar sense consens. Aquella vegada els estats no es van poder posar d'acord per establir l'agenda de temes que s'havien de tractar a la RevCon, cosa que ja feia preveure un resultat de mínims a la RevCon.

El paper de les ONG a l'hora de pressionar per incloure totes aquestes propostes en el document final va ser estimable i reconegut per molts governs, entre els quals hi havia Espanya. A través de la campanya Armes sota Control (liderada, a més de la IANSA, també per Oxfam i Amnistia Internacional), el dia de la inauguració de la RevCon es van lliurar a Kofi Annan més d'un milió de fotografies de rostres de persones que donaven suport a la campanya, un fet que va tenir una

---

131. Cal tenir en compte que el darrer dia s'especulava que hi hauria un text molt més breu, amb només dues seccions: la primera (preàmbul o introducció) i la quarta (mecanismes de seguiment i supervisió del procés). De fet, els dies previs s'havia plantejat la qüestió (retòrica) següent: "Però què és el que se supervisarà si el text és buit?", en referència a les mancances en les seccions segona i tercera, la veritable substància del document. No obstant això, la majoria de les veus afirmaven que era millor tenir una nova oportunitat d'abordar el tema en el futur que no pas concloure sense cap tipus de compromís nou. Al final, ni tan sols en això es van poder posar d'acord.

considerable repercussió mediàtica. D'altra banda, fins a quaranta-cinc delegacions van integrar entre els seus membres representants de la societat civil, tot i que els estats del Mercosur s'hi van negar a petició de Veneçuela.

La RevCon va fracassar per diverses raons. En primer lloc, la gestió del procés es va criticar perquè la fase de negociació havia estat molt curta. Els discursos preliminars dels estats es van allargar durant quatre dies sencers, un altre dia el va ocupar la festa local del 4 de juliol i, a més, va coincidir amb el Mundial de Futbol d'Alemanya. D'altra banda, també es va criticar la manca d'habilitats negociadores dels representants de la Unió Europea (els qui presumiblement havien de liderar les negociacions), així com d'alguns dels facilitadors o coordinadors informals de cadascuna de les seccions del document final, un fet que possiblement es va agreujar per la dèbil posició del president de la RevCon, que va evitar guanyar-se enemics davant una possible elecció d'un compatriota com a nou secretari general de l'ONU a l'octubre del 2006 (el diplomàtic de Sri Lanka i exresponsable de Desarmament de l'ONU, Jayantha Dhanapala). Finalment, cal mencionar que les negociacions informals dels darrers dies van tenir lloc únicament en anglès i sense traductors. Això va provocar que alguns països, en particular els francòfons, denunciessin diverses vegades la seva marginació del procés.

Però a la RevCon el que comptava en última instància era la regla del consens. Per aquest motiu, es va intentar des d'un principi buscar un acord amb els estats menys partidaris a la regulació de les armes lleugeres. Si volem trobar culpables del bloqueig, amb l'excepció del control de les transferències, és inevitable mencionar la delegació dels Estats Units i les seves comunicacions constants entre Washington i Nova York.¹³² Pel que fa a l'àmbit del control de les transferències, països com ara Cuba, l'Índia, l'Iran i el Pakistan van ser inflexibles en aquest punt. En altres, Veneçuela, Egipte i Israel, per exemple, van mostrar posicions no negociables. D'altra banda, la Xina i Rússia, dos dels principals productors d'armes petites, van mantenir posicions dures, però sense destacar, i van jugar amb la regla de la unanimitat, en què n'hi ha prou amb una veu per bloquejar les negociacions.

Pel que fa a la Unió Europea (UE), es tracta d'una de les regions que més ha avançat en la regulació d'algunes de les dimensions del problema de les armes lleugeres, com el Codi de Conducta sobre les exportacions d'armament aprovat el 1998. Tot i això, no va poder o no va saber defensar les seves posicions. D'una banda, hi havia importants divergències internes. Així, mentre que les delegacions de la presidència de la UE durant els dos semestres del 2006 (Àustria i Finlàndia) mantenien el lideratge formal, el lideratge efectiu del Regne Unit no era compartit per tots els membres de la UE i, en especial, França va mostrar en diversos moments les seves discrepàncies. D'altra banda, la seva postura no es va transmetre amb la claredat necessària.¹³³

El resultat de la RevCon convida a fer una reflexió de fons. Així, el fracàs recurrent de negociacions que tenen com a marc les Nacions Unides obliga potser a tornar a plantejar una reforma de la institució que abordi en primer lloc la regla de consens com a presa de decisions. Criticada a la major part dels discursos dels representants dels governs al final de la RevCon, una gran part

---

132. Les reticències de l'Administració Bush a participar en compromisos multilaterals es van demostrar en el discurs del 28 de juny, en el qual els Estats Units expressaven amb rotunditat la seva negativa a tractar el tema de les municions, a qüestionar la possessió d'armes pels civils i les transferències d'armes a actors no estatals que es poguessin considerar aliats, així com a possibilitar nous processos de revisió del PoA. No obstant això, deixaven oberta la porta a una possible codificació (no vinculant jurídicament) de principis generals en matèria de transferències d'armes. En aquest sentit, s'ha destacat la influència del lobby de les armes i, en concret, de l'Associació Nacional del Rifle, els únics membres de la societat civil presents a la delegació nord-americana. A més, unes altres tretze associacions van participar en els discursos del divendres 30 de juny, un espai que els organitzadors havien reservat per a les ONG (vegeu Alcalde, 2006a).

133. En aquest sentit, alguns països del moviment dels no alineats, entre els quals hi havia els països del Carib agrupats al CARICOM, van vetar en el text les mencions al desenvolupament, tot i que en podrien haver sortit beneficiats. La raó esgrimida es podria resumir així: "No volem que se'ns agafin diners del programa d'ajut al desenvolupament per destinar-los a programes de control d'armes lleugeres". Com han expressat repetidament alguns països donants, la proposta no era el transvasament de fons, sinó la creació de nous fons per atendre dues problemàtiques que, com reconeix el PoA, estan íntimament relacionades.

reconeixia, no obstant això, la importància de tractar aquest tema de forma multilateral. El resum podria ser aquest: “Volem negociar a l’ONU, però modificant la regla de consens”.

Davant la incertesa que representava el resultat de la RevCon, el primer comitè de l’Assemblea General de l’ONU –que s’ocupa dels afers de seguretat i desarmament– va aprovar una resolució al final del 2006 que facilitava la continuïtat del procés de seguiment del PoA. Segons aquest text, l’any 2008 es farà una nova reunió biennal dels estats part del PoA. De tota manera, si es vol arribar a nous acords, és molt possible que un tema tan complex com el de les armes lleugeres s’hagi d’abordar no globalment, sinó atenent cada vegada una única dimensió. La primera reunió va aconseguir un resultat positiu amb l’aprovació al desembre del 2005 d’un instrument (no vinculant) sobre marcatge i rastreig, que, no obstant això, no regula les municions. Altres processos paral·lels tenen lloc en matèries com ara els intermediaris o *brokers* (a causa en part de la feina dels diplomàtics holandesos) i les transferències d’armes lleugeres. En aquest sentit, fins a 135 estats (segons la delegació britànica present a la RevCon) van expressar en algun moment el desig que s’adoptés algun tipus de regulació del tràfic il·legal d’aquest tipus d’armament. A més, el Canadà va anunciar al final de la RevCon que facilitaria una reunió informal sobre l’afet de les transferències d’armes petites i lleugeres a l’agost del 2007 a Ginebra, de la qual es podrien derivar resultats més concrets.

Tot i això, cal recordar que les reunions biennals del 2003 i del 2005 no van tenir resultats efectius, fet que han aprofitat els països menys partidaris de les regulacions, com ara els Estats Units, per criticar el procés de seguiment del PoA. Per aquest motiu, algunes organitzacions amb base a Ginebra intenten modificar les condicions negociadores de la pròxima reunió biennal, conscients que un nou fracàs podria condemnar definitivament el procés de seguiment del PoA.¹³⁴ En aquest sentit, el pas següent té a veure amb la resolució que es votarà a la propera sessió del primer comitè de l’Assemblea General del final del 2007, que hauria d’especificar, a més de les dates concretes de la celebració, quins temes s’han de tractar a la reunió biennal amb vista a obtenir compromisos concrets i assumibles pels estats a la nova reunió biennal del 2008.

Cap al Tractat sobre el Comerç d’Armes

El segon procés internacional que té lloc en aquest àmbit és el del futur Tractat sobre el Comerç d’Armes (TCA) convencionals. Com expliquen els governs del Regne Unit, Finlàndia, l’Argentina, Austràlia, Costa Rica, el Japó i Kenya en la seva proposta, el TCA té la seva raó de ser en les llacunes, les ambigüitats i les contradiccions que hi ha a les lleis nacionals i als acords regionals sobre transferències d’armes, de manera que no hi ha un control eficaç de les vendes irresponsables. Cal destacar també la motivació moral i humanitària per regular eficaçment la difusió de les armes, com a factor que alimenta desafiaments fonamentals per a la comunitat internacional, com ara respondre al terrorisme internacional, promoure el desenvolupament a l’Àfrica i estabilitzar l’Orient Pròxim. Així, la resolució aprovada al novembre del 2006 argumenta que la manca de normes internacionals en el comerç d’armes convencionals és un factor que augmenta les conseqüències negatives dels conflictes, els desplaçaments massius de persones, el crim i el terrorisme. Com hem vist, la proliferació incontrolada d’armes allarga les guerres i n’agreuja el cost en termes de vides humanes i també en termes d’oportunitat, d’un potencial progrés dels països en vies de desenvolupament. Les situacions actuals a l’Iraq i a l’Afganistan són exemples de la in-

134. Aquestes entitats, com els quàquers o l’UNIDIR, juntament amb alguns acadèmics experts en relacions internacionals, s’organitzen al voltant de l’anomenat Procés de Ginebra (Geneva Process) i acumulen ja una sòlida experiència a l’hora de facilitar contactes informals entre diplomàtics i altres actors fonamentals en els processos internacionals de desarmament. “Per a la propera reunió biennal que se celebrarà el 2008, s’està intentant resoldre creativament els problemes de gestió de les negociacions observats a les anteriors reunions biennals i també a la RevCon, concentrant els temes que s’han de tractar i facilitant els espais i les condicions de negociació.” Patrick McCarthy, coordinador del Procés de Ginebra, entrevistat a l’abril del 2007 a Ginebra. En aquest sentit, cal reconèixer que el context de Ginebra, allunyat de les pressions polítiques de Nova York, és un element destacat a l’hora de portar a terme negociacions multilaterals en diferents àmbits del desarmament. De fet, si es fessin hipòtesis sobre el que hauria passat si la RevCon s’hagués celebrat a Ginebra en lloc de Nova York, la majoria dels entrevistats coincideix a afirmar que el resultat hauria estat probablement diferent.

tensificació de conflictes amb actes de resistència i terrorisme portats a terme per una població civil massa armada.

Els qui s'oposen al TCA basen els seus arguments en l'afirmació que el tractat tindria conseqüències socioeconòmiques negatives per als mercats laborals, a causa de la pèrdua de llocs de treball i de la reducció dels beneficis de la indústria de defensa. No obstant això, un acord vinculant global protegiria el comerç legal perquè crearia una situació homogènia que impediria als països exportadors que competeixen en el mercat enviar il·legalment armes a les zones de conflicte. D'aquesta manera s'anul·laria la raó freqüentment esgrimida pels exportadors irresponsables, que afirmen: "Si no venc jo, ho farà un altre". A l'era del terrorisme global i amb l'objectiu d'enfortir la seguretat de la comunitat internacional, algunes persones dins el moviment pel control de les armes van pensar que les noves prioritats dels governs podrien significar un suport més gran a la regulació del comerç d'armes. Malgrat això, després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, alguns països han rebaixat encara més els controls sobre les exportacions d'armes per poder proveir les forces "amigues" (tant governamentals com no governamentals) en nom de la "guerra al terrorisme".

D'altra banda, alguns estats veuen el tractat com una amenaça a la seguretat nacional i a la seva capacitat d'autodefensa. I és precisament la capacitat d'autodefensa a títol individual un dels principals arguments de grups influents com ara l'Associació Nacional del Rifle (ANR), pel que fa a l'aplicació de la segona esmena de la Constitució dels Estats Units, que s'interpreta com una garantia del dret a la possessió d'armes pels civils tant en contextos d'autoprotecció individual (per protegir la pròpia vida o la propietat) com col·lectiva (basant-se en la reivindicació clàssica del dret a la resistència davant la tirania).¹³⁵ L'ANR és un grup de pressió amb milions de socis als Estats Units, organitzats amb una estructura semblant al sistema d'institucions polítiques a diversos nivells del país nord-americà. Així, poden actuar fàcilment de manera coordinada i respondre a qualsevol iniciativa de control que sorgeixi a qualsevol lloc del país. D'altra banda, els seus líders es troben còmodes a les altes esferes i tenen molts contactes a l'ONU.¹³⁶ Finalment, els seus membres tenen una alta probabilitat de participar en accions de protesta. Per exemple, Goss (2006) ha demostrat que els activistes pel dret a portar armes tenen el doble de probabilitats d'enviar cartes als seus representants polítics que els activistes pel control de les armes, almenys en el context dels Estats Units.¹³⁷

135. A diferència d'altres campanyes, en aquest cas hi ha una contracampanya organitzada que fa servir estratègies similars a les de la IANSA o Armes sota Control. Això vol dir que a cada conferència internacional els dos sectors oposats de la societat civil comparteixen el mateix espai. "Òbviament l'ANR té una gran influència en la delegació nord-americana. Han fet el que nosaltres sempre recomanem a les ONG: "Influïu en els vostres governs!". Michael Cassandra, Departament de l'ONU d'Afers per al Desarmament. Entrevistat l'1 de juliol de 2007, en el context de la RevCon. El fet que no hi hagi cap tipus de diàleg constructiu entre aquests dos grups provoca que moltes de les associacions esportives de tir s'hagin situat més a prop del lobby de les armes que de la xarxa IANSA. En aquest sentit, algunes de les persones entrevistades assenyalaven que un del tema que calia millorar en el futur era l'establiment de ponts i canals de diàleg amb les associacions no extremistes del lobby de les armes (p. ex., associacions de caçadors) que comparteixen una part dels seus objectius (en aquest sentit, vegeu l'entrevista amb Marc-Antoine Morel, del PNUD, a Ginebra, al febrer del 2007). La idea és que el suport explícit d'aquest tipus d'organitzacions als objectius de la IANSA podria fer augmentar la seva credibilitat davant alguns països, organitzacions internacionals i una bona part de l'opinió pública (sobretot la nord-americana) confusa davant l'acció de dos sectors diferents (i oposats) de la societat civil.

136. "A les conferències internacionals mantenen un perfil molt baix. Però hi són i nosaltres sabem que hi són. Wayne Lapierre està registrat, hi té accés, però no el veuràs per aquí. Però té el carnet per ser-hi. L'ANR té una influència tremenda a la delegació dels Estats Units, però manté un perfil baix. En aquest sentit, són molt més efectius que la IANSA. També tenen més diners. Volen que els posem amb les altres ONG i nosaltres els posem junts, aquí a l'ONU. Això és òbviament pura propaganda. Crec que són molt efectius perquè juguen a casa. Quan van fora no tenen tant d'èxit [...] Tenen un representant molt bo aquí. Es tracta d'un home molt intel·ligent que ha entès com funcionen les coses a l'ONU. I, tot i que a la seva pàgina web es poden llegir coses absurdes, mai no el sentiràs dir una cosa semblant aquí." Michael Cassandra, Departament de l'ONU d'Afers per al Desarmament. Entrevistat l'1 de juliol de 2007, en el context de la RevCon.

137. El World Forum of Sport Shooting Activities és l'associació paraigua que representa els interessos del lobby de les armes en el context internacional. Així, es creu que van ajudar el lobby de les armes al Brasil (un dels estats amb més problemes deguts a la proliferació de les armes lleugeres) en el referèndum que va tenir lloc el 2005 sobre la prohibició de la possessió d'armes per la població civil, amb la provisió de recursos, consells i un lema molt poderós –"Aquest és el primer dret que ens prenen. Quin serà el proper?"–, que tradicionalment ha estat molt efectiu als Estats Units (Goss, 2006). I, contràriament a la predicció de les enquestes, els ciutadans van votar finalment en contra de la prohibició.

En qualsevol cas, els promotors del TCA destaquen que la firma i la implementació d'un tractat podria servir com a efecte dissuasori per als implicats en el tràfic il·legal i en l'ús impropï de les armes, ja que les violacions del tractat preveurien sancions, un fet que ajudaria a promoure el respecte i l'aplicació del TCA. Finalment, el tractat reduiria la necessitat de nombrosos altres acords regionals i internacionals, i facilitaria la coordinació i l'aplicació de normes comunes per als països.

Molts dels participants en els processos de negociacions han destacat la necessitat d'un lideratge ferm i plural. Teòricament, sovint es parla de les potències mitjanes o *middle power countries* i el seu paper en noves formes de diplomàcia.¹³⁸ Per exemple, pel que fa a les armes nuclears, "les potències mitjanes són països políticament i econòmicament significatius, internacionalment respectats, però que han renunciat a la cursa d'armament nuclear, fet que els atorga credibilitat política" (vegeu <http://www.middlepowers.org/>). Així, alguns països que han participat en aquesta xarxa són Austràlia, Bèlgica, el Brasil, el Canadà, Egipte, Alemanya, Grècia, Irlanda, Itàlia, el Japó, Mèxic, Holanda, Nova Zelanda, Sud-àfrica i Suècia. Ara bé, en la teoria no queda gaire clar què és el que els defineix com a possibles líders. Extensió, població, renda *per capita*? Mary Wareham, una de les col·laboradores més properes a Jody Williams a la coalició antimines, ofereix una possible resposta: "El lideratge és molt important. [...] Cal algú que tingui la capacitat de sortir i aconseguir el suport de governs per negociar un TCA. Per això calen països amb una bona reputació de diplomàcia, com el Canadà, Noruega, Holanda, Suècia, Nova Zelanda, etc. No importa que no siguis una superpotència, si estàs disposat a dedicar els recursos i ets prou llest per fer-ho; llavors surts i ho fas!".¹³⁹

Amb les dades de la votació de la resolució del novembre del 2006, 139 països hi van votar a favor, 24 es van abstenir i 28 no hi van participar. Els Estats Units van ser l'únic país que es va oposar obertament a la proposta presentada per un grup plural de set països. En primer lloc, el Regne Unit, un país clau en la creació de la xarxa IANSA pel seu suport financer (un fet que hauria condicionat parcialment els objectius i el desenvolupament dels primers anys de la coalició) i que va exercir fins llavors un cert lideratge, tot i que sense arribar a tenir el paper del Canadà en la prohibició de les mines antipersones o de Noruega en el cas de les bombes de fragmentació. Kenya ha estat un referent regional en diverses negociacions internacionals de desarmament, com en les mines antipersones i en les armes lleugeres. Finlàndia, president de la UE, va tenir un paper més actiu en aquest cas que en altres (p. ex., no va signar el Tractat d'Ottawa). Costa Rica, un petit estat centreamericà sense exèrcit i amb un premi Nobel de la pau com a primer ministre, va apadrinar la idea des del començament. Finalment, Austràlia, l'Argentina i el Japó asseguren una representació plural fins ara força efectiva. Tot i això, va tornar a mancar la presència d'algun país de l'Orient Pròxim, una regió caracteritzada per l'absència d'una societat civil organitzada que pressionï en aquests temes els seus governants, que es van situar en el grup dels abstencionistes.¹⁴⁰

Entre els països favorables a la resolució, cal destacar, a més dels països més afectats per conflictes armats, la presència del Regne Unit, França i Alemanya, tres dels sis màxims productors mundials, així com d'importants exportadors com el Brasil, Ucraïna i Bulgària. Tot i això, altres importants productors d'armes com la Xina, Rússia, l'Índia i el Pakistan es van abstenir a la votació.

Els Estats Units continuen aprofitant la importància de la regla de la unanimitat en el context de les Nacions Unides. En paraules de Richard Grenell, portaveu de la delegació dels Estats Units a l'ONU: "L'única manera perquè funcioni un tractat global d'armament és que tots els països es posin d'acord en una norma".¹⁴¹ La realitat és que, segons l'Anuari del SIPRI del 2007, els Estats

138. Vegeu, p. ex., Stokke (1989), Cranford Pratt (1990), Cooper et al. (1993), Hurrell et al. (2000) i Begrubger (2003).

139. Mary Wareham treballa actualment per a Oxfam Nova Zelanda i va ser coordinadora de la campanya dels Estats Units per prohibir les mines antipersones. Entrevistada per l'autor a Nova York, el 7 de juliol de 2006, en el context de la RevCon.

140. En aquest sentit, el diari en anglès Arab News començava així el 28 d'octubre de 2006: "Només un cínic diria que el tractat de l'ONU per regular el comerç internacional d'armament és una absurditat". No esmentava, però, la posició dels seus governs, molts dels quals havien format part de les aliances ad hoc que van bloquejar la RevCon de l'estiu del 2006.

141. Vegeu els articles a Der Spiegel (<http://www.spiegel.de/international/0,1518,445129,00.html>) i The Guardian (<http://www.guardian.co.uk/armstrade/story/0,,1933807,00.html>) el 28 d'octubre de 2006, que recullen aquestes declaracions.

Units són el principal exportador mundial d'armes, amb gairebé la meitat del total i a molta distància dels socis europeus, de Rússia i de la Xina. Espanya, per la seva banda, es manté en un discret quinzè lloc.¹⁴²

D'altra banda, el paper de les ONG ha estat en aquest cas més destacat i eficaç que en el cas de la RevCon. De fet, Prasad Kariyawasam, el president de la RevCon, s'havia mostrat bastant pessimista sobre el possible èxit de la resolució que es va aprovar finalment.¹⁴³ Amb iniciatives com ara visitar les seus dels 192 governs en 192 minuts, els activistes van aconseguir augmentar sensiblement el nombre de països favorables a la resolució, dels 60 que hi havia a l'estiu del 2006 es va passar als 139 el mes de novembre del 2006, en una maratón d'esforços de *lobby* de la campanya Armes sota Control que havia començat a l'octubre del 2003 i que al juliol del 2004 només tenia el suport de 10 països: Costa Rica, Mali, Cambodja, Finlàndia, Islàndia, Kenya, Eslovènia, Brasil, Holanda i Macedònia.

Pel que fa al futur, el paper dels Estats Units i les seves renovades cambres legislatives, encara com a única superpotència a les relacions internacionals, serà fonamental en l'evolució d'aquest procés i en l'enfocament des d'un àmbit multilateral. Això, juntament amb el resultat de les eleccions presidencials dels Estats Units del 2008, podria tenir una influència decisiva en un augment de la legitimitat i del paper de l'ONU en les negociacions internacionals, particularment en el camp de la seguretat i el desarmament.¹⁴⁴

En qualsevol cas, tot i que grans estats com els Estats Units, la Xina i Rússia podrien no donar suport al TCA, un fet que en dificultaria l'adopció, el procés d'aprovació d'un tractat podria servir per alimentar el debat sobre aquest tema en l'opinió pública i en la posició dels governs. Finalment, les regles del joc que s'adoptin per desenvolupar el procés seran fonamentals. Per exemple, si es pretén adoptar una iniciativa per consens en el marc de l'ONU (com en el procés de les armes lleugeres) o si es busca un procediment més ràpid i efectiu (com en el cas de les mines antipersones o en el de les bombes de dispersió). D'altra banda, la campanya Armes sota Control porta a terme una consulta popular arreu del món per recollir diferents demandes de la societat civil que es traslladaran al grup d'experts que s'encarregarà de començar el procés de redacció del tractat.

4.4. En clau més propera

La implicació de les ONG en campanyes coordinades a escala estatal es basa en una experiència fructífera de més d'una dècada. Així, el 12 de desembre de 1994 va començar formalment la campanya "Hi ha secrets que maten" amb la celebració a Madrid d'una roda de premsa a la qual van assistir els presidents de les tres organitzacions convocants (Amnistia Internacional, Greenpeace i Metges sense Fronteres). Intermón Oxfam s'hi va afegir posteriorment, cosa que va afavorir el reconeixement del vincle entre desarmament i desenvolupament. La coordinació entre

---

142. Vegeu també els textos d'Alcalde (2007b), Font (2000 i 2007), González (2007), Alcalde (2007b) i el segon capítol del estudi presentat per Greenpeace, Intermón Oxfam i Amnistia Internacional al febrer del 2007. Vegeu una anàlisi completa de la indústria armamentística a Espanya a Ortega (2007).

143. Vegeu l'entrevista amb Prasad Kariyawasam, just després de la RevCon, en què parla de les possibilitats que tingui èxit la resolució sobre el TCA: http://www.armscontrol.org/interviews/20060727_kariyawasam.asp.

144. Cal mencionar el possible impacte de l'ascens dels demòcrates a la política dels Estats Units, des de les darreres eleccions del final del 2006. Des del punt de vista del control d'armaments, es tractava d'una elecció entre candidats a favor i en contra d'una legislació més rígida sobre la possessió i les transferències d'armament, entre la Brady Campaign, nom que rep la xarxa d'activistes que intenta enfortir-ne la regulació, i grups com l'Associació Nacional del Rifle (ANR), coneguda mundialment per la defensa dels drets dels propietaris d'armes, que, segons argumenten, es basa en la segona esmena de la Constitució nord-americana. S'observa, doncs, una tendència positiva cap a una regulació més estricta, a causa de la majoria demòcrata a les dues cambres. Tot i això, no es pot descartar cap possibilitat quant a la futura legislació, ja que simpatitzants de l'ANR mantenen encara importants càrrecs a l'Administració nord-americana. Vegeu Alcalde (2006b) i Goss (2006).

les organitzacions es va canalitzar per mitjà del centre UNESCO de Catalunya i, més endavant, per la Càtedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans de la Universitat Autònoma de Barcelona (actualment, Escola de Cultura de Pau).

Aquesta campanya reprenia i concretava esforços previs, com ara la Campanya contra el Comerç d'Armes del final dels anys vuitanta (actualment reconvertida en el Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs), que ja havia especificat a la nota de premsa de presentació els objectius següents, entre altres: impulsar la formulació d'una legislació més restrictiva per a les exportacions espanyoles d'armes, demanar un control parlamentari sobre aquestes qüestions i que es fessin públiques les dades d'exportacions d'armes (quantitat, destinació i tipus de material), la llista de països objecte d'embargament i els desviaments de comerç de què es tingués constància.

Des de llavors hi ha hagut "Adéu a les armes (lleugeres)" –presentada a l'octubre del 1999–, la campanya de les mines i la del Codi de Conducta europeu. De fet, la campanya de les mines va ser una campanya que "va funcionar en paral·lel a la de la transparència del comerç d'armes i que en gran part van protagonitzar les mateixes organitzacions, especialment a Espanya" (Fisas, 1998: 18). Pel que fa als seus efectes, durant els darrers deu anys hi ha hagut un avanç respecte de la informació facilitada pels informes governamentals d'exportació de material de defensa i de doble ús, en part a conseqüència de la mobilització de la societat civil.¹⁴⁵ Actualment es discuteix el Projecte de llei de comerç d'armes, que s'aprovarà abans que acabi aquesta legislatura.¹⁴⁶

Pel que fa al context europeu, cal destacar la rellevància de les campanyes espanyoles en la consecució del Codi de Conducta l'any 1998, que van aconseguir un reconeixement internacional. En una entrevista feta al mes de febrer passat, Geraldine O'Callaghan, cofundadora de la IANSA i experta en armes lleugeres per al Govern britànic, assenyalava: "[la campanya espanyola] juntament amb la britànica i la francesa, era la més forta i coordinada del moment i va ser molt important per aprovar el Codi de Conducta europeu".¹⁴⁷

Pel que fa a Catalunya, cal recordar que la Campanya Contra el Comerç d'Armes (C3A) es va formar a Barcelona el 1988 com a reacció a l'augment de les exportacions espanyoles des de l'arribada al Govern de Felipe González. Impulsada per Justícia i Pau, la Fundació per la Pau i la Coordinadora pel Desarmament i la Desnuclearització Totals, la C3A va posar diverses denúncies contra el comerç espanyol d'armes. El 2001 es va transformar en el Centre d'Estudis per la Pau J. M. Delàs, integrat dins Justícia i Pau. Cal destacar que la C3A (i després el Centre Delàs) ha format part activa de la Xarxa Europea contra el Comerç d'Armes (ENAAT, per les sigles en anglès) i ha dut a terme accions coordinades en contra del comerç d'armes a bona part dels països europeus.¹⁴⁸ Actualment, la Fundació per la Pau és la representant de la IANSA a Catalunya i, juntament amb la secció nacional d'Amnistia Internacional i amb Intermón Oxfam, també d'Armes sota Control.

En aquests processos, la posició de l'Estat espanyol ha estat ambiciosa en els discursos, però prudent en les negociacions, i sempre ha intentat no distanciar-se de la postura oficial de la UE.

145. Material de defensa és el que té un caràcter exclusivament militar, mentre que el material de doble ús es pot destinar tant a usos civils com a usos militars. L'any 1997 es va afegir per primera vegada el total d'exportacions de productes de doble ús al total d'exportacions de material de defensa. Les dues dades s'oferien fins llavors solament per país de destinació. El 1998 s'hi va incorporar un quadre amb la desagregació del total d'exportacions per 6 categories bàsiques de productes, que el 2000 es van ampliar a 30. El 2001 s'hi va adjuntar una taula creuada entre països destinataris i 7 categories de productes exportats, que el 2003 es van ampliar a 23 de material de defensa i 10 de productes de doble ús. El 2004 es va començar a informar sobre el valor del material exportat per cada categoria de producte i país de destinació. També es va començar a facilitar informació sobre la xifra de llicències autoritzades a l'any per país de destinació i el valor total de la suma de totes. El 2005 es van incloure en les estadístiques oficials els avions de transport militar. Al darrer informe, que es va presentar al maig del 2007, s'ofereix per primera vegada informació sobre el destinatari (forces armades, armeria o particular) i també sobre l'ús final del producte (públic o privat).

146. Vegeu Alcalde (2007b), Caramés (2007), Greenpeace et al. (2007) i González (2007).

147. Entrevistada per l'autor a Londres, el 20 de febrer de 2007.

148. Actualment l'ENAAT es planteja iniciar una campanya europea que denunciï públicament les empreses bancàries i les agències de crèdit a l'exportació que financen el comerç d'armament. Vegeu Prat, 2006.

En qualsevol cas, és destacable la sintonia entre el Ministeri d'Afers Exteriors i les ONG més interessades en el control de les armes lleugeres, un aspecte innovador i positiu que posa de manifest l'obertura de la política exterior a la societat civil en una temàtica molt sensible als interessos dels estats. En aquest sentit, cal mencionar la inclusió de representants d'ONG com a assessors de la delegació espanyola a la RevCon. Es tracta d'una tendència generalitzada en les negociacions internacionals des de mitjan dècada dels noranta en què actors de la societat civil aporten els seus coneixements sobre el terreny en el camp de la seguretat, entès d'una manera àmplia, amb vincles amb altres aspectes de la política exterior, com ara el desenvolupament, el medi ambient i la protecció dels drets humans.

5. LA CAMPANYA INTERNACIONAL CONTRA LES BOMBES DE DISPERSIÓ¹⁴⁹

La campanya contra les municions de dispersió és la que es relaciona més directament amb la de les mines antipersones. Tant és així que molts dels protagonistes a escala governamental, i també de les associacions humanitàries, són els mateixos en tots dos casos. No obstant això, com veurem, algunes diferències entre aquests dos casos han impossibilitat reproduir automàticament la campanya contra les mines en el cas de les municions de dispersió. En qualsevol cas, es pot afirmar que actualment la campanya contra les municions de dispersió és la campanya internacional de desarmament amb més potencial i amb més possibilitats d'obtenir un resultat concret a escala global a curt termini.

5.1. Què són les bombes de dispersió?

Les municions *cluster*, o de dispersió, són uns projectils de caiguda lliure o dirigida que es poden llançar des de terra, mar o aire i que s'obren durant la seva trajectòria per deixar caure centenars de càrregues explosives. En teoria, exploten quan arriben a terra, però tenen un marge d'error en la detonació de fins al 30%. Per això n'hi ha que poden quedar enterrades sense explotar, la qual cosa converteix l'àrea afectada en un gran camp de mines. Són perilloses especialment per als nens per la forma i el color que tenen, semblants a pedres, pilotes de tennis o llaunes de refresc. Tot i que la gran majoria de víctimes són civils, també constitueixen un problema per als soldats. De fet, aquest tipus d'armament representa el principal risc per als cascos blaus actualment destinats al sud del Líban (entre els quals hi ha el contingent espanyol), ja que Israel hi va llançar quatre milions de submunicions durant el conflicte armat de l'estiu del 2006, el 90% de les quals durant les 72 hores finals del bombardeig, segons dades de l'oficina de l'ONU al Líban.

Les bombes de dispersió tenen efectes indiscriminats i desproporcionats al dany que pretenen causar. Per tant, utilitzar-les constitueix una violació del dret humanitari internacional. En primer lloc, delimitar el seu impacte a un objectiu concret és molt difícil, i els seus efectes es disseminen per una zona d'una gran amplitud. Per això quan aquestes armes s'utilitzen a prop de la població civil constitueixen molt probablement una forma d'atac indiscriminat, ja que en una zona d'una gran extensió no és possible distingir entre objectius civils i militars. D'altra banda, una part de les municions que es desprenen o es fragmenten no arriba a explotar, de manera que es converteixen en una mena de mines antipersones amb el perill consegüent per als habitants de la zona,

---

149. Les expressions "bombes de dispersió" (o de fragmentació) i "municions de dispersió" es fan servir aquí indistintament, tot i que de vegades es restringeix l'ús de "bombes de fragmentació" a les que es llancen des de l'aire. D'altra banda, cada munició està formada per una quantitat de "submunicions" que es fragmenten i es dispersen en el moment de l'impacte. Aquest apartat de l'estudi que teniu a les mans es basa en un text dedicat íntegrament al procés internacional sobre les municions de fragmentació. En aquest sentit, vegeu Alcalde (2007c).

fins i tot una vegada acabat el conflicte armat. De fet, la majoria de víctimes pels efectes de les bombes de fragmentació identificades fins avui són civils i, en una proporció més gran que en qualsevol altre tipus d'arma coneguda, infants.

Es tracta d'un tema que ha suscitat l'interès de les organitzacions de cooperació al desenvolupament que treballen en el terreny a llocs com el Líban, Kosovo i Cambodja. Recentment, un grup de països donants d'ajut al desenvolupament, encapçalats per Noruega, ha destacat la relació tan estreta que hi ha entre l'ús d'aquesta arma i les dificultats per al desenvolupament a les comunitats afectades. Com a conseqüència, en part, de les notícies que van arribar el 2006 sobre l'ús de les municions de fragmentació per Israel i de la paràlisi del fòrum tradicional de desarmament per discutir sobre aquest tipus d'armament, la Convenció sobre Armes Convencionals (CAI o CCW, per les sigles en anglès),¹⁵⁰ el país escandinau va organitzar una conferència internacional al final del mes de febrer del 2007 per impulsar un procés més ràpid i efectiu que tractés específicament el tema de les municions de dispersió.

5.2. Els actors que formen la xarxa internacional

La Coalició contra les Municions de Fragmentació (CMC, per les sigles en anglès) es va fundar oficialment a l'Haia al novembre del 2003. El document fundacional feia una crida als estats perquè adquirissin una responsabilitat especial pel que fa a la neteja dels artefactes explosius que romanen després dels conflictes armats, coneguts en la literatura específica com a restes d'explosius de guerra (REG). En aquell moment s'entenia que la CMC havia de ser una "campanya internacional contra (totes) les REG", no únicament contra les municions de dispersió. L'argument era que la CMC havia d'omplir el buit deixat per la ICBL, que no inclou les submunicions en el seu àmbit d'actuació.

En el context de l'etapa posttractat de la campanya antimines, alguns activistes havien aprofitat les reunions dels estats part a la convenció antimines, les de la CAI i les del *Landmine Monitor* per trobar-se amb altres activistes i ajudar a conscienciar sobre el tema de les REG i, en particular, sobre les bombes de fragmentació.¹⁵¹

El llançament de la CMC va coincidir amb les dates prèvies a la reunió governamental de la CAI el 2003, en què es va adoptar el Protocol V de la CAI, que tracta sobre les REG. Tot i la pressió d'organitzacions com el CICR, Landmine Action, UNMAS i Human Rights Watch (HRW), el resultat va ser un document bastant dèbil respecte de les pretensions inicials. Així, el text del protocol conté nombroses advertències, els annexos tècnics no són legalment vinculants, el protocol no és retroactiu i les municions de dispersió no reben un tractament específic.¹⁵²

Com a conseqüència de l'adopció del Protocol V, l'enfocament de la CMC va començar a canviar. El fet que els estats mostressin la voluntat d'afrontar el problema general de les REG, a la vegada que defensaven el dret a fer servir les grans quantitats de municions de dispersió que mantenen als seus arsenals, va convèncer les ONG de la necessitat de concentrar-se a obtenir una resposta específica als problemes causats per les municions de fragmentació (Nash, 2006).

A més, l'experiència d'altres campanyes humanitàries de pressió pública suggeria que un missatge clar i concret, com ara "Stop a l'ús de les municions de dispersió", era essencial per a l'èxit de

---

150. El Protocol V d'aquesta convenció, aprovat el 2003, s'ocupa únicament dels efectes postconflicte de l'ús de les municions de fragmentació i no té efectes retroactius. Per això el consideren insuficient els partidaris del Procés d'Oslo.

151. A més, Mines Action Canada va publicar un document en el context de la CAI en què argumentava que calia tractar aquest tema específicament. Entrevista amb Rosy Cave, en aquella època de Landmine Action i actualment a l'UNIDIR. Londres, febrer del 2007.

152. Vegeu una interpretació més optimista de les possibilitats del Protocol V a Restos explosivos de guerra, el treball fet per Gustavo Laurie, coordinador d'UNMAS. Respecte del procés de negociació, Laurie afirma: "L'enfocament pragmàtic dels negociadors, l'hàbil lideratge del coordinador i, sobretot, la profunda inspiració humanitària dels treballs, promoguda fonamentalment pel CICR, van permetre concloure les negociacions del Protocol V de manera ràpida i efectiva" (Laurie, 2007: 45).

la campanya. Així doncs, l'objectiu de la CMC es va delimitar als problemes específics de les municions de fragmentació: l'extensió de l'àrea afectada i l'existència de les REG. Des del final del 2004, els documents de la CMC expliciten ja clarament aquesta idea.

Arribats en aquest punt, hi havia dues possibilitats per enfocar la solució als problemes derivats de les municions de fragmentació: prohibir-les o definir requisits estrictes respecte del seu ús.¹⁵³ No obstant això, alguns investigadors han destacat que la diferència entre regulació i prohibició és una distinció artificial, ja que el que s'anomena "prohibició" des d'un punt de vista es pot entendre com a "regulació" des d'un altre.¹⁵⁴ D'altra banda, l'elecció entre prohibició i restricció depèn parcialment de la definició d'allò que s'ha de prohibir o restringir.¹⁵⁵

Així mateix, organitzacions de drets humans com HRW, basant-se en una lectura rigorosa del dret internacional humanitari (DIH), proposen des de fa una dècada una moratòria en l'ús de les municions de fragmentació i una sèrie de reformes respecte de la prohibició de fer servir aquest tipus d'armament a prop d'àrees poblades, així com dels artefactes no equipats amb mecanismes d'autodestrucció o autoneutralització (vegeu HRW, 1999). D'altra banda, altres organitzacions com Handicap International i el Comitè Central Mennonita participen en la CMC a partir de l'experiència de la seva gent en el terreny en àrees afectades per les municions de fragmentació, i en demanen la prohibició total, ja que argumenten que amb un seguit de reformes limitades no n'hi ha prou per evitar noves víctimes.

Una posició intermèdia és la que manté tradicionalment Norwegian People's Aid, entitat coorganitzadora de la Setmana d'Acció contra les Municions de Fragmentació a Oslo i partidària de prohibir alguns tipus d'aquesta arma, que accepta restriccions a la prohibició pel que fa a alguns artefactes concrets que no representen una amenaça humanitària. Tot i això, es tracta d'una posició més propera a la prohibició que no pas a la regulació. Fins a mitjan any 2006, la posició col·lectiva de la CMC s'aproximava a la d'HRW. En paraules del coordinador de la CMC: "Sembla que la manca de suport públic a la prohibició ens porta a un règim de regulació de les municions de fragmentació que en limiti l'ús de certs tipus amb alts percentatges d'error i en àrees poblades" (Nash, 2006).

Les organitzacions de la societat civil han evolucionat de perspectiva cap a posicions més properes a la prohibició a causa d'una sèrie de factors. En primer lloc, la campanya nacional belga va obtenir un èxit important amb una nova legislació que prohibeix les municions de fragmentació i que va entrar en vigor el 9 de juny de 2006.¹⁵⁶ Això va provocar que organitzacions influents com Landmine Action, al Regne Unit, decidissin modificar la seva posició i apostar per la prohibició, i no només per una moratòria nacional, que era el que demanaven fins llavors. D'altra banda, la correlació de forces dins el Comitè Directiu de la CMC s'ha modificat amb la incorporació de noves organitzacions, com ara Norwegian People's Aid, que afavoreixen els partidaris de la prohibició.

---

153. Cal recordar que alguns debats semblants havien tingut lloc amb les mines antipersones al començament de la dècada dels noranta, quan es discutia si s'havia de demanar que es prohibissin totes les mines, o només les terrestres, o només les antipersones, etc.

154. Entrevista amb Brian Ruppert, de la Universitat d'Exeter, Oslo, 22 de febrer de 2006.

155. Una proposta de definició és la que va presentar Alemanya durant una de les sessions del Grup de Treball de la CAI sobre municions de fragmentació. El text de la definició traduït al català és el següent: "a) Són municions de fragmentació les municions que contenen submunicions amb explosius. Són armes que es llancen i estan dissenyades per explotar en el moment de l'impacte, amb una distribució estadística en una àrea predefinida; b) la projecció de municions de fragmentació inclou municions d'artilleria, de míssils o llançades des d'avions; c) les municions de fragmentació es caracteritzen per una manca de capacitat de detecció d'objectius autònoms i, sovint, per l'existència d'un nombre elevat d'artefactes perillosos sense explotar que representen amenaces humanitàries serioses després d'haver-los utilitzat; i d) l'expressió "municions de fragmentació" no inclou municions de foc directe, municions de flamarada i fum, municions equipades amb sensors i capacitat de detecció d'objectius autònoms, submunicions sense explosius i mines antipersones".

156. Aquesta prohibició permet dues excepcions. D'una banda, armes que no contenen submunicions explosives i que estan dissenyades per crear fum o llums; de l'altra, armes que contenen submunicions amb mecanismes individuals que van directament a l'objectiu i que, per tant, no deixen restes explosives de guerra. Són excepcions que la CMC acceptaria per a un futur tractat internacional. Vegeu CMC (2007).

Aquesta diversitat de perspectives s'ha considerat un signe de debilitat que han aprofitat, entre altres, la indústria armamentística belga, que ha intentat emfasitzar les diferències entre els membres de la CMC com a argument en contra d'una acció efectiva contra les municions de fragmentació (Nash, 2006: 36). Com a reacció, i sobretot a partir de la Conferència d'Oslo del febrer del 2006, les ONG de la CMC s'han esforçat per unificar el seu missatge, amb l'objectiu optimista de prohibir totalment les municions de fragmentació, tot i que les excepcions de la llei nacional belga no es consideren una amenaça a aquesta idea (vegeu CMC, 2007).

Actualment, les ONG incorporen més personal dedicat exclusivament a les municions de fragmentació. A més, se n'han publicat noves recerques durant els anys 2006 i 2007. Al mateix temps, la CMC està ampliant qualitativament i quantitativament el nombre de membres, des d'alguns que pertanyen a la ICBL fins a grups per la pau, pels drets humans i humanitaris, i ha millorat i incrementat alhora les relacions amb ONG de països afectats. En definitiva, la CMC ha desenvolupat una estratègia comuna pel que fa als esforços internacionals, centrada en l'exposició pública del problema i una interrelació creixent amb les instàncies encarregades de prendre decisions a escala nacional, sobretot parlamentaris, per obtenir mesures coordinades en l'àmbit nacional.¹⁵⁷

5.3. Evolució del procés internacional

El Procés d'Oslo té moltes similituds amb el Procés d'Ottawa de les mines antipersones. Així, a la Conferència de Revisió de la CAI del 1995 no es va aconseguir la prohibició de les mines antipersones, però en va sortir un grup d'estats amb voluntat de liderar un nou procés que finalment va ser molt efectiu. En el cas de les municions de fragmentació va tenir lloc un procés molt semblant després del fracàs d'una nova Conferència de Revisió de la CAI al novembre del 2006 que va representar un nou impuls al futur acord, confirmat a la Conferència d'Oslo del febrer del 2007. Així, davant les dificultats d'arribar a un acord consensuat, Noruega va creure que hi havia suficient suport per iniciar un nou procés alternatiu a la CAI per tractar els efectes en la població causats per les bombes de dispersió.

En qualsevol cas, les mines i les bombes de dispersió s'assemblen. D'una banda, en els aspectes tècnics, ja que totes dues poden ser antipersones i antivehicles.¹⁵⁸ De l'altra, les dues produeixen efectes socioeconòmics a les comunitats afectades que van més enllà dels danys directes causats a la població. En tots dos casos hi ha una coalició d'ONG que dona suport a la causa i en tots dos s'ha acabat optant per processos de diplomàcia no tradicional en les negociacions.

Tot i això, les mines antipersones eren una arma amb una utilitat militar limitada i, fins a un cert punt, desfasada tecnològicament, un aspecte que reconeixia fins i tot la majoria de l'estament militar des de mitjan dècada dels noranta. A més, hi havia una crisi humanitària de proporcions més grans que en el cas de les municions de fragmentació, la major part de les quals encara estan emmagatzemades.

Finalment, els vincles entre els dos temes són també freqüents entre els principals actors d'aquests processos, tant en el terreny diplomàtic com entre els activistes. Així, seccions nacionals de la ICBL (com a Cambodja, el Japó o l'Afganistan) són membres de la CMC. D'altra banda, hi ha països clau en el Procés d'Ottawa, com Bèlgica i Noruega, que també lideren les negocia-

---

157. En aquest sentit, ja s'han fet seminaris per informar els parlamentaris europeus a Copenhaguen (març del 2004), Roma (octubre del 2004), París (octubre del 2005), Estocolm (maig del 2006) i Viena (juliol del 2006). En el context espanyol, cal destacar la tasca dels parlamentaris catalans, com ara Joan Herrera i Carles Campuzano (entrevista amb Maria Josep Parés, del Moviment per la Pau, abril del 2007 a Barcelona).

158. De fet, les Nacions Unides entenen l'acció antimines com el conjunt de mesures contra les mines antipersones, les mines antivehicles i les restes explosives de guerra. Entrevista amb Gustavo Laurie, coordinador d'UNMAS, a Ginebra, al febrer del 2007.

cions sobre les bombes de dispersió.¹⁵⁹ De fet, un dels pares de la iniciativa noruega, Steffen Kongstad, cap de la delegació noruega a la Conferència d'Oslo del febrer del 2007, era l'ambaixador de Noruega a Ginebra i el cap de la delegació negociadora a la CAI, i va tenir un paper crucial al Procés d'Ottawa.¹⁶⁰

No és casualitat que hagi estat el país escandinau l'encarregat de liderar aquestes negociacions. Noruega és un país amb una tradició humanitària lligada al treball missioner protestant, amb una política exterior centrada en la promoció de valors humanitaris, la contribució a l'ajut al desenvolupament i la participació en operacions de manteniment de la pau i en processos de resolució de conflictes, com els intents per aconseguir acords de pau entre Israel i Palestina l'any 1993.¹⁶¹ A més, el nombre de persones dels diferents departaments del Govern noruec que provenen del teixit associatiu és el més alt de l'Europa Occidental.¹⁶²

Si tenim en compte les característiques de la cultura política del país escandinau, la iniciativa noruega per dur a terme un procés alternatiu en la negociació sobre les municions de fragmentació es pot entendre com una part d'un esforç renovat per incrementar la influència de Noruega al món. De fet, aquesta iniciativa s'integraria en un nou programa llançat el 2003 amb l'objectiu de crear una marca distintiva de Noruega a escala internacional com a potència humanitària, en part com a resposta als resultats d'estudis que mostraven la manca de coneixement del país escandinau entre el públic estranger.¹⁶³ En altres paraules, mentre que països com els Estats Units, la Xina, el Regne Unit i França es preocupen per millorar la seva imatge, "el principal problema de la diplomàcia pública de Noruega és la invisibilitat" (Leonard i Small, 2003: 34).

Arguments i contraarguments

És interessant observar la lluita en el terreny dialèctic per aconseguir emmarcar el problema de les municions de fragmentació. Tant les ONG i els països aliats com els defensors de l'*statu quo* saben que és cabdal per al futur d'aquesta negociació imposar la seva visió del problema. Les municions de fragmentació són un risc per als civils? Fins a quin punt són útils en les accions militars actuals? Hi ha armes estúpides i armes intel·ligents? És més democràtic un acord en el context de la CAI o un procés alternatiu?

Els països més reticents al procés iniciat a Oslo argumenten que la iniciativa noruega fora de la CAI no tindrà el suport dels principals productors de municions de fragmentació. Per aquest mo-

159. A més, fins i tot el despatx de la CMC és a les oficines de Landmine Action, a Londres, organització líder en la lluita contra les mines antipersones. El Fons per a la Memòria de Diana, Princesa de Gal·les, és un dels principals donants de Landmine Action i també de la CMC. I hi ha organitzacions com Human Rights Watch que són membres dels comitès directius de la ICBL i de la CMC.

160. De fet, de vegades s'ha comentat que el Tractat d'Ottawa hauria de ser conegut com a Tractat d'Oslo, ja que el gruix de les negociacions que van permetre signar el tractat a la capital canadenca van tenir lloc a la capital noruega. El cas de les municions de fragmentació oferia una nova oportunitat per al protagonisme internacional del país escandinau, sobretot després que Suècia, veí i competidor com a potència humanitària, hagués mostrat voluntat de lideratge a la darrera conferència de la CAI al novembre del 2006. En aquest sentit, és significatiu que el Canadà mencionés explícitament el Procés d'Oslo per referir-se al procés alternatiu de negociacions internacionals en el moment de donar suport a la declaració final de la Conferència d'Oslo.

161. Amb l'objectiu de plasmar en instruments legals concrets aquests principis, compartits per un conjunt de països petits i mitjans, Noruega és un dels fundadors de la xarxa de seguretat humana que intenta reproduir el model de "nova diplomàcia" del Procés d'Ottawa en altres àrees properes, en els àmbits del desarmament, el medi ambient, els drets humans i el desenvolupament internacional. Vegeu <http://www.humansecuritynetwork.org>.

162. Dos exemples: el 1990 el conseller del ministre d'Afers Exteriors (i posteriorment ministre adjunt d'Afers Exteriors) era Jan Engeland (que prèviament havia presidit la secció noruega d'Amnistia Internacional i havia treballat també per al CICR), persona que va ser clau en el lideratge noruec a les negociacions per prohibir les mines antipersones i secretari general adjunt per a Afers Humanitaris durant la crisi del Líban el 2006. En segon lloc, des del 2005 el ministre d'Afers Exteriors és Jonas Gahr Store, antic secretari general de la Creu Roja noruega, que va ser l'encarregat d'iniciar els discursos a la Conferència d'Oslo.

163. "Noruega pot ser únicament el país número 115 en termes d'extensió, però lidera el món com a potència humanitària i supera tots els altres països en termes de la contribució a l'ajut al desenvolupament, el seu paper en les operacions de pau i en els processos de pau, i el seu compromís per desenvolupar nous tipus de governança global" (Leonard i Small, 2003: 34).

tiu, diuen, el fòrum natural per tractar aquest tema hauria de continuar sent la CAI, tot i que únicament inclou la meitat dels estats membres de l'ONU i els darrers anys s'ha mostrat incapaç de desenvolupar respostes efectives als problemes humanitaris causats per les municions de fragmentació. S'afirma també que països com els Estats Units, Rússia i la Xina no acceptaran mai una prohibició total i caldria buscar, doncs, solucions més realistes. No obstant això, i com hem vist en el cas de les mines antipersones, la negociació d'un nou tractat que prohibeixi les municions de fragmentació podria modificar les pràctiques dels estats no signants del tractat, tal com va succeir amb el Tractat d'Ottawa.

Un argument més polèmic és el de la utilitat militar d'un tipus d'armament dissenyat principalment durant la guerra freda per utilitzar-lo contra columnes extenses de carros blindats. En els conflictes militars actuals, l'ús d'aquest tipus d'armament representa sovint una dificultat afegida a les estratègies polítiques i militars, ja que arrisca la vida dels civils i, fins i tot, dels mateixos soldats. El problema és que encara no existeix una tecnologia alternativa tan barata i efectiva per atacar els carros blindats. Tot i això, els defensors de l'arma encara no han aconseguit presentar una evidència consistent de la seva suposada efectivitat militar. Aquesta incertesa permet a les ONG afirmar que els danys causats per les municions de fragmentació sempre seran més grans que qualsevol utilitat militar que puguin tenir.

Els estats favorables a l'*statu quo* afirmen que ja hi ha disposicions legals que regulen l'ús d'aquestes armes. No obstant això, la debilitat del dret internacional humanitari existent permet sovint interpretacions ambigües d'aquestes disposicions. Davant aquesta situació, les ONG afirmen que són necessàries regles específiques sobre les municions de fragmentació per evitar els atacs indiscriminats i per obligar els usuaris d'aquestes armes a fer-se responsables dels seus efectes posteriors al conflicte.

Tal com va succeir en el cas de les mines antipersones, alguns estats que han expressat la seva preocupació pel problema han afirmat que es comprometen a millorar la fiabilitat de les municions de fragmentació. Es tracta, doncs, d'enfocaments tècnics que, en el millor dels casos, millorarien la fiabilitat de l'arma amb vista a les situacions posteriors al conflicte, però que en cap cas poden solucionar el problema causat per l'extensió de l'àrea dels seus efectes, la qual cosa converteix en indiscriminades les accions militars que utilitzen les municions de fragmentació. Es tracta, com dèiem, d'una repetició dels debats de mitjan dècada dels noranta respecte de les virtuts de les mines "intel·ligents". Així, els artefactes amb mecanismes d'autodestrucció o auto-neutralització representarien un risc més petit que altres tipus de municions de fragmentació. No obstant això, conflictes recents com a l'Iraq o al Líban han demostrat que la fiabilitat de les bombes amb mecanismes d'autodestrucció no és tan clara. Al Líban, després de l'alto el foc, es va trobar un gran nombre de submunicions completes, sense explotar, tot i tenir mecanismes d'autodestrucció, un fet que alguns experts han considerat un gest de bona voluntat dels soldats israelites que no aprovaven la seva pròpia actuació. En qualsevol cas, això mostra la dificultat de trobar estadístiques rigoroses en aquest camp.

Un altre punt de conflicte sorgeix quan es parla de reduir el nivell d'error d'aquesta arma i prohibir-ne, doncs, les menys efectives. La CMC ha argumentat sòlidament que el nivell d'error no es pot abordar només des d'una perspectiva tècnica, perquè hi ha molts altres factors que hi influeixen, com les condicions meteorològiques, l'estat del terreny, l'experiència del pilot, etc. En qualsevol cas, fins i tot si s'assumeix que els nivells d'error es poden reduir, l'enorme quantitat de submunicions repartides per les bombes de fragmentació significa que un nivell d'error mínim es traduiria igualment en un risc clar per a la població civil. Les ONG afirmen que la solució no és només prohibir un tipus concret de submunicions de fragmentació, perquè hi ha grans quantitats de submunicions emmagatzemades que, sense un enfocament complet del problema, es podrien (re)vendre a un preu més baix a governs i també a grups armats no estatals.

Els estudis de la percepció de la utilitat militar d'aquesta arma mostren que no hi ha prou suport per a una prohibició acordada en un fòrum regit per la regla de la unanimitat. Malgrat tot, hi ha un grup de països potencialment favorable a un eventual tractat. En primer lloc, els països euro-

peus, amb soldats destinats a missions de manteniment de la pau que necessiten armes fiables que puguin discriminar entre objectius civils i militars. D'altra banda, els països sud-americans, que tampoc no han d'afrontar amenaces directes de grans quantitats de carros armats. Finalment, els països afectats tenen un interès lògic a aprovar un tractat que, entre altres coses, reculli la neteja de les zones contaminades i l'assistència a les víctimes i als supervivents.

La Conferència d'Oslo i la iniciativa noruega

Noruega va sufragar una gran part dels costos derivats de l'organització de la Conferència d'Oslo amb l'objectiu de crear un ambient relaxat de treball i col·laboració entre els diplomàtics. El procés iniciat al febrer del 2007 és un exemple del que, des de la dècada dels noranta, es coneix com a "nova diplomàcia" i que es caracteritza per processos de negociació multilaterals i oberts, amb regles flexibles i amb un paper protagonista de la societat civil. En aquests processos el lideratge d'una sèrie d'individus que representen països i organitzacions internacionals, amb idees i interessos comuns, impulsa processos alternatius de negociació davant la paràlisi generalitzada dels fòrums tradicionals, en molts casos a causa de la regla de la unanimitat que es requereix per prendre les decisions. A la reunió d'Oslo hi va haver una col·laboració estreta entre la CMC i el Govern noruec, amb un intercanvi constant d'informació i amb reunions obertes, fet que facilitava que molts dels assistents alternessin la trobada oficial amb les activitats organitzades per les ONG.

D'altra banda, i com va passar amb el Procés d'Ottawa de les mines, la participació dels estats es regeix per procediments d'autoselecció. En altres paraules, només acudeixen a les reunions els que han mostrat una voluntat de prendre accions per tractar el problema d'una forma efectiva, i que accepten una sèrie de principis, més concrets a mesura que avança el procés. Això és fonamental per evitar posicions negatives de països que poden entorpir i bloquejar les negociacions als fòrums tradicionals. A més, així s'obliga els estats a escollir entre ser al grup de països que efectivament negociaran un nou procés de desarmament internacional o quedar-se'n fora. És a dir, han de prendre partit públicament, de manera que el seu comportament es pot controlar després i se li pot demanar compte en casos d'incoherència entre fets i paraules.

L'encarregat de presentar la iniciativa noruega a Oslo va ser el ministre noruec per al Desenvolupament Internacional, i ho va fer citant el famós eslògan de la firma Nike: "*Just do it*". Després de recordar altres exemples d'accions col·lectives efectives per part de la societat civil, com la lluita contra l'*apartheid* a Sud-àfrica, el moviment pels drets civils de la població afroamericana als Estats Units i, fins i tot, l'abolició de l'esclavisme, Erik Solheim va apel·lar al cèlebre missatge de la marca esportiva per il·lustrar la idea segons la qual l'única cosa que calia fer per prohibir les municions de fragmentació era precisament això: fer-ho.

La gravetat del problema es va transmetre per mitjà de la repetició de missatges clars i concrets que van fer determinades personalitats públiques. A més, es van distribuir als diplomàtics i als mitjans de comunicació presents a Oslo una sèrie d'estadístiques "humanitzades" per la presència de supervivents ferits per l'explosió de municions de fragmentació utilitzades durant el conflicte de Kosovo.¹⁶⁴ Cal interpretar en aquest sentit l'apassionada intervenció de Jody Williams, que va explicar amb una cruesa extrema les conseqüències per a la població derivades de l'ús d'aquestes armes al Sudan.

És necessari destacar la importància dels esdeveniments del Líban, que han accelerat el procés de negociació sobre les municions de fragmentació.¹⁶⁵ Paradoxalment, doncs, el bombardeig va

164. Els principals missatges expressats a Oslo van ser els següents: les municions de fragmentació estan fora de control; aquesta setmana és el principi de la solució; s'ha de negociar en un fòrum que superi la tirania del consens; no cal protegir les municions de fragmentació, sinó la població civil, sobretot els nens; als arsenals dels països hi ha milers de milions de submunicions; les municions de fragmentació són potencialment molt més destructives que les mines antipersones; això és urgent, cal evitar una altra crisi humanitària; "Just do it"; no n'hi ha prou amb millores tècniques per posar fi al problema; es tracta d'un problema humanitari i per al desenvolupament; el seu ús és contrari al dret internacional humanitari. Vegeu Alcalde (2007c).

165. En aquest sentit, Jody Williams va començar una part del seu discurs del dia 21 de febrer a Oslo agraint irònicament l'ús que n'havia fet Israel: "Gràcies, Israel".

tenir alguns aspectes col·laterals positius. A més, la resposta dels mitjans de comunicació va ser molt intensa i es va centrar en les dificultats de les tasques de neteja i desminatge de la zona i en els problemes socioeconòmics per a les comunitats de les zones afectades per la presència d'artefactes sense explotar.¹⁶⁶

Entre els signants de la Declaració d'Oslo hi havia la meitat dels productors del món (34), un terç dels que emmagatzemen municions de fragmentació, 6 que en fan servir o n'han fet servir, 6 països afectats i 7 països no membres de la CAI.

La declaració aprovada és un text deliberadament ambigu i obert a diferents interpretacions. En primer lloc, s'especifica que només es prohibiran les municions de fragmentació que produeixen "danys humanitaris inacceptables". Alguns països, com Mèxic i el Líban, consideren que totes en produeixen. Per a altres estats, com Alemanya i el Regne Unit, només s'haurien de prohibir una petita proporció del total. El segon punt fa referència a la possibilitat de tractar paral·lelament aquest tema en el context de la CAI.¹⁶⁷ I el tercer, a la delimitació temporal del procés, ja que, tot i que el text afirma que hi haurà un nou tractat el 2008, països com Alemanya, Suïssa i el Canadà van interpretar aquesta frase com un "objectiu ambiciós", però no com una dada per tenir un document legalment vinculant.

Els països que lideren conjuntament el procés i intenten enfortir els textos sorgits de les conferències com la d'Oslo són, a més de Noruega, Àustria, Bèlgica, Costa Rica, Irlanda, Mèxic, Nova Zelanda i el Perú. Per exemple, cal destacar la proposta de Costa Rica de convertir l'Amèrica Central en una zona lliure de municions de fragmentació. D'altra banda, els partidaris del Procés d'Oslo van considerar un èxit important la resposta positiva de països que en l'àmbit de la CAI havien mostrat postures contràries a un procés alternatiu, com ara el Canadà, el Regne Unit, França, Itàlia, Alemanya i Suïssa. És probable que aquest fet facilités el vot a favor d'altres països amb preferències menys definides.¹⁶⁸

D'altra banda, cal remarcar l'existència en aquest procés d'importants aliats de la CMC entre els actors governamentals d'altres àmbits, el CICR i diversos departaments de l'ONU. A Oslo, la presència d'ONG que formaven part d'altres xarxes i processos, com el del futur TCA, va ser essencial per influir en alguns governs, com en el cas del Regne Unit.¹⁶⁹ D'altra banda, el CICR

166. Una de les dades més citades era que sis mesos després de l'alto el foc al Líban com a mínim 200 civils havien mort o havien estat ferits per submunicions de bombes de fragmentació que romanien sense explotar. A tall d'exemple, alguns articles apareguts a la premsa internacional durant la setmana del 8 al 14 de gener de 2007 van ser els següents: "Norway to Help Serbia Remove NATO Cluster Bombs", Serbianna.com (Sèrbia), 10/01/2007; "Huge Bomb Disposal Task Lies Ahead", Gisbone Herald (Nova Zelanda), 11/01/2007; "De-mining Official Expects South to be Clear of Cluster Bombs by Year's End", The Daily Star (Líban), 11/01/2007; "Both Hizbullah and Israel 'Broke Laws of War'", The Daily Star (Líban), 11/01/2007; "ATFL Campaign to Ban Cluster Bombs Endorsed by Ralph Nader", PRNewswire-USNewswire (Estats Units); "Lebanese Ban Political Talk to Get Back to Work", Sunday Telegraph (Regne Unit), 14/01/2007. D'altra banda, el coordinador de la CMC, Thomas Nash, assenyalava el notable increment de visites a la pàgina web de la coalició www.stopclustermunitions.org com a conseqüència de la crisi del Líban (Nash, 2006: 40).

167. De fet, una sèrie de països que hi van votar positivament van explicitar que entenien que el punt segon de la declaració es referia explícitament a la CAI. Entre altres, podem destacar Alemanya, França, els Països Baixos, Itàlia, Letònia, el Regne Unit i Suïssa. Espanya no ho va mencionar quan va expressar el seu vot, però durant la primera intervenció s'havia manifestat d'una manera similar.

168. Si volem explicar els canvis de posició d'alguns països cal entendre que els estats no són entitats unitàries i hermètiques, sinó que sovint amaguen opinions i interessos diversos, amb tensions freqüents entre els ministeris de Defensa i Afers Estrangers (si n'hi ha) sobretot amb el Ministeri pel Desenvolupament Internacional. Per exemple, el Regne Unit va signar la declaració de la Conferència d'Oslo, però encara aposta per tractar el tema en el context de la CAI, una situació que va recordar el secretari d'Estat per al Desenvolupament Internacional al novembre del 2006: "És difícil veure com podem mantenir una posició tan preminent contra les mines antipersones i, al mateix temps, continuar mantenint que l'ús de les municions de fragmentació és acceptable". El 19 de març de 2007, el Regne Unit va anunciar la prohibició de les municions de fragmentació "no intel·ligents", és a dir, sense mecanismes d'autodestrucció.

169. El Regne Unit argumentava que era necessari un consens en el tema de les definicions abans de poder iniciar el procés, una postura contrària a la que havia manifestat només unes setmanes abans respecte del comerç d'armes. En paraules de Richard Moyes, de Landmine Action: "El tractat contra el comerç d'armes va ser important aquesta vegada. Sobretot perquè el Regne Unit feia servir arguments contraris als que havia utilitzat en aquell fòrum. Oxfam i Amnistia Internacional eren amb nosaltres i ho van poder recordar als diplomàtics britànics. Tot i que fins a Oslo no s'havien implicat gaire en aquest tipus de reunions, la seva perspectiva més àmplia (i algunes relacions personals) ens van ser molt útils. També gent de l'UNIDIR va recordar la paradoxa de la posició britànica en la seva intervenció". Entrevista amb Richard Moyes, el 22 de febrer a Oslo.

ha recordat regularment les preocupacions humanitàries derivades de les municions de fragmentació des de l'informe sobre Kosovo que va publicar l'any 2000, i va plasmar el seu compromís a l'abril del 2007 en l'organització d'una reunió d'experts a Suïssa per discutir sobre la utilitat militar d'aquest tipus d'armament. Finalment, algunes agències de l'ONU, com ara la UNICEF, UNMAS, el PNUD i OCHA, van signar una declaració el 2003 en què demanaven una moratòria en l'ús de les municions de fragmentació. També l'antic secretari general de l'ONU, Kofi Annan, ha fet diverses declaracions en què emfasitzava el problema humanitari i demanava als estats que incloguessin aquest tema en l'agenda d'afers prioritaris per a la CAI.

La ICBL pren protagonisme

Per primera vegada, la Campanya Internacional per a la Prohibició de les Mines Antipersones (ICBL, per les sigles en anglès) ha decidit implicar-se a fons en un afer diferent de les mines, i ha aportat la legitimitat que li atorga el tractat antimines i el premi Nobel de la pau davant els governs, les institucions internacionals, l'opinió pública i les mateixes ONG del sector. Jody Williams, líder històrica de la ICBL i coreceptora del premi Nobel de la pau el 1997, va ser a Oslo i a Lima, i també molts antics membres d'aquesta xarxa.¹⁷⁰ La credibilitat que aporten persones com la mateixa Williams o Stephen Goose, cap de l'Àrea de Desarmament de Human Rights Watch i persona clau en el Procés d'Ottawa, es reflecteix en la manera com es van presentar a Oslo: "el mite, la llegenda viva" del moviment.

Algunes de les organitzacions clau de la ICBL ja s'havien implicat en la CMC, com Handicap International i Human Rights Watch. Però la decisió de la ICBL d'integrar-se en el Comitè Directiu és més recent. Es tracta d'una decisió fins a un cert punt oportunista, que molts consideren que va arribar tard, però que va haver de superar l'oposició d'alguns dins la ICBL que temien perdre "la concentració en el tema de les mines".¹⁷¹

La ICBL hi va mostrar el seu suport quan el procés ja estava en marxa, i les seves possibilitats d'èxit eren, per tant, més grans. És a dir, una vegada Noruega va declarar, al final de la Conferència de Revisió de la CAI (novembre del 2006), la seva intenció d'organitzar la Conferència d'Oslo del febrer del 2007. La ICBL no va participar com a tal en el procés de creació de la CMC i no va decidir fins al desembre del 2006 formar part activa de la CMC.¹⁷² Com a resultat, la CMC ha augmentat notablement la seva presència en els mitjans de comunicació, la seva legitimitat i les seves relacions amb diferents sectors de la societat i de la política internacional. Per exemple, sis dels països presents a la Conferència d'Oslo no formen part de la CAI, però mantenen vincles estrets amb la ICBL. A més, la ICBL té l'experiència d'un procés semblant una dècada abans.¹⁷³

La reacció dels partidaris del Procés d'Oslo a la implicació de la ICBL ha estat limitadament positiva –"Millor tard que mai" o "Independentment de les seves motivacions, la seva participació ens és d'un gran ajut"–, conscients que el retard en aquesta implicació ha pogut restar part de la credibilitat o "autoritat moral" que tradicionalment havia constituït el principal valor de la societat civil en aquest tipus de negociacions. De fet, sovint s'ha criticat la ICBL per un excés de zel o, fins i tot, una certa arrogància respecte del fabulós èxit que van aconseguir amb la signatura del

170. Jody Williams és també la fundadora de la iniciativa de diverses dones guardonades amb el premi Nobel de la pau i que el 15 de novembre de 2006 van fer una crida als governs perquè comencessin a treballar en un nou tractat internacional sobre municions de fragmentació. La resta del grup està format per Shirin Ebadi, Wangari Maathai, Rigoberta Menchú Tum, Betty Williams i Mairead Corrigan Maguire.

171. Entrevista amb David Atwood, Ginebra, febrer del 2007. En aquest sentit, "algunes ONG dins la ICBL no entenien com s'apostava per això sense començar a obrir camí amb les mines antitancs. Va haver-hi una mena de polèmica entre la gent que deia: 'Per què us fiquen en això ara si encara no hem resolt el tema de les mines?'" (entrevista amb Maria Josep Parés, Barcelona, abril del 2007).

172. Entrevista amb Kasia Derlicka, coordinadora de campanyes de la ICBL i del tema de les municions de fragmentació, 23 de febrer, a Oslo. El text concret de la declaració diu: "La ICBL decideix aprovar activament el procés internacional per prohibir les municions de fragmentació; a més, la ICBL entra a formar part del Comitè Directiu de la CMC".

173. També les ONG que treballaven en el tema de les mines van haver de tractar i superar conflictes personals i d'objectius (cal recordar que el tractat final només prohibeix les mines terrestres antipersones).

Tractat d'Ottawa. Així, de vegades s'ha afirmat que els participants en la xarxa antimines potser podrien haver estat més generosos a l'hora de compartir les seves experiències amb altres xarxes germanes, com ha reconegut recentment la mateixa Jody Williams.¹⁷⁴

En qualsevol cas, la ICBL no és una ONG més. Es tracta d'una entitat guanyadora del premi Nobel de la pau, amb una legitimitat i un respecte únics a escala governamental. Per tant, cal entendre el seu paper com de capital simbòlic. En paraules de Maria Josep Parés: "La ICBL hi ha de tenir un paper diferent del que tenim les altres ONG. La ICBL ha de fer coses en moments clau, no s'ha de desgastar en coses petites, només en certs moments de suport simbòlic".¹⁷⁵

D'una manera semblant a la ICBL, altres organitzacions com el Centre Internacional de Ginebra pel Desminatge Humanitari han variat els seus objectius. Així, tot i que aquest centre es va crear per tractar els afers derivats de les mines antipersones, avui dia han integrat altres temes i, en particular, les bombes de fragmentació en la seva missió.¹⁷⁶

Després de la Conferència d'Oslo, els objectius de la CMC se centren a assegurar que el tractat prengui la forma d'una prohibició i no d'una restricció, i que les municions de dispersió amb mecanismes d'autodestrucció no quedin exemptes del text legal. D'altra banda, el grup de quaranta-sis països s'està expandint per integrar-ne més, particularment de les regions afectades, a la vegada que es pressiona els estats signants de la Declaració d'Oslo –sobretot estats clau, com el Regne Unit, França, Alemanya i Itàlia– perquè prenguin mesures concretes a escala nacional per renunciar a aquest tipus d'armament mitjançant una prohibició o, com a mínim, una moratòria. Aquest ha estat el principal objectiu de la darrera reunió de la iniciativa noruega a Lima al final de maig del 2007, juntament amb l'obtenció del suport de tots els països de la regió de l'Amèrica del Sud i Central.

Just abans de la reunió de Lima hi va haver una reunió d'experts durant el mes d'abril a Suïssa, organitzada pel CICR, en la qual es van discutir diversos aspectes sobre la utilitat militar d'aquest tipus d'arma.¹⁷⁷ En aquella reunió sembla que els qui argumentaven a favor de les municions de fragmentació no tenien preparat un material rigorós suficient i, per tant, no van aconseguir presentar el cas d'una manera convincent. Això vol dir que els qui senten la responsabilitat de defensar els seus arguments són els partidaris d'aquest tipus d'arma, un fet que s'ha interpretat des d'organitzacions com Landmine Action i la mateixa CMC com el principal resultat de tot el procés fins avui dia. En aquest sentit, les solucions proposades com a contraproposta a la posició de les ONG no es basen en una anàlisi o investigació sòlida. Per exemple, la proposta d'Alemanya a la CAI argumentava que les municions amb un nivell d'error de més de l'1% s'haurien de considerar perilloses, sense fonamentar aquesta xifra en cap anàlisi científica que hagi arribat a la conclusió que aquest és el nivell ideal i no el 2% o el 0,5%, o que les submunicions no perilloses són realment acceptables, sí és que n'hi ha cap.¹⁷⁸

L'evolució del Procés d'Oslo preveu un resultat positiu per a les ONG agrupades a la CMC i per als països que lideren el procés. Cada vegada hi ha més estats que s'adhereixen al text aprovat a Oslo. Tot i això, les negociacions encaminades a aconseguir un document vinculant legalment encara han de determinar què és exactament el que es prohibirà, què és el que es restringirà i què és el que es permetrà. Les pròximes reunions a diversos llocs del planeta i, particularment, la de Viena al desembre del 2007 i la de Dublín al començament del 2008 haurien de clarificar aquestes qüestions.

---

174. Aquesta reflexió la fa en un llibre que es publicarà pròximament, coordinat per la mateixa Jody Williams, en el qual es revisa el que va significar el Tractat d'Ottawa amb la perspectiva que dóna el temps, una dècada després que s'assolís.

175. Entrevista amb Maria Josep Parés, Barcelona, abril del 2007.

176. Entrevista amb Davide Orifici, del Geneva International Center for Humanitarian Demining, Ginebra, abril del 2007.

177. L'informe de la reunió del 18 al 20 d'abril a Montreux, Suïssa, porta el títol Humanitarian, military, technical and legal challenges of cluster munitions i està disponible a http://www.stopclustermunitions.org/files/ICRC_experts%20meeting%20report.pdf.

178. Comunicació per correu electrònic amb Richard Moyes, Policy & Research Manager, Landmine Action, 11 de juny de 2007.

5.4. En clau més propera

A escala estatal, la secció espanyola de Greenpeace va llançar una campanya per prohibir les bombes de fragmentació a Espanya al desembre del 2006 que va tenir un cert ressò en els mitjans de comunicació. En clau catalana, el Moviment per la Pau és membre fundador de la CMC i la Fundació per la Pau n'és membre des de l'abril del 2007. Representants d'aquestes dues entitats van assistir a la reunió d'Oslo i van mantenir una relació cordial amb els diplomàtics espanyols. Coincidint amb la reunió de Lima, la Fundació per la Pau va iniciar una ciberacció en què els ciutadans i les ciutadanes podien sol·licitar al Govern espanyol que, d'acord amb la declaració signada a Oslo, prohibís l'ús, la fabricació i l'emmagatzematge de les bombes de dispersió.¹⁷⁹ Recentment, cinc organitzacions de la societat civil han decidit unir esforços per treballar conjuntament per prohibir aquestes bombes, i una delegació d'aquestes organitzacions participarà en la Conferència de Viena, al desembre del 2007. Es tracta de Greenpeace, la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat, el Moviment per la Pau, Justícia i Pau i la Fundació per la Pau.¹⁸⁰

Fins ara Espanya no ha estat conseqüent amb la seva postura a escala internacional. Així, tot i que va participar a la primera reunió d'Oslo i a la següent de Lima, l'esperit de la iniciativa noruega no es reflecteix en la legislació nacional. Mentre no es concreta l'acord internacional, les ONG espanyoles demanen que el Govern espanyol anunciï una moratòria total en l'ús d'aquest tipus d'arma, i s'uneix així a països com ara Bèlgica, Àustria, Suècia, Noruega, Bòsnia i Hercegovina i Cambodja. En aquest sentit, cal destacar que en el context del darrer debat sobre la futura llei sobre el comerç d'armes a l'Estat espanyol es va proposar que es modifiqués la Llei antimines espanyola perquè prohibís també les municions de fragmentació.¹⁸¹

6. CONCLUSIONS: EFECTES DE LES CAMPANYES DE DESARMAMENT I POSSIBLES SINERGIES

Aquest estudi no pretén ser exhaustiu. Al contrari, ens hem centrat deliberadament en quatre casos internacionals, escollits per la seva rellevància, per les seves semblances i per la seva utilitat des del punt de vista comparatiu.¹⁸²

L'anàlisi d'aquestes iniciatives de desarmament plantejades per la societat civil ens permet fer algunes reflexions al voltant del concepte d'èxit aplicat a la nova diplomàcia. En primer lloc, i assumint que totes són alhora èxits i fracassos, es pot aventurar que, sense la pressió de les ONG a través de les campanyes que han portat a terme les coalicions analitzades, aquests tractats de desarmament i drets humans no haurien tingut lloc. O, com a mínim, no haurien tingut lloc amb la profunditat i la rapidesa amb què ho han fet. Per tant, un cert nivell d'èxit és innegable. En altres paraules, la influència de les organitzacions de la societat civil pot ser realment efectiva sota una sèrie de condicions que inclouen unes regles del joc dinàmiques i un lideratge sòlid i creïble pels països aliats disposats a dedicar recursos i organització a una qüestió que tingui

179. http://www.fundacioperlapau.org/campanyes/dispersio/ciberaccio_dispersio.php

180. El manifest Diguem no a les bombes de dispersió, que es va presentar públicament el Dia Internacional contra les Bombes de Dispersió (5 de novembre), està disponible a les webs d'aquestes entitats.

181. Aquesta proposta va ser presentada pel representant de Convergència i Unió. Veure http://www.congreso.es/public_oficiales/L8/CONG/DS/PL/PL_255.PDF

182. Altres iniciatives locals i estatals per la pau i els drets humans (que tenen una web actualitzada) són les següents: Campanya d'Objecció Fiscal a les Despeses Militars (<http://www.solidaries.org/ofiscal>); campanya "Per la pau, prou investigació militar!" (<http://www.prouinvestigaciomilitar.org>); campanya "Barcelona per Palestina" (<http://www.barcelonaxpalestina.org>); campanya "Boicot preventiu" (<http://www.boicotpreventiu.org>); Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia (<http://www.taulacolombia.org>); Tarragona, Patrimoni de la Pau (<http://www.tinet.org/~tgnapau>); Plataforma Aturem la Guerra (<http://www.aturemlaguerra.org>); campanya "La guerra no és un joc", perquè l'exèrcit i qualsevol cos armat desapareguin de Juvenalia i de la resta de fires infantils (<http://laguerranoesunjuego.blogspot.com>).

efectes humanitaris.¹⁸³ A més, les coalicions d'ONG més efectives han sabut aprofitar millor els diferents nivells i contextos favorables a l'acció col·lectiva, i també combinar adequadament els seus recursos (entre els quals hi ha la investigació, l'experiència, els membres de base i l'ús dels mitjans de comunicació), les estratègies (tant de pressió política com de protesta, però també processos comunicatius com l'emmarcament del problema i l'avergonyiment dels governants irresponsables), una organització flexible i les capacitats dels aliats internacionals. Finalment, cal reconèixer l'existència en determinats moments d'esdeveniments que els han facilitat la feina, com els canvis de govern a França i Anglaterra durant el procés de les mines lleugeres, o el llançament massiu de bombes de dispersió per Israel durant la crisi del Líban a l'estiu del 2006.

Malgrat tot, el que es pretén des del moviment per la pau i els drets humans és millorar la situació sobre el terreny. Des del punt de vista de les ONG, l'èxit ve definit, doncs, per la implementació dels tractats. Per tant, calen altres valoracions més enllà de la signatura del text. El problema en aquest sentit és que resulta difícil afirmar si la situació és millor que abans que es portés a terme la campanya. Per exemple, en el cas dels drets humans hi ha informació molt concreta i sofisticada, però és complicat comparar situacions, si una persona ha estat torturada molt o poc, etc. Per tant, és difícil globalment poder concloure que, gràcies a les ONG i les campanyes com les que hem estudiat aquí, el món està millor que fa vint anys, encara que sí que es pot argumentar que sense elles la situació actual seria pitjor. En qualsevol cas, i des d'un punt de vista analític, la clau per mesurar si una campanya ha estat efectiva no és tant definir els nostres paràmetres en funció de l'objectiu final (p. ex., que no hi hagi més nens soldat al món) com tenir èxit en qüestions molt més concretes, com ara la introducció d'un nou instrument internacional que permeti millorar la lluita legal en aquest tema.

Una altra reflexió té a veure amb la contextualització temporal de l'èxit o dels efectes d'una campanya, sovint difícils d'interpretar. Per exemple, la ICBL esperava obtenir inicialment una prohibició completa de les mines terrestres a la Conferència de Revisió de la CAI del 1995. Tot i que no es va aconseguir aquesta prohibició, en va sortir un grup d'estats amb voluntat de liderar un nou procés que finalment va ser molt efectiu. Així, la Conferència de Revisió es pot entendre com un fracàs, però alhora com un pas necessari cap al tractat antimines. S'ha reproduït aquesta tendència en altres campanyes? En el cas de les municions de fragmentació, va tenir lloc un procés molt semblant després del fracàs d'una nova Conferència de Revisió de la CAI al novembre del 2006, que va representar un nou impuls al futur acord, confirmat a la Conferència d'Oslo del febrer del 2007.¹⁸⁴ Però fins i tot el procés de les armes lleugeres i el futur Tractat sobre el Comerç d'Armes (TCA) es poden interpretar des d'aquesta perspectiva. De fet, el resultat positiu de la resolució aprovada al final del 2006 a l'ONU a favor del TCA es basa, almenys parcialment, en el fracàs previ que va significar la Conferència de Revisió del Programa d'Acció sobre Armes Petites i Lleugeres a l'estiu del 2006. En aquest sentit, l'anàlisi dels casos estudiats suggereix que és necessari sofisticar els conceptes teòrics disponibles en aquest camp.

D'altra banda, tenint en compte que la concepció d'èxit per als activistes es relaciona amb la implementació del dret internacional, el fet d'assolir un tractat no posa fi necessàriament a la campanya internacional, sinó que sovint la transforma, ja que crea nous objectius i en modifica l'estructura. En són bons exemples el cas de la ICBL i el seu renovat interès en el tema de les bombes de dispersió, l'ampliació del contingut del tractat als actors no estatals i els esforços continuats per crear un instrument de verificació del tractat.

Hem vist la importància de les aliances entre diferents entitats amb objectius comuns i dinàmiques molt diferents. En el cas dels nens soldat, alguns dels principals membres de la coalició internacional són organitzacions de desenvolupament que, per la seva presència en el terreny,

---

183. Es poden trobar llistes amb recomanacions concretes per a les ONG per augmentar la seva influència política a Arts, 1998; Fisas, 1998; Luz, 2006.

184. De fet, es va argumentar que potser el resultat òptim de la Conferència de Revisió de la CAI era un fracàs clar, que oferiria la possibilitat de relançar nous esforços per tractar el tema fora de les sales de conferències de l'ONU (Nash, 2006: 42). També es va sentir una idea semblant diverses vegades durant la Conferència de Revisió del Programa d'Acció de les Armes Petites i Lleugeres a l'estiu del 2006.

no tenen la facilitat ni l'interès de fer públiques dades que podrien posar en perill les seves activitats en alguns països. La coalició internacional, coordinada en gran part per organitzacions de drets humans, té un paper cabdal en el sentit que aquestes dades arribin a l'opinió pública.

Però, a més de la col·laboració entre ONG de diferents àmbits dins la mateixa coalició, un tema encara poc tractat fa referència a les potencialitats de les sinergies entre diferents xarxes que treballen temes interrelacionats. En altres paraules, es troba a faltar, tant en l'àmbit espanyol com internacional, una coordinació efectiva entre campanyes amb objectius comuns. Per exemple, intercanvis regulars d'informació, participació en actes conjunts o intercanvi d'estratègies efectives. Per aconseguir-ho, cal superar recels i actituds defensives. En aquest estudi s'han esmentat diversos exemples que s'haurien d'entendre com a model de bones pràctiques, i també s'han identificat espais potencials de col·laboració.

En aquest sentit, persones que han tingut responsabilitats en algunes de les campanyes analitzades afirmen que la col·laboració entre les diverses xarxes tindria efectes positius en diferents àmbits.¹⁸⁵ Cal destacar un esforç únic per facilitar la cooperació entre representants d'aquestes campanyes. L'any 2002, Kate Buchanan (del Centre per al Diàleg Humanitari), Don Huberts (autor d'un estudi molt influent sobre la campanya de les mines i les seves potencialitats) i David Atwood (dels quàquers) van organitzar una reunió de tres dies a Ginebra entre els líders de la ICBL, la CSC, la IANSA, la xarxa d'ONG per la Cort Penal Internacional i les ONG agrupades en el Procés de Kimberley sobre el conflicte dels diamants. Tot i que els organitzadors van detectar un excés de recel i desconfiança entre els participants, una de les conseqüències principals d'aquesta reunió es va reflectir en l'anomenat Procés de Kimberley. De fet, "una gran part del treball sobre el conflicte dels diamants va sortir d'aquella reunió".¹⁸⁶

Aquest tipus de cooperació és fonamental a l'hora de dialogar amb els diplomàtics, que solen ser els mateixos a diferents negociacions d'un mateix sector, com en el cas del desarmament. A la negociació sobre la regulació de les municions de fragmentació es van poder observar efectes concrets d'aquesta idea. Així, durant la Conferència d'Oslo al febrer del 2007 la col·laboració d'ONG que habitualment treballen en altres àmbits, com les armes lleugeres, els drets humans o el desenvolupament, va donar els seus fruits a l'hora d'influir en alguns governs, com el del Regne Unit. Com hem vist a les pàgines precedents, la presència de membres d'Oxfam, Amnistia Internacional i UNIDIR a Oslo va permetre recordar al Regne Unit que mantenia a Oslo una postura totalment oposada a la que només unes setmanes abans havia mostrat amb motiu de la resolució de l'ONU a favor del futur Tractat sobre el Comerç d'Armes.

D'altra banda, els discursos i els enfocaments dels governs estan canviant i una bona part dels governs i de les agències de l'ONU comencen a entendre molts d'aquests temes com una part del mateix tipus de problema. Al mateix temps, algunes organitzacions en el terreny intenten ampliar els seus objectius inicials per poder optar al finançament dels donants internacionals. La realitat és que moltes de les seccions nacionals de la ICBL són també membres de la IANSA, i algunes també de la CMC i de la CSC, especialment als països afectats. Així doncs, les mateixes persones porten a terme en el terreny un treball de pressió política en temes en els quals internacionalment no existeix cap mecanisme de coordinació.

A Espanya un bon exemple l'hem tingut en les campanyes per la transparència del comerç d'armes i contra les mines antipersones, que, fetes alhora i pels mateixos autors, van permetre sumar esforços i reduir costos amb resultats força positius.¹⁸⁷

---

185. Vegeu Atwood, 2002 i 2006. També les dues entrevistes de l'autor amb D. Atwood al juliol del 2006 a Nova York i al febrer del 2007 a Ginebra.

186. Entrevista amb David Atwood al febrer del 2007 a Ginebra.

187. "El fet que les ONG de la campanya de la transparència s'impliquessin igualment en la de les mines va generar algunes situacions de confusió. Però, d'altra banda, una gran part de les gestions polítiques i de negociació parlamentària es van fer a la vegada i per les mateixes persones, de manera que en qualsevol gestió sobre transparència s'aprofitava per avançar en el tema de les mines, i a l'inrevés; això va donar bons resultats i va permetre avançar en tots dos temes ràpidament" (Fisas, 1998: 18-19).

També els tractats sobre un cert tema poden tenir implicacions en altres qüestions. Així, tot i que la signatura i la ratificació d'un instrument legal no sempre van acompanyades del necessari procés d'implementació per posar-lo en pràctica (com hem vist, per exemple, en el cas dels nens soldat), sí que és cert que la signatura d'un tractat afavoreix l'obligació de retre comptes (*accountability*) dels governs, que es pot fer d'una manera transversal entre campanyes. En altres paraules, el fet de mencionar un tractat que s'ha signat i s'ha ratificat facilita el treball de campanya i de *lobby* a altres països.

En aquest sentit, podem destacar la relació entre el tema dels nens soldat i el comerç d'armes. Un dels efectes positius que té que un estat hagi signat el Protocol Opcional contra l'ús dels nens soldat (encara que no necessàriament el compleixi) és que es pot pressionar altres governs perquè no enviïn armes a aquest estat. Per exemple, es podria dir a un govern: "Feu el favor de no enviar armes a Rwanda, perquè Rwanda ha signat el tractat sobre els nens soldat i no l'està complint". Òbviament, tot i que l'estat en qüestió no hagi signat el tractat es pot parlar igualment amb el govern, però el risc de rebre una resposta del tipus "Si aquest país no ha signat... el país és lliure de signar o no, per tant no és el nostre problema" és molt més elevat. Si l'èxit d'una campanya té efectes positius en altres campanyes del mateix sector, caldria pensar a dissenyar estratègies que afavorissin la cooperació de xarxes amb objectius relacionats. La decisió recent de l'organització Crida de Ginebra d'ampliar la seva feina amb els actors armats no estatals per tal d'afegir compromisos de no utilització de nens soldat en les declaracions que signaven sobre les mines antipersones representa un model de bones pràctiques que s'hauria d'estudiar més profundament.

A l'Estat espanyol, en trobem un bon exemple a la coalició espanyola per aturar l'ús de nens soldat i la secció espanyola de la campanya Armes sota Control. Així, tot i que només en casos puntuals, hi ha hagut contactes per investigar la relació entre la proliferació d'armes lleugeres i l'existència de nens soldat. És probable que el fet que organitzacions com Amnistia Internacional formin part de totes dues xarxes hagi facilitat la relació i els intercanvis de punts de vista. Cal entendre aquesta presència com un actiu que podrien aprofitar totes dues xarxes.

Finalment, cal destacar la importància de la participació d'ONG espanyoles en aquest tipus de xarxes. D'una banda, perquè tenen una experiència adquirida durant les darreres dècades que pot ser molt rellevant per a societats civils més recents, com les dels països de l'Europa de l'Est. I, d'altra, perquè poden equilibrar la freqüent dominació anglosaxona a les coalicions internacionals i ajudar a establir ponts amb les organitzacions de l'Amèrica Llatina. El cas del Moviment per la Pau, que va facilitar la relació de la ICBL amb Colòmbia, és paradigmàtic en aquest sentit. Els esforços que des de la Fundació per la Pau s'han fet els darrers temps per donar veu a les organitzacions del Sud també es poden interpretar dins una tendència creixent de les entitats catalanes per incrementar la seva influència a les xarxes internacionals de desarmament.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALFREDSON, LISA (2001): *Sexual Exploitation of Child Soldiers: an exploration and analysis of global dimensions and trends*. London: Coalition to Stop the Use of Child Soldiers.

ALCALDE, JAVIER (2006a): "Las armas ligeras siguen sin control: el fracaso de la conferencia de revisión de la ONU", ARI Real Instituto Elcano 82/2006.

ALCALDE, JAVIER (2006b): "El tratado sobre comercio de armas... ¿un poco más cerca?" ARI Real Instituto Elcano 122/2006.

ALCALDE, JAVIER (2007a): "España y las bombas de racimo", a *Gobernabilidad y Seguridad Sostenible*, 32.

ALCALDE, JAVIER (2007b): "El comercio de armas en España", a *Revista de Política Exterior*, 119, setembre-octubre.

- ALCALDE, JAVIER (2007c): "¿Las bombas de racimo ilegales en 2008? Hacia un nuevo proceso de desarme internacional", document de treball, Real Instituto Elcano 15/2007.
- AMNISTÍA INTERNACIONAL, GREENPEACE I INTERMÓN OXFAM (2007): *Comercio de armas en España: una ley con agujeros*. Febrer del 2007.
- ANDERSON, KENNETH (2000): 'The Ottawa Convention Banning Landmines, the Role of International Non-governmental Organisations and the Idea of International Civil Society', a *European Journal of International Law*, vol. 11, 1, p. 91-120.
- ANHEIER, H., MARLIER GLASIUS I MARY KALDOR (2001): 'Introducing Global Civil Society', a Helmut Anheier, Marlier Glasius, and Mary Kaldor (eds.), *Global Civil Society Yearbook 2001*. Oxford: Oxford University Press.
- ANNAN, KOFI (2004): *Promotion and protection of the rights of children - Comprehensive assessment the United Nations system response to children affected by armed conflict*. Geneva: UN Report of the Secretary-General.
- ARTS, BAS (1998): *The Political Influence of Global NGOs. Case Studies on the Climate and Biodiversity Conventions*. Utrecht: International Books.
- ATWOOD, D. (2006): 'NGOs and multilateral disarmament diplomacy: limits and possibilities', a Borrie, J i Rondin, V. *Thinking Outside the Box in Multilateral Disarmament and Arms Control Negotiations*, UNIDIR, p. 33-54.
- ATWOOD, D. (2002): 'NGOs as Partners: Assessing the Impact, Recognizing the Potential', a *Disarmament Forum*, 1, p. 5-14
- ATWOOD, D. (1997): 'Mobilizing Around the United Nations Special Session on Disarmament', a *Transnational Social Movements and Global Politics: Solidarity Beyond the State*, (ed.) Smith, C. Chatfield, i R. Pagnucco. Syracuse: Syracuse University Press, p. 141-158.
- ATWOOD, DAVID C. (1999): 'Implementing Ottawa: Continuity and change in the roles of NGOs', a *Forum du desarmament*, 4, p. 19-32.
- AXWORTHY, LLOYD (1998): 'Towards a New Multilateralism', a Cameron et alt. *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 448-459.
- BECKER, JO (2004): 'Children as Weapons of War', a *Human Rights Watch World Report 2004*.
- BEHRINGER, RONALD M. (2005): 'Middle Power Leadership on the Human Security Agenda', a *Cooperation and Conflict*, 40 (3): 305-342.
- BORRIE, JOHN I VANESSA MARTIN RADIN, EDS. (2006): *Thinking Outside the Box in Multilateral Disarmament and Arms Control Negotiations*, Geneva: UNIDIR.
- BORRIE, JOHN I VANESSA MARTIN RADIN, EDS. (2005): *Disarmament as Humanitarian Action: From Perspective to Practice*, Geneva: UNIDIR.
- BORRIE, JOHN I VANESSA MARTIN RADIN, EDS. (2004): *Alternative Approaches in Multilateral Decision Making: Disarmament as Humanitarian Action*, Geneva: UNIDIR.
- BORRIE, JOHN I ROSY CAVE (2006): 'The Humanitarian Effects of Cluster Munitions: Why Should We Worry?', a *Disarmament Forum*, Special Issue on Cluster Munitions, 2006/4, p. 5-14.
- BORRIE, JOHN (2005): 'Rethinking Multilateral Negotiations: Disarmament as humanitarian action', a John Borrie i Martin Radin (2005): Capítol 1.
- BOUCHARD, C. I ALCALDE, J. (2007): 'An Evolving Coalition. The Role of NGOs and the EU at the 2006 UN Review Conference on Small Arms and Light Weapons'. Paper presented at the *EUSA Tenth Biennial International Conference*. Montreal, Canada, 17-19 de maig de 2007.

- BOUTROS GHALI, BOUTROS (1992): *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping*. UN Document A/47/277 - S/24111.
- BOUTROS GHALI, BOUTROS (1994): 'The Landmine Crisis: A Humanitarian Disaster', a *Foreign Affairs*, 73, núm. 5 (setembre/octubre 1994), p. 8-13.
- BRETT, RACHEL (2002a): *Juvenile Justice, Counter-terrorism and Children*. Geneva: UNIDIR.
- Brett, Rachel (2002b): *Girl Soldiers: Challenging the Assumptions*. Geneva: Quaker United Nations Office.
- BRETT, RACHEL i Irma Specht (2005): *Jóvenes soldados y combatientes. ¿Por qué van a luchar?* Organización Internacional del Trabajo, Oficina Internacional del Trabajo y Comité Andino de Servicios.
- BRINKERT, KERRY (2003): 'The Convention Banning Anti-personnel Mines: Applying the lessons of Ottawa's past in order to meet the challenges of Ottawa's future', a *Third World Quarterly*, 24(5), octubre 2003, p. 781-793.
- BRYANT, KEVIN (2006), 'Cluster Munitions and their Submunitions – A Personal View', a *Disarmament Forum*, Special Issue on Cluster Munitions, 2006/4, p. 45-50.
- CAHILL, KEVIN M. (ed.) (1995): *Clearing the Fields: Solutions to the Global Land Mines Crisis*, New York: Basic Books and The Council on Foreign Relations.
- CAMERON, MAXWELL A., ROBERT J. LAWSON i BRIAN W. TOMLIN, EDS. (1998). *To Walk Without Fear. The Global Movement to Ban Landmines*. Oxford: Oxford University Press.
- CAMERON, MAXWELL A. (1998): 'Democratization of Foreign Policy: The Ottawa Process as a Model', a Cameron et al. *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 424-447.
- CANADIAN FOREIGN AFFAIRS DEPARTMENT (2001): 'Archive of Speeches and Proceedings of the Convention Signing Conference and Mine Action Forum, Ottawa, Canada - 2-4 December 1997', a *The Ottawa Process and Regional Conference Documents*.
- CARAMÉS, ALBERT (2006): "El comercio de armas en España: ¿ley de mínimos o de máximos?", a *Papeles de cuestiones internacionales*, 94, p. 79-86.
- CAVE, ROSY (2006): 'Disarmament as Humanitarian Action? Comparing Negotiations on Anti-Personnel Mines and Explosive Remnants of War', a J. Borrie i V. Martin Randin (eds), *Disarmament as Humanitarian Action: From Perspective to Practice*, Geneva, UNIDIR.
- CHALIAND GÉRARD (2001): 'A Global Look at Non-state Armed Actors', a *Engaging Non-state Actors in a Landmine Ban*, full conference proceedings. Ginebra 24-25 març 2000.
- CICR (1996): *Anti-Personnel Landmines: Friend or Foe? A Study of the Military Use and Effectiveness of Anti-Personnel Mines*. Geneva.
- CICR (1995): *Landmines Must Be Stopped, The Worldwide Epidemic of Landmine Injuries, The ICRC's Health Oriented Approach*, Geneva. Setembre 1995.
- CLUSTER MUNITIONS COALITION (2007): 'Oslo Report and Next Steps', disponible a: <http://www.stop-clustermunitions.org/news.asp?id=53>
- COHEN, R. i RAI, S. (eds.) (2000): *Global Social Movements*. London: The Athlone Press.
- COLLINS, ROBIN (2006): 'Tied Campaigns: Cluster Munitions, Explosive Remnants of War and Anti-Personnel Landmines', a *Journal of Mine Action*, núm. 10, 1. Agost.
- COOPER, ANDREW F., RICHARD A. HIGGOTT i KIM RICHARD NOSSAL (1993): *Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World Order*. Vancouver: UBC Press.
- CSC (2001): *Global Report 2001*. London: Coalition to Stop the Use of Child Soldiers.

- CSC (2004): *Global Report 2004*. London: Coalition to Stop the Use of Child Soldiers.
- CSC/UNICEF (2003): *Guide to the Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflict*. UNICEF/Coalition to Stop the Use of Child Soldiers
- DELLA PORTA, DONATELLA.; HANSPETER KRIESI I DIETER RUCHT (eds.) (1999): *Social Movements in a Globalising World*. London: MacMillan Press.
- DELLA PORTA, D. I M. DIANI (1999): *Social Movements: An Introduction*, Oxford, Basil Blackwell.
- DELLA PORTA, D. I S. TARROW (2004): (eds.): *Transnational Movements and Global Activism*, Rowman i Littlefield.
- DIVERSOS AUTORS (2004): 'What is Human Security', a *Security Dialogue*, vol. 35, núm. 3, p. 345-372.
- EKOS RESEARCH ASSOCIATES INC. (1997): *Survey of Participants in the Ottawa Conference: Technical Report*. Ottawa: Canada.
- EVANGELISTA, MATHEW (1999): *Unarmed Forces. The Transnational Movement to End the Cold War*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- FINNEMORE M. (1996): *National Interests in International Society*. Ithaca, NY/Londres: Cornell University Press
- FISAS, VICENÇ (1995): *Secretos que matan. Exportación de armas y derechos humanos*. Icaria, Barcelona.
- FISAS, VICENÇ (1998): *El lobby feroz. Las ONG ante el comercio de armas y el desarme*. Icaria, Barcelona.
- FISAS, VICENÇ (2000): *Adiós a las armas ligeras. Las armas y la cultura de la violencia*. Icaria, Barcelona.
- FLORINI, A. I SIMMONS, P. J. (2000): 'What the World Needs Now?', a *The Third Force: The Rise of Transnational Civil Society*, edited by Ann Florini. Washington DC: The Carnegie Endowment for International Peace, p. 1-17.
- FLYNN, MICHAEL (1999): 'Political Minefield. How Many Landmines? Numbers have become a Divisive Issue in the Anti-mine Community', a *Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. 55, núm. 2. Març/abril 1999, p. 49-53.
- FONT, TICA (2000): "El comercio de armas: exportar primero la guerra y enviar luego misiones de paz", a Arcadi Oliveres i Pere Ortega (eds.) *El ciclo armamentista español. Una panorámica crítica (1989-1999)*, p. 195-228. Icaria, Barcelona.
- FONT, TICA (2007a): "Balance de la política española de exportaciones de armas 1998-2005", a Arcadi Oliveres i Pere Ortega (eds.) *El militarismo en España. Balance del ciclo armamentista español hasta 2007*, p. 191-222. Icaria, Barcelona.
- FONT, TICA (2007b): "Un recorregut en el temps. Campanya contra el comerç d'armes (C3A), a Prat, Enric (ed.): *El moviment per la pau a Catalunya. Present, passat i futur*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, p. 227-233.
- GAMSON W.A. (1990): *The Strategy of Social Protest*. Belmont: Wadsworth Publishers.
- GARD JR., ROBERT G. (1998): 'The Military Utility of Anti-Personnel Mines', a Cameron et alt. *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 136-159.
- GARCÍA, DENISE (2004): 'Making New International Norms: The small arms case'. BCSIA Discussion Paper 2003-13, Kennedy School of Government, Harvard University.
- GARCIA, DENIS (2005): 'Norm Building in the Evolution of the Control of Small Arms in the International Agenda', a *Security and Defense Studies Review, Interdisciplinary Journal of the Center for Hemispheric Defense Studies*, 5, núm. 2: 225-255.

- GENEVA CALL (2004): *An Inclusive Approach to Armed Non-state Actors and International Humanitarian Norms. Report of the First Meeting of Signatories to Geneva Call's Deed of Commitment*. Geneva, Switzerland. 31 d'octubre – 2 de novembre.
- GEORGE, ALEXANDER L., BENNETT, ANDREW (2004): *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- GIUGNI, M., McADAM, D. I TILLY, C. (1999): *How Social Movements Matter*. Minneapolis. Univeristy of Minnesota Press.
- GLASIUS, MARLIES (2005): *The International Criminal Court: A Global Civil Society Achievement*. Routledge Advances in International Relations and Global Politics, London.
- GÓMEZ ISA, FELIPE (2001): "Niños soldados: avances en la protección internacional", a *Papeles de Cuestiones Internacionales*, núm. 74.
- GONZÁLEZ, MABEL (2007): "La nueva ley de comercio de armas en España: una oportunidad única", ARI núm. 34/2007, Real Instituto Elcano, Madrid, 12/III/2007.
- GONZÁLEZ, MIQUEL (2007): "España revela por vez primera datos de los clientes que le compran armas", a *El País* 30/05/2007.
- GOOSE, STEVE (1998): 'Strategizing about International Citizens Campaigns', a *The Progressive Response* 2, núm. 8. 20 de març, 1998.
- GORDENKER, L. I WEISS, T. (1995): 'NGO Participation in the International Policy Process', a *Third World Quarterly*. Special issue: *Non-governmental Organisations, the United Nations and Global Governance*, 16 (3).
- GOSS, KRISTIN A. (2006): *Disarmed. The Missing Movement for Gun Control in America*. Princeton: Princeton University Press.
- GRÆGER, NINA (1996): 'Environmental Security?', a *Journal of Peace Research*, vol. 33, núm. 1., p. 109-116.
- HAAS, P. (ED.). (1992): 'Knowledge, Power and International Policy Coordination', *International Organisation*, 46 (1): Special Issue.
- HANDICAP INTERNATIONAL (2006): *Fatal Footprint: The Global Human Impact of Cluster Munitions*.
- HELD, D. (1995): *Democracy and the Global Order*. Cambridge: Polity Press.
- HELD, D. MCGREW, A., GOLDBLATT, D. I PERRATON J. (1999): *Global Transformation*. Cambridge: Polity Press.
- HIZNAY, MARK (2006): "Operational and Technical Aspects of Cluster Munitions", Disarmament Forum, Special Issue on Cluster Munitions, 2006/4, p. 15-26.
- HRW I PHYSICIANS FOR HUMAN RIGHTS (1991): *Landmines in Cambodia: The Coward's War*. New York: HRW.
- HUMAN RIGHTS WATCH (1999): 'Ticking Time Bombs: NATO's Use of Cluster Munitions in Yugoslavia', vol. 11. núm. 6 (D), <http://www.hrw.org/reports/1999/nato2/>
- HOCHSCHILD, ADAM (2006): *Enterrad las cadenas: profetas y rebeldes en la lucha por la liberación de los esclavos de un imperio*, Ediciones Península.
- HUBERT, D. (2000): 'The Landmine Ban: A Case Study in Humanitarian Advocacy', a *Occasional paper* núm. 42, The Watson Institute.
- IANSAs: CD *Small Arms Essential Documents*. CD-ROM.
- ICBL (1999-2006): *Landmine Monitor Report (1999-2006)*.
- ICBL (2004): CD ROM *BANNED! Historical and Resource Guide to the Landmine Ban Movement*.

- JACKSON, HEIDI (2000): 'Reluctant Partners: Including NGOs in conflict management policy-making', *E-merge*, vol. 1. Enero 2000.
- KECK, M. I K. SIKKINK (1998): *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Cornell University Press.
- KEEGAN, DANIEL (2003): 'The Problem of Landmines: The United States and the Ottawa Convention', a *International Affairs Review* (The George Washington University). Primavera-estiu 2003: 68-84.
- KEOHANE, R. I J. NYE (1972): 'Transnational Relations and World Politics: An Introduction', a *International Organisation*, vol. 25, núm. 3. Estiu.
- KHAGRAM, S., J. V. RIKER I K. SIKKINK, EDS. (2000). *Restructuring World Politics: Transnational Movements and Norms*.
- KITSCHOLT, H. (1986): 'Political Opportunity Structures and Political Protest: Anti-nuclear movements in four democracies', a *British Journal of Political Science*, 16, p. 57-85.
- KLARE, MICHAEL I ROTBERG, ROBERT I. (1999): *The Scourge of Small Arms*. Cambridge, MA: World Peace Foundation .
- KONGSTAD, STEFFEN (1999): "La poursuite du processus d'Ottawa : le travail intersessions et le rôle de Genève", a *Forum du desarmement*, 4, p.61-66.
- KRAUSE, KEITH (2002): 'Multilateral Diplomacy, Norm-Building and UN Conferences: The Case of Small Arms and Light Weapons', a *Global Governance*, 8 (2).
- KRAUSE (2007): 'Small Arms and Light Weapons. Towards global public policy', working paper, *International Peace Academy*.
- KRIESI, H. (1996): 'The Organisational Structure of New Social Movements in a Political Context', a McAdam, D. *et al.: Comparative Perspectives on Social Movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LANDMINE ACTION (2000): 'Cluster Bombs. The Military Effectiveness and Impact on Civilians of Cluster Munitions by Rae Mc Grath', Londres.
- LARRINAGA, MIGUEL DE I CLAIRE TURENNE SJOLANDER (1998): '(Re)presenting Landmines from Protector to Enemy: The Discursive Framing of New Multilateralism', a Cameron *et al.: To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 364-391.
- LAURANCE, EDWARD I STOHL, RACHEL (2002): 'Making Global Public Policy: The case of small arm and light weapons', a *Small Arms Survey, Occasional Paper No. 7*.
- LAURIE, GUSTAVO (2007): "Remanentes explosivos de Guerra", Ginebra, UNIDIR.
- LAWSON, ROBERT J., MARK GWOZDECKY, JILL SINCLAIR I RALPH LYSYSHYN (1998): 'The Ottawa Process and the International Movement to Ban Anti-Personnel Mines', a Cameron *et al.: To Walk without Fear: the Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 160-184.
- LEONARD, MARK, I ANDREW SMALL (2003): *Norwegian Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, London.
- LEVY, MARC A. (1995): 'Is the Environment a National Security Issue?', a *International Security*, vol. 20, núm. 2, p. 35-62.
- LIPSCHUTZ, R. (1992): 'Reconstructing World Politics: The Emergence of Global Civil Society', a *Millennium 21*: 389-420.
- LONG, DAVID (2002): 'The European Union and the Ottawa Process to ban Landmines', a *Journal of European Public Policy*, 9, p. 429-446.
- LONG, DAVID; LAIRD HINDLE (1998): 'Europe and the Ottawa Process', a Cameron *et al.: To Walk without Fear: the Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 248-268.

- LUMSDAINE, DAVID (1993): *Moral Vision in International Politics*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- LUZ, DANIEL (2007): “La dècada cap al control de les armes”, a Prat, Enric (ed.): *El moviment per la pau a Catalunya. Present, passat i futur*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, p. 234-244.
- MACHEL, GRAÇA (1996): *Les repercussions dels conflictes armats en els nens*. UN Document A/51/306.
- MARESCA, LOUIS (2006): ‘Cluster Munitions: Moving Toward Specific Regulation’, a *Disarmament Forum*, Special Issue on Cluster Munitions, 2006/4, p. 27-34.
- MASLEN, STUART (1998): ‘The Role of the International Committee of the Red Cross in Cameron et al.: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 80-98.
- MASLEN, STUART I MARESCA LOUIS (2000): *The Banning of Anti-personnel Landmines. The Legal Contributions of the International Committee of the Red Cross*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MATEU, FRANCESC (2007): Campanya ‘Armes sota control’, a Prat, Enric (ed.): *El moviment per la pau a Catalunya. Present, passat i futur*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- MCADAM, D. (1983): ‘Tactical Innovation and the Pace of Insurgency’, a *American Sociological Review*, 48/6, p. 735-754.
- MCADAM, DOUGH; JOHN MCCARTHY I MAYER, N. ZALD (1999): *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Madrid, Istmo.
- MCCARTHY, JOHN D. I M. ZALD (1977): ‘Resource Mobilization in Social Movements: A Partial Theory’, a *American Journal of Sociology* 82, p. 1212-41.
- MCCARTHY, PATRICK. (2005): ‘Deconstructing Disarmament: the challenge of making the disarmament and arms control machinery responsive to the humanitarian imperative’, a Borrie, John and Vanessa Martin Randin, eds. *Alternative Approaches in Multilateral Decision Making: Disarmament as Humanitarian Action*. Geneva: UNIDIR, p. 51-66.
- MELUCCI A. (1982): *L’invenzione del presente. Movimenti, identità, bisogni collettivi*. Bologna: Il Mulino.
- MINES ACTION CANADA (2003): *Questions pour l’avenir*.
- MORAVSIK, A. (1999): *The Choice for Europe*, University College London.
- MOYES, RICHARD (2004): ‘Tampering: Deliberate Handling and Use of Live Ordnance in Cambodia’, report for Handicap International, Mines Advisory Group and Norwegian People’s Aid.
- MOYES, RICHARD (2007): ‘Cluster Munitions in Kosovo. Analysis of Use, Contamination and Casualties’, report for Landmine Action.
- MUNCK, RONALDO (2002): ‘Global Civil Society – Myths and Prospects’, a *Voluntas*, 13 (4).
- NASH, THOMAS (2006): ‘Stopping Cluster Munitions’, a *Disarmament Forum*, Special Issue on Cluster Munitions, 2006/4, p. 35-44.
- NELSON, P. (2002): ‘Agendas, Accountability and Legitimacy among Transnational NGO Networks’, a S. Khagram, J. V. Riker, and K. Sikkink, eds., *Restructuring World Politics: Transnational Social Movements, Networks, and Norms*, Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 131-154.
- OLESEN, T. (2005): *International Zapatismo: The Construction of Solidarity in the Age of Globalization*, London: Zed Books.
- OLIVERES, ARCAD I PERE ORTEGA (eds.) (2007): *El militarismo en España. Balance del ciclo armamentista español hasta 2007*. Icaria, Barcelona.

OLIVERES, ARCADI I PERE ORTEGA (eds.) (2000): *El ciclo armamentista español. Una panorámica crítica (1989-1999)*. Icaria, Barcelona.

ORTEGA, PERE (2007): "La ineficiencia de la industria de guerra", a Arcadi Oliveres i Pere Ortega (eds.): *El militarismo en España. Balance del ciclo armamentista español hasta 2007*, p. 159-190. Icaria, Barcelona.

OTUNNU, OLARA A. (2004): 'Making the "era of application" a reality for war-affected children', a *Statement before the Security Council* by Under-Secretary-General, Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, New York. 20 de gener de 2004. New York: United Nations.

OWEN, TAYLOR (2004): 'Challenges and Opportunities for Defining and Measuring Human Security', a *Disarmament Forum*, 2004/3, p. 15-24.

PARIS, ROBERT (2001): 'Human Security: Paradigm Shift or Hot Air', a *International Security*, vol. 26, p. 87-102.

PAX CHRISTI (2005): *Cluster Munitions: Necessity or Convenience?* Utrecht.

PETERS, ANN (2000): 'International Partnerships on the Road to ban Anti-personnel landmines', a *Case Studies of the UN Vision Project on Global Public Policy Networks*. Global Public Policy ed.

PETROVA, MARGARITA H. (2007): *Leadership Competition and the Creation of Norms: A crossnational study of weapons restrictions*. Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School of Cornell University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.

PRAT, ENRIC (ed.) (2007): *El moviment per la pau a Catalunya. Present, passat i futur*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

PRATT, CRANFORD (ed.) (1990): *Middle Power Internationalism: The North-South Dimension*. Kingston & Montreal: McGill-Queen's University Press.

PRICE, RICHARD (1998): 'Transnational Civil Society Targets Landmines', a *International Organization* 52, 3, p. 613-644.

PRICE R. (1997): *The Chemical Weapons Taboo*. Ithaca, NY/Londres: Cornell University Press.

PRINCEN, T. I M. FINGER (1994): 'Introduction', a T. Princen and M. Finger (eds) *Environmental NGOs in World Politics*: 29-47. Londres i Nova York: Routledge.

PROGRAMA DE LES NACIONS UNIDES PER AL DESENVOLUPAMENT (1994): *Informe sobre el Desenvolupament Humà 1994*.

PROKOSCH, ERIK (1995): *Technology of Killing: A Military and Political History of Antipersonnel Weapons*, Zed Books, Londres.

PUTNAM, R. D. (1988): 'Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games', a *International Organization*, vol. 42, núm. 3 (estiu), p. 427-460.

RAUSTIALA, K. (1997): 'States, NGOs and International Institutions', a *International Studies Quarterly*, 41, p. 719-740.

REPÚBLICA FEDERAL D'ALEMANYA (2006): 'German Understanding of Cluster Munitions', Naciones Unidas, document CCW/GGE/XIII/WG.1.

RINGIUS, LASSE (2000): *Radioactive Waste Disposal at Sea: Public Ideas, Transnational Policy Entrepreneurs, and Environmental Regimes*. Routledge.

RISSE THOMAS, ROPP STEPHEN C., SIKKINK KATHERINE, eds. (1999): *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*. New York/Cambridge: Cambridge University Press.

RUCHT, D. (1997): 'Limits to Mobilization: Environmental Policy for the European Union', a Smith, Jackie, Charles Chatfield and Ron Pagnucco (eds.), *Transnational Social Movements and Global Politics*. Syracuse, New York, Syracuse University Press.

- RUTHERFORD, KENNETH R. (2000): 'The Evolving Arms Control Agenda: Implications of the role of NGOs in banning antipersonnel landmines', a *World Politics*, 53, 1, p. 74-114.
- SAMPEDRO, VÍCTOR (2000): *Opinión pública y democracia deliberativa. Medios, sondeos y urnas*. Istmo, Madrid.
- SAFTY, ADEL (2003): 'Moral Leadership – Beyond Management and Governance', a *Harvard International Review*, vol. 25, núm. 3.
- SAVE THE CHILDREN (2006): *Child Protection in Emergencies*. Estocolm.
- SECRETARÍA DE ESTADO DE TURISMO Y COMERCIO, MINISTERIO DE INDUSTRIA, TURISMO Y COMERCIO (2006): *Estadísticas españolas de exportación de material de defensa, de otro material y de productos y tecnologías de doble uso, año 2005*.
- SEDKY-LAVANDERO (1999): *Ni un solo niño en la guerra. Infancias y conflictos armados*. Icaria, Barcelona.
- SIKKINK (2004): 'Patterns of Dynamic Multilevel Governance and the Insider-Outsider Coalition', a Della Porta, D. i S. Tarrow (eds.): *Transnational Movements and Global Activism*, Rowman i Littlefield.
- SIKKINK, K. (1993): 'Human Rights, Principles, Issue-networks, and Sovereignty in Latin America', a *International Organisation*, 47, p. 411-441.
- SIKKINK, K. (1996): 'The Emergence, Evolution and Effectiveness of the Latin American Human Rights Network', a E. Jelin i E. Hershberg (eds.): *Constructing Democracy: Human Rights, Citizenship and Society in Latin America*. Boulder, Westview Press.
- SIMMONS, P. J. I CHANTAL DE JONGE OUDRAAT (2001): *Managing Global Issues: Lessons Learned*. Washington, DC: The Brookings Institution Press.
- SMITH, J. (1997): 'Characteristics of the Modern Transnational Social Movement Sector', a Smith, Jackie, Charles Chatfield i Ron Pagnucco (eds.), *Transnational Social Movements and Global Politics*. Syracuse, NY, Syracuse University Press, p. 42-58.
- SMITH, JACKIE, CHARLES CHATFIELD I RON PAGNUCCO (eds.) (1997): *Transnational Social Movements and Global Politics*. Syracuse, Nova York, Syracuse University Press.
- SNOW, D. A. I BENFORD, R. (1988): 'Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization', a *International Social Movement Research*, 1, p. 197-219.
- SNOW, D. A. I BENFORD, R. (2000): 'Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment', a *Annual Review of Sociology*, 26, p. 11-39.
- STOHL, RACHEL (2001): 'United States Weakens Outcome of UN Small Arms and Light Weapons Conference', a *Arms Control Today*, 31 (7): 34-35.
- STOKKE, OLAV (ed.) (1989): *Western Middle Powers and Global Poverty: The Determinants of the Aid Policies of Canada, Denmark, the Netherlands, Norway, and Sweden*. Uppsala: The Scandinavian Institute of African Studies.
- STOTT, NOEL (1998): 'The South African Campaign', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 68-79.
- TARROW, S. (1996): 'States and Opportunities: The Political Structuring of Social Movements', a *Comparative Perspectives on Social Movements*, edited by Dough McAdam, John D. McCarthy i Mayer N. Zald. New York: Cambridge University Press. Pp. 41-61.
- TARROW, SIDNEY I McADAM, DOUG (2005): 'Scale Shift in Transnational Contention', a *Transnational Protest and Global Activism*, Donatella della Porta and Sidney Tarrow, eds. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, p. 121-150.

- TAYLOR, R. (2002): 'Interpreting Global Civil Society', a *Voluntas*, 13(4).
- TILLY, CHARLES, (1984): 'Social Movements and National Politics', a Bright, Charles and Susan Harding (eds.): *Statemaking and Social Movements*, Michigan, University of Michigan Press.
- TOMLIN, BRIAN W. (1998): 'On a Fast Track to a Ban: The Canadian Policy Process', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 185-211.
- UNITED STATES DEPARTMENT OF STATE, BUREAU OF POLITICAL-MILITARY AFFAIRS (1994): *Hidden Killers 1994: The Global Landmine Crisis*. Washington, DC. (Vegeu també les versions posteriors *Hidden Killers 1998* i *Hidden Killers 2001*).
- UNITED NATIONS (1997): *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction*. Ottawa.
- UNITED NATIONS (2001): 'Small Arms Conference Concludes with Consensus Adoption of Action Programme', a *Press Release DC/2795 of 21 July*.
- WAPNER, P. (1997), 'Governance in Global Civil Society', a Oran, R. Y.: *Global Governance: Drawing Insights for the Environmental Experience*. Cambridge: MIT Press.
- WAREHAM, MARY (1998): 'Rhetoric and Policy Realities in the United States', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 212-247.
- WARMINGTON, VALERIE I CELINA TUTTLE WILLIAMS (1998): 'The Canadian Campaign', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 48-59.
- WATERMAN, P. (1998): *Globalization, Social Movements, and the New Internationalisms*. Washington: Mansell.
- WHITE, JERRY I KEN RUTHERFORD (1998): 'The Role of the Landmine Survivors Network', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 99-117.
- WILLIAMS, JODY (2005): *Questions frequently asked to Jody Williams*. Disponible a www.icbl.org
- WILLIAMS, JODY (2002): 'The Role of Civil Society in Disarmament Issues: Realism vs. Idealism?', a *A Disarmament Agenda for the 21st Century*. The United Nations Department for Disarmament Affairs and the People's Republic of China.
- WILLIAMS, JODY (2000): 'David with Goliath: International Cooperation and the Campaign to Ban Landmines', a *Harvard International Review*, vol. XXII, núm. 3.
- WILLIAMS, JODY (1999): *The ICBL – A Model for Disarmament Initiatives?* Discurs de recepció del premi Nobel per la pau de 1997.
- WILLIAMS, JODY I STEPHEN GOOSE (1998): 'The International Campaign to Ban Landmines', a Cameron *et al.*: *To Walk Without Fear: The Global Movement to ban Landmines*, Oxford University Press, p. 20-47.
- YOUNG, O. R. (1991): 'Political Leadership and Regime Formation: On the Development of Institutions in International Society', a *International Organisation*, 45, p. 281-308.

Títols publicats en aquesta col·lecció

1. *L'Institut Català Internacional per la Pau i el moviment social a Catalunya.*
Robert González i Esther Vivas (IGOP)
2. *La recerca per la Pau a Espanya.*
Escola de Cultura de Pau
3. *Guerra i Pau: l'evolució del Dret Internacional*
Antoni Pigrau
4. *Models de processos de Pau. Estudi comparatiu 1995-2005*
Vicenç Fisas i Kristian Herbolzheimer
5. *Les operacions de manteniment i construcció de la pau en el marc de les Nacions Unides i dels organismes regionals: situació, tendències i potencial futur de col·laboració*
Javier Sánchez Cano
6. *Estat de la qüestió de l'educació per a la pau a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol*
Anna Bastida
7. *El moviment per la pau i l'antimilitarisme a Espanya: 2003-2008*
Enric Prat
8. *La Generalitat de Catalunya i la Unió Europea en l'àmbit dels Drets Humans*
Montse Pi
9. *La Generalitat de Catalunya i els Tractats Internacionals de drets humans conclusos per l'Estat Espanyol*
David Bondia
10. *Estratègies de respecte i coordinació governamental en matèria de drets humans*
Argelia Queralt
11. *La economía de las drogas ilícitas. Escenarios de conflictos y derechos humanos. (en castellà)*
Col·lectiu Maloka
12. *El desenvolupament d'una política pública de foment de la pau a Catalunya*
Antoni Pigrau Solé
13. *Possibilitats de participació de la Generalitat de Catalunya en organismes internacionals en l'àmbit dels Drets Humans*
Xavier Pons Ràfols
14. *Campanyes internacionals de desarmament: Un estat de la qüestió.*
Javier Alcalde Villacampa

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació
**Oficina de Promoció de la Pau
i dels Drets Humans**